

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Hardsysselfolk V

Vestjylland – sådan set

LIONS CLUBBER I HARDSYSSEL · 1985

ISBN 87-981211-1-1
ISSN 0107-9115

Hardsysselfolk V

Vestjylland – sådan set

Under redaktion af

BENNY BOYSEN

LIONS CLUBBER I HARDSYSSEL · 1985

I serien Hardsysselfolk er udkommet:

1981: Hardsysselfolk I: Livet i byen
1982: Hardsysselfolk II: Gamle vestjyske erhverv
1983: Hardsysselfolk III: Mennesker og hændelser i Vestjylland
1984: Hardsysselfolk IV: Ung i Vestjylland
1985: Hardsysselfolk V: Vestjylland – sådan set

Hardsysselfolk er en lokal- og kulturhistorisk bogserie, hvori ordet er givet til mennesker, som har haft en væsentlig del af deres liv og virke inden for det gamle Hardsyssel – den del af Ringkøbing amt, som ligger mellem Skjern Å og Limfjorden. Serien udgives i et samarbejde mellem Lions Clubberne i Herning, Ikast, Ringkøbing, Vildbjerg, Aulum, Holstebro, Vinderup, Lemvig, Ulfborg-Vemb og Struer.

Trykt i Bogtrykkergården a-s, Struer.

Ekspeditionsadresse: Bogtrykkergården, Fabriksvej 42, 7600 Struer, Telf. 07-851133

Forord

Hermed foreligger femte og sidste bind af Hardsysselfolk, hvori lyset er rettet mod selve det geografiske Vestjylland. Hvorledes opleves Vestjylland, når det betragtes af hjemmefødinge eller tilflyttere, politikere, kunstnere, kulturfolk, skolefolk eller andre? Svaret bliver ikke entydigt, dertil er forfatternes baggrunde og temperamenter for forskellige, men alligevel rammer de hver for sig en del af den folkekarakter, der skriver sig tilbage til den folkestamme, der kaldtes harderne, og som, mens det endnu var jernalder i Danmark, befolkede det vestlige Jylland, Hardsyssel, med grænser af fjord, hav, å og hede.

Det er netop livet i dette område i mands minde, bogserien Hardsysselfolk beretter om i henved 60 artikler med næsten lige så mange forfattere.

Til nærværende bind af serien har Lions Clubbernes kontaktfolk rettet henvendelse til en del forfattere, for hvem det har været muligt at se Hardsyssel såvel udefra som indefra.

Sigtet gennem hele forløbet har været en kulturhistorisk redningsaktion, der sikrede, at en del af erindringerne om livet i Hardsyssel ikke gik tabt, men derimod blev nedskrevet og gjort tilgængelig for en større kreds.

Til dette arbejde har museerne i Ringkøbing amt samt de lokalhistoriske arkiver og en række enkeltpersoner givet mangen værdifuld håndsrækning, som jeg på egne og de engagerede Lions Clubbers vegne gerne vil takke for.

Vi har ligeledes grund til at glæde os over den gode modtagelse serien har fået. Med udgivelsen af dette bind er Hardsysselfolk siden 1981 udkommet i et oplag af ialt 17.500 eksemplarer.

Dalhus, Resen i august 1984

Benny Boysen
Redaktør af Hardsysselfolk V

Indhold

Aage Ebbbensgaard, Staby:
7 *Min vestjyske baggrund*

C.O.Maibom, Herning:
13 *Herning – set igennem en butiksrude*

Georg Kristensen, Herning:
22 *Herfra min verden går*

Poul Johansen, Ikast:
30 *Naturen og kunsten*

Ulla Thyrring, Herning:
35 *Dans med variationer*

Hans Dahm Christensen, Holstebro:
42 *Fra det fede til det magre og forblæste*

Henry Jessen, Vinderup:
53 *Almueskuespiller på heden*

Mads Chr. Lindvig, Vildbjerg:
59 *Livet er tilfældigheder*

Edmund Jensen, Humlum:
64 *Revolution – eller bare byfest i Struer*

Einer Hillersborg, Ringkøbing:
69 *Dit paradis skal være, hvor du bor*

Tinna Thorn, Vinderup:
76 *Mit møde med Vestjylland*

Oskar Krogsgaard, Aulum:
82 *Min vestjyske skolegang*

Jørgen Østergaard, Herning:
95 *Nå, det tøws do!*

104 Oversigt over indholdet i Hardsysselfolk I-IV

Min vestjyske baggrund

Af Aage Ebbensgaard

Jeg har haft den lykke i min pensionisttilværelse, at mange har bedt mig skrive eller fortælle om det, jeg har oplevet i et langt liv og om de erfaringer, det har givet.

Jeg har aldrig tillagt min egen person så stor betydning, at jeg uden særlige grunde ville føle mig fristet til at fortælle om, hvad jeg har oplevet, men da det nu har truffet sig sådan, at min generation er et slægtled, der er absolut forskellig fra andre, skal det, jeg fortæller, mere stå for, hvad en repræsentant fra min generation har oplevet end lige bare om egne oplevelser.

Næppe nogen generation i historien har været vidne til og medlever i så store forandringer som os, der er født før første verdenskrig. Vi har oplevet to verdenskrige og revolutioner rundt om i verden. Vi har set, at gamle riger og landegrænser er forsvundne, og nye er opstået.

Vi har oplevet folkestyrets og demokratiets fulde gennemførelse her i landet og oplever nu den totale forandring af vort gamle bondesamfund og begyndelsen til en helt ny tidsalder – den teknologiske, som vi møder alle vegne med data, video og meget mere. Det har truffet sig sådan, at jeg på nært hold, helt fra barndomstiden, har haft lejlighed til at følge med i, hvad der skete i vort samfund.

Ofte spørger man sig selv om, hvordan det er gået til, at man har kunnet overleve denne mægtige udvikling med sjæl og sind i behold.

Aage Ebbensgaard i fotograf Hesselbjergs stol i Ulfborg. Endnu i blusekjole, men dog med støvler på begge ben.

Mere og mere står det klart, at det er den påvirkning, jeg har fået i mit barndomshjem og skole og første ungdom, der har dannet grundlag for mit senere liv og på alle de ting, jeg har levet med i og haft indflydelse på.

Det er derfor så afgørende for kommende slægter, hvordan hjemmene og skolerne er.

Det står mig også klart, at den natur, man er opvokset i, har stor indflydelse.

Vi har erfaret, at det kæmpearbejde, slægtled efter slægtled, har måttet udføre her i Vestjylland i evig kamp med hav og dårlig jord, har givet vestjyder et særpræg. Flid, nøjsomhed, gudsfrygt med tillæg af lidt stædighed har hjulpet mange.

Det var selvfølgelig mere udbredt for år tilbage med disse specielle vestjyske egenskaber, men jeg har da kendt mange af de gamle, der har skabt det Vestjylland, vi har, og som vi holder af.

Mit barndomshjem var Ebbensgaard i Ulfborg – en almindelig bondegård i et vestjysk sogn. Min fader var sognerådsformand. Det var dengang, kommunekontoret var i dagligstuen, og da der ingen medhjælp var til sognerådsformanden, var det en selvfølge, at vi børn hjalp far med kontorarbejdet.

Tidligt blev jeg derfor interesseret i politik og samfundsforhold – det var jo spændende at læse om alt det, der skete – første verdenskrig sluttede, der var genforeningen med Sønderjylland, der gjorde os endnu mere nationalt bevidste, og der var de voldsomme, politiske uroligheder omkring den såkaldte påskekrise i 1920.

Størst påvirkning og indtryk fik jeg dog ved, at alle der havde problemer helt selvfølgeligt kom til min far om råd og bistand – det kunne den tids sognerådsformænd jo give – da var lovene skrevet således, at de kunne forstås, og kommunerne kunne forvaltes af folk med almindelig sund forstand og uden speciel uddannelse.

Jeg er vel ikke den rigtige til at bedømme min faders evne til at forvalte kommunen, men efter min opfattelse var dette en passende blanding af min moders formaning om, at man skal behandle andre, som man selv ønsker at blive behandlet, og så min faders egen fortolkning om, at folk ikke skal lade sig træde på af enhver tids ridefogeder.

Så kort og godt kan det siges.

Der er ingen tvivl om, at hvis enhver tids politikere ville efterleve ordene om at behandle andre, som de selv ønsker at blive behandlet, ville det løse mange problemer.

Det er lige så sikkert, at mange mennesker skulle have så megen selvagtelse, at de ikke lader sig træde på af enhver tids magthavere.

Jeg lærte meget i disse år om mit fødesogn og dens beboere og om den tids daglige liv.

I Ulfborg sogn var og er samlet alt det, der kendetegner et vestjysk sogn, og derfor kan livet og udviklingen der nok have været nogenlunde som i Vestjylland iøvrigt. Der er god og dårlig jord, heder, enge, moser og skov.

Jeg stod for en tid siden på bakken ved den gamle præstegård i Ulfborg. Derfra kan man overse hele sognet, og det kan så give inspiration til at fortælle om, hvordan oplevelser i barndom og ungdom har givet mig og andre vestjyder den indstilling, vi har. Ser man mod øst var der i min barndomstid de store hedestrækninger med udsigt til de mange kæmpehøje samt Tinghøj og Galgehøj. Gamle oldtidsveje snoede sig gennem heden, de mange hjulspor ved siden af hinanden gav os tryghed og forvisning om, at her havde vore forfædre færdedes i hundreder af år, og at der altid har været levemuligheder.

Vi kunne se indlandsklitterne, hvor vore bedsteforældre gik på pligtarbejde for at dæmpe den sandflugt, der i gamle dage sammen med pesten lagde hele sogne øde.

Vore forældre klarede sandflugtsproblemerne ved at tilplante store arealer, og i dag ser vi så de store skove i sognets sydlige og østlige del. Ulfborg plantage er et godt eksempel på, hvad der kan skabes, når viljen er til stede.

Hvor der ikke blev plantet, blev jorden dyrket op.

Jeg har kendt mange af de dygtige mennesker, der med utrolig slid og nøjsomhed ernærede de ofte meget børnerige familier uden hjælp fra det offentlige.

Man ville ikke tabe selvagtelse, selvtillid, selvstændighed og valgret ved at bede om hjælp af andre.

Sådanne dygtige mennesker har der været mange af her i amtet.

Vi, der lever i dag og høster frugten af det arbejde, der blev gjort ved plantning og opdyrkning, skylder dem meget.

Det gør mig derfor ondt, når nutidens højtbetalte, intellektuelle naturfredningsfolk nærmest kritiserer det arbejde, der er gjort med plantning og opdyrkning.

Tænk hvis nutidens fredningslove og byggelove havde været vedtaget for 150 år siden.

Vender man så blikket mod syd, ser man vel det største resultat af den udvikling, der er sket de sidste hundrede år.

Omkring 1870 blev den vestjyske længdebane bygget, og det gav muligheden for Ulfborg Stationsby.

Oprindelig var det tænkt, at den skulle have været ved Ulfborg Kirkeby, ved den gamle kirke, men vore ærværdige forfædre havde en indgroet mistro til alt det nye, så man gjorde som med rakkerhuset i Dejbjerg

Sognerådsformand Jens Ebbensgaard.

– lagde den på et tresognsskel (Ulfborg, Staby og Madum).

Det havde selvfølgelig været nemmere med forvaltningen af kommunen i dag, dersom Vemb og Ulfborg havde været een by.

Gennem mange år var der et usynligt, men skarpt skel mellem by og land. Det gav sig udslag ved sognerådsvalgene og ved samvær mellem beboerne.

Vi unge kom ikke sammen i foreningerne for 60 år siden – der var et kulturelt skel, kan jeg se i dag. Dyrlæge Jensen udtrykte det på den måde: »Ulfborg er ingen købstad, men de har fornemmelsen«.

I byen boede de fine. Vi blev belært om, at vi skulle sige De, når vi kom ind i en forretning.

Min første selvstændige indkøbstur til Ulfborg husker jeg tydeligt. Vi havde fået

gæster, og jeg skulle cykle til bageren efter rundstykker.

Det passede ikke den ellers så rare bagerkone – hun sagde til mig, at nu bliver det da for galt, vil bønderne nu også spise rundstykker.

Når jeg husker det endnu, er årsagen nok, at jeg ikke havde et særligt udpræget mindreværdskompleks.

I Ulfborg mødte jeg kulturen – der var Ulfborg marked med professor Labri. Der var en dejlig gammel biograf med Fy og Bi. Der var sangforening med dilettant og musikforening for de mere velklædte.

Det var dengang. I dag er Ulfborg centrum i storkommunen, en by i god vækst, de gamle skel mellem by og land er slettet – vi er alle dus – næsten da.

Vender man sig så mod vest og nord, ser man længst ude fjord og hav – det naboskab har også præget vestjyderne. Til alle tider har det bidraget til vestjyders udlængsel, og derfor træffes de overalt i verden, hvor de normalt klarer sig godt.

Nærmere ved ser man det gamle sogn med gårde og huse.

I slægtsbøger og tingbøger kan man se, at forhen var familiehandeler det almindelige, og af kirkebøgerne kan man se, at man ikke kom langt omkring for at finde een at gifte sig med – det var jo før cyklernes, bilernes og flyvernes tid.

Det var kort sagt det gamle bondesamfund, der nu tales og skrives så meget om.

Mærkeligt, at man skal opleve, at en livsform, der har været nogenlunde uændret i nogle hundrede år, nu i løbet af een generation bliver totalt ændret.

Tilsyneladende går udviklingen nu i retning af enten deltids- eller meget store landbrug.

Det sidste er før set – Nørre Vosborg ligger endnu som et synligt minde fra den tid.

De få, der i dag tør blive bønder, får nok at se til, men bortset fra den allerdårligste jord, skal jorden nok blive dyrket.

Det var så en lille beskrivelse af de tanker og minder, jeg fik ved, fra en bakketop, at se ud over mit fødesogn.

Tilbage er dog noget helt afgørende for min vestjyske baggrund. Ved bakkens fod ligger nemlig Ulfborg Kirkeby med skole, kirke og forsamlingshus.

Endnu ligger den gamle stråtækte skole og Ulfborg Sparekasse, hvor jeg i min skoletid under de givne forhold fik en ualmindelig god undervisning på grundlag af den såkaldte vestjyske skoleordning.

Det var den ordning, hvor man gik i skole alle hverdage også lørdag om vinteren, medens man i de sidste fire-fem skoleår kun gik i skole en halv dag om ugen i sommertiden.

Når skolen for mig blev god, skyldes det, at vi havde en eminent dygtig lærer, der hed Bojsen. Hos ham var vi 40-45 elever i klassen fra 10-14 år. Trods det formåede han at give individuel undervisning; der var absolut ingen disciplinære vanskeligheder, men der var en velgørende fasthed over undervisningen.

Hovedvægten blev lagt på dansk, regning og historie. Bojsen var en dygtig fortæller. Han kunne time efter time, dag efter dag fortælle og undervise, så vi aldrig har glemt det.

I dag undres jeg over, at en enkelt lærer kunne lave så meget arbejde – hver uge skulle han uden for skoletiden, der om vinteren var fra kl. 9-16, rette 45 stile, 45 diktater og 90 genfortællinger, og de blev rettede, så vi alle lærte at skrive nogenlunde ordentligt.

Uden for skolen var han meget aktiv – han

Barndomshjemmet – ja, slægtens hjem – Ebbensgaard i Ulfborg.

var jo også degn – kirkesanger og deltager i alt, hvad der skete i sognet.

Han var en god repræsentant for de gamle vestjyske lærere, der under beskedne vilkår fik startet børnenes undervisning og lærte dem historie og religion, så de fik noget at leve videre på.

Skoleordningen var indrettet efter behovet på landet. En halv dags skolegang ugentlig om sommeren gav jo muligheden for at hjælpe ved landbruget – det var også ret så lærerigt i en tidlig alder at komme til at arbejde sammen med de mange dygtige unge karle og piger, der var på landet dengang. Man fik respekt for de mennesker, der i de mange timers daglige arbejde fik gård, virksomhed og hele landet til at fungere.

Forsamlingshuset var i Ulfborg som andre steder en del af sognets liv – der mødtes vi ved alle lejligheder.

I december 1984 deltog jeg i forsamlingshusets 100 års jubilæum, morsomt var det at mindes alt det, der er sket inden for disse beskedne rammer. Vi mødtes der første gang som børn til juletræ – der gik vi til gymnastik og møder og hørte foredrag af fremragende talere.

Der gik vi til dans og fest, spændende var det efter hvert års 1. november at møde de nye piger, der var flyttet til sognet på denne årets store flyttedag.

Pænt og ærbart sad pigerne på en bænk langs muren ved kakkelovenen og karlene ved den nordre lidt kolde væg – men vi fandt ud af systemet, og det endte ofte med bryllup i vor gamle kirke, der heldigvis står uforandret trods alt det, der sker.

Kirken i Ulfborg Kirkeby er en dejlig 800 år gammel middelalderkirke.

Gennem alle disse år har det været det faste og sikre fundament for sognets beboere i gode og onde tider.

Stærkt indtryk gjorde det på mig, da jeg første gang som barn ret forstod sammen-

hængen i det hele, forstod at kirken var det sted, hvor slægt efter slægt havde fået ro, styrke og balance i tilværelsen fra vugge til grav.

Det er helt sikkert, at kommende generationer vil få samme erfaring, selv de intellektuelle unge, der er gået foran med ikke at lade deres børn døbe, vil erfare, at de ellers kommer til at stå i et underligt tomrum, for man kan ikke uden videre slå en streg over det, der er sket før Karl Marx og vor teknologiske tidsalder. Vor kristne og kulturelle arv kan vi ikke rende fra.

Vi ser allerede nu, hvordan ungdomsoprørerne fra tresserne på en chokerende måde har opdaget, at de mangler virkelig fodfæste i tilværelsen – de troede, at de i løbet af en generation kunne skabe værdier til erstatning for de gamle, der blev forkastet.

Derfor går der panik i dem og de begynder at studere i, hvad der er meningen med deres og deres udøbte børns tilværelse – for mange ender det med rodløshed, selvopgivelse og en forfærdelig angstfornemmelse for alt, hvad der sker og vil ske. De mangler simpelt hen de livsholdninger og livsværdier, som vi andre overtog fra vore forældre, og som vi har erfaret, at det er værd at give videre til vore børn og børnebørn.

Efter denne korte beskrivelse af de tanker og minder, det giver, når man som ældre prøver at fortælle noget om, hvad der er sket i ens fødesogn, kunne det være fristende at fortælle noget om de enkelte mennesker, jeg har kendt og som også er en væsentlig baggrund for min tilværelse, men det fører for vidt.

Endnu er der ved Ulfborg en kirkegård med gravstene, men vi må være klar over, at denne begravelsesform også er under forandring, og et stykke mere af vor kulturelle baggrund forsvinder.

Når jeg i dag går rundt på kirkegården og ser navnene på dem, der har skabt det samfund, vi har, og som slet ikke er så sølle, forstår man ret, hvor meget man skylder tidligere slægter, der gjorde det hårde arbejde.

Deres arbejde og deres erfaringer er grundlaget for, at vi i vor generation og forhåbentlig også kommende generationer kan klare de forandringer, der sker hele tiden.

Der vil fortsat være et Vestjylland, og der vil være vestjyder, der vedgår arv og gæld.

Aage Ebbensgaard
Fhv. amtsborgmester
Gl. Landevej 13, Staby, 6990 Ulfborg
Født 1910 i Ulfborg

Herning – set igennem en butiksrude

Af C.O.Maibom

I begyndelsen af 1917 overtog en driftig ung skomagersøn fra Odense, Alfred Maibom en herreekviperingsforretning i Østergade 8 lige overfor Tinghuset i Herning. Den tidligere ejer hed Henrik Carstens. I dag ligger varehuset Schou-Epa og dominerer den plads, hvor der foruden herreekviperingen lå N. K. Hansens store købmandsgård med stalde og stor foderstoflagerbygning bagved.

To år senere gik denne energiske fynbo i kompagni med Anker Pallesen, der var førstemand i Varehuset skråt overfor (Østergade 7) og sammen overtog de forretningen efter indehaveren S. Christensen. I dag er det Wagners forretning med damekonfektion, der bebor lokalerne.

Herreekviperingen savnede nu en leder og Alfred Maibom traf derfor aftale med sin yngre broder Charles om at indtræde som kompagnon og videreføre forretningen under navnet Alfred Maibom.

Disse begivenheder var årsag til, at jeg som søn af Charles Maibom i 1919 som 2-årig ankom til den vestjyske scene og nu 66 år senere kan se tilbage på opvæksten i Herning og mødet med vestjyderne, billedligt talt set igennem en butiksrude, da jeg selv senere fulgte i min fars fodspor.

Det var ikke nok med, at jeg kom til at følge Hernings kolossale vækst fra tyverne frem til idag set igennem en butiksrude, men jeg kom også til at betragte udviklingen igennem »halvfynske briller« sådan at forstå, at min fars og min farbrors fynske baggrund og deres lette humørfyldte fynske facon naturligt prægede familiens tone og livssyn, og dermed også min vurdering af de mere sindige og rolige jyders væremåde og optræden.

Det, der navnlig i mine drengeår føltes som en ejendommelig kontrast, var forskellen mellem tonen i mit hjem og den alvorlige næsten dystre tone, der herskede i mange af mine skolekammeraters hjem. Hver gang man taler om gudsfrygt, flid og nøjsomhed, som typisk for Herningegnen, tænker jeg tilbage på disse alvorsprægede ansigter hos medlemmerne af Indre Mission, der virkelig syntes præget af frygt for Gud. I de familier syntes det at være utilstedeligt at le og more sig, og det var nok årsagen til, at så mange af mine kammerater gæstede mit hjem og sikkert med mig nød det frie og kammeratlige forhold der, hvor min fars kåde og drengede væsen og vor samtaleform var så helt anderledes end man mødte hos de alvorlige fadertyper og stille kvinder, jeg traf i deres hjem.

Den standende strid imellem Indre Mission og Valgmenigheden i mine ungdomsår gjorde et uudsletteligt indtryk på mig. Jeg

Sådan startede den første Maibom i Herning i 1917: den unge odenseaner Alfred Maibom havde overtaget Henrik Carstens herreekviperingsforretning og videreførte den under navnet Henrik Carstens Eftf. Bemærk at en del af varelageret efter datidens skik var ophængt på facaden.

nød ganske vist at gå i søndagsskole hver søndag, vel ikke mindst på grund af min meget sympatiske søndagsskolelærer, fabrikant Meldgaard Andersen, men med årene blev jeg mere bevidst om, at der så afgjort var forskel på de mange ægte troende, og den gruppe som jeg uden tøven vil karakterisere som mindre ægte.

Medens min onkel Alfred var en regelmæssig kirkegænger, var min fars besøg i kirken så sjældne, at følgende samtale imellem de to brødre var typisk. Den fandt sted, da de begge passerede kirken, og min far spontant udbrød: Hvor er den smuk vores kirke, som den ligger der! Hvortil min onkel med vanlig ironi sagde: Ja, og så skulle du bare se den indefra!

Den ægte religiøse holdning kom jeg til at møde hos endnu en farbror, nemlig Otto Maibom, der i 1923 også flyttede til Herning og åbnede skotøjsforretning i Østergade 14. Ikke alene var han hele livet igennem en trofast kirkegænger, men tog også stærk del i menighedsrådsarbejdet omkring Herning kirke og gjorde en meget stor indsats for K.F.U.M. og FDF.

At også Otto Maibom flyttede til Herning skyldtes ikke mindst de to brødres opfordring og anbefaling af Herning som handelsby. Både i Varehuset Pallesen og Maibom og herreekviperingen var omsætningen steget støt efter krigsårene, og kunderne syntes godt om de energiske fynboers væremåde og flid.

Sympatien var i høj grad gensidig, for som min far udtrykte det, kunderne var simpelthen ideelle. Medens de fynske kunder, min far huskede fra sin læretid i Odense, kunne komme ind og stå og pjatte i timevis og så gå uden at købe noget, så kom kunderne her virkeligt ind af døren for at købe noget – og helst uden for mange dikkedarer.

Det blev det samme positive indtryk, jeg fik lov at nyde i mange år med trofaste, reelle kunder, saglige i deres vurdering og til at stole på, og så til alt held i besiddelse af et vidunderligt lune.

At man så ikke skulle overfalde kunderne lige straks inden for døren, blev jeg belært om af vores førstemand, da jeg efter udstået læretid i Horsens skulle ekspedere min første kunde. Jeg blev trukket til side med den irettesættelse: Lad dog manden komme ind – det kan jo være, han bare kommer for at varme sig! Som nævnt var det sjældent tilfældet, men man lærte hurtigt, at den kunde, der bare kom efter et par sokker, udmærket kunne være interesseret i at købe »en sæt klæjer« men bare var så snu, at han først lige ville sikre sig, om nu ekspedienten var en, han fik tillid til.

Et væld af ansigter dukker op i mindet – mødet med typer, man aldrig glemmer, lige fra ham, der hver gang han skulle vælge noget, sagde: Mor – tøvs a om den? til den stoute gårdejer, der en stille eftermiddag, hvor salget havde skuffet, kom ind med 5 granvoksne sønner, der alle skulle have nyt tøj. Det var ikke alene kunder, men mennesker man kom til at holde af for deres væremåde.

Og igennem butiksruden så man imens Herning ændre sig fra lillebyen, hvor man i tekstilferien næsten kunne høre, når toget standsede i Herning og de få oplandskunders skridt op igennem Fonnesbechsgade til bymidten, til den nuværende storby, hvor den tidligere tids hestetramp i hovedgaden er afløst af en pulserende trafik, og festligt liv i den moderne gågade, selv i ferietiden hvor turisterne nu afløser indbyggerne.

I 1931 flyttedes herreekviperingen til nye, større og moderniserede lokaler i Bredgade 1 på torvet, hvor der tidligere havde været Vett & Wesseludsalg under J. K. Larsen, og hvor nu Degns forretning ligger. Moderniseringen af butikken vakte skepsis hos min fars venner: det bliver for fint, sagde de, her får du aldrig landmændene til at komme! Men udviklingen viste hurtigt, at kunderne trofast fulgte med, og at kundekredsen voksede, så forretningen i 1967 efter endnu en gennemgribende modernisering kunne fejre 50 års jubilæum som en af provinsens meget respekterede forretninger i branchen. Min far kunne nyde sit eget navn på facaden, efter at kompagniskabet var ophørt kort efter 2. verdenskrig. Forretningen videreførtes nu som aktieselskab med mig og min yngre bror Preben som daglige ledere, kraftigt støttet igennem mange år af vor førstemand, Edvin Hyldahl.

Som det gælder for mine jævnaldrende, når vi drøfter Hernings udvikling igennem de sidste 50-60 år, gælder det også for mig, at gensynet med TV-serien Matador viste mange paralleller mellem livet i Korsbæk og livet i hedens hovedstad. Lise Nørgaard har

Der var sådan en ro og sindighed over Herning i min barndomstid i tyverne. Her er den i dag så travle Bredgade. Hjørnet til venstre med J. K. Larsens forretning blev senere i mange år kendt som Maiboms Hjørne.

med sine mange præcise billeder ramt indtrykket af livet i lillebyen, hvor alle kender alle og ved alt om alle, så vi nikkede genkendende til mange af seriens personer.

Som bankdirektør Varnæs i Korsbæk kunne svinge sin bløde hat til hilsen, så vi den elegante direktør Dejgaard fra trælastfirmaet Sander Hansen hilse på Hernings borgere, og som hotel Postgården i Korsbæk var det mondæne mødested for byens bedre borgere, mødtes man her i Herning på Hotel Eyde.

Var man i teatret i salen på Hotel Herning, kunne man opleve, efter hvad der fortælles, at byens daværende politimester Paul Hansen kunne rejse sig på første række, og med et blik udover forsamlingen konstatere: Vi er ikke mange honoratiores i aften.

Jeg kan ikke lade være med at tænke på min onkel Alfred som noget i retning af Mads Skjern i Korsbæk. Min onkel var så afgjort lige så driftig og fremsynet, og selv om han ikke ligefrem også blev storfabrikant, var han involveret i fabrikation og sad i et utal af bestyrelser blandt andet som formand for Handelstandsforeningen og i bestyrelsen for Sparekassen. Han blev hentet hertil ikke mindst i kraft af sin evne til at koordinere synspunkter frem til en fælles beslutning, men også på grund af et væsentligt mere charmerende lune og humør, end Mads Skjern afslørede.

Min far Charles Maibom (i midten), min bror Preben til venstre og jeg selv på hjørnet ved forretningen Bredgade 1.

At brødrene Skjerns søster Anna med sin dømmende holdning også var en let genkendelig figur fra vore omgivelser, vil mange bekræfte. Den fordømmende holdning overfor alle der »stod udenfor« parret med en ubehagelig mistænksomhed over for anderledes tænkende, var ikke ukendt og desværre stærkt medvirkende til, at visse forretningsindehavere mere eller mindre helhjertet optrådte som trofaste kirkegængere af hensyn til omsætningen. At en af dem fik prædikatet »Jens Grundlovsdag« antydede, at han kun blev betragtet som halvhellig.

At finde en parallel til »Røde« i Matador var mere vanskeligt i den solide Venstreborg i Herning, men med typer som Rødes kone Agnes var det ikke nær så svært. Der findes få, jeg har beundret så meget, som de flittige fabrikspiger, der var med til at skabe tekstileventyret i Hammerum Herred. Jeg fik da også lejlighed til at give udtryk for min beundring i en vise ved Tekstilfabrikantforeningens generalforsamlingsfest, hvor jeg lancerede titlen: »Tricotesser« i protest mod den almindelige betegnelse, når man spurgte: Hvad laver din pige? »Hun går på fabrik«.

Efter i mine drengeår at have fulgt udviklingen fra de forslidte koner med sutsko, jeg mødte, når de var på vej til arbejde på bl.a. Mekanisk Væveri, frem til de moderne syersker, slog det mig, at disse fikse, velplejede piger, der nu i mange tilfælde kom kørende

til arbejdet i egen bil, gik til frisøren en gang ugentligt og i mange tilfælde gik til sprogkursus om aftenen, burde have et bedre image. Det blev så til visen om de jyske Tricotesser, med det resultat at jeg i måneder efter kunne se annoncer som: »Tricotesse søges«! At man så senere har glemt den gode idé, er jeg den første til at beklage.

Og hvad så man så ellers igennem butiksruden og inde i butikken? Jo rent beklædningsmæssigt og naturligvis også prismæssigt kom man til at opleve en stadig større fantasirigdom og prisudvikling. Man så en afspejling af en forunderlig hastig skiften i takt med den øgede kommunikation – gennem presse, radio og TV, og helt nye former for kundepåvirkning, samtidig med at man så sandelig var kommet ind i forbrugersamfundet.

Når jeg tænker tilbage på det salg, vi i min læretid havde af sorte kraver og såkaldte »klipfisk« til at klare dækning af halsudskæringen, når landmanden skulle til byen, og når jeg mindes begreb som gamascher og færdigbundne humbugs og Barüslips, og så ovenikøbet stadig husker, at en blå arbejdsjakke i 1934 og 1935 kostede 4,85, en kedeldragt 9,85 og et par felinsokker 0,98 øre – men også at en almindelig ugeløn dengang var 50 kroner – får jeg en stærk følelse af, at der er løbet meget vand i stranden siden.

Det er også længe siden, at jeg inspireret af en turistplakat for Herning og nogle udtalelser af daværende borgmester Munk Poulsen som udpræget lokalpatriot skrev denne hyldest til Herning:

Som en frisk ung pige fra heden
med fregner og solbleget hår
Herning blandt alle byer
nærmest mit hjerte står.

Hendes hænder er arbejdsvante,
hendes træk er lidt grove men
hun har lune, livsmod og kræfter
og er trofast imod en ven.

Vel findes der smukke byer
og smukkere piger måske,
men hun ejer sindets skønhed,
og her regner vi stærkt med det.

At pigerne havde både livsmod og kræfter og udpræget lune forhindrede dog ikke, at man sent på eftermiddagen i butikken kunne møde dem totalt udslidte som et klart billede af, hvor hårdt arbejdskraften blev udnyttet især i tricotessernes akkordræs.

At vi i Herning var lokalpatrioter, kom ikke kun til udtryk i de drabelige fodbolddyster med Ikast, men også i konkurrencen med nabobyerne og især Holstebro. At konkurrence er sundt, oplevede man, da ideen om Textilmessen opstod og senere blev grundlag for Hernings placering idag som førende kongresby. Ikke mindst Holstebros energiske bestræbelser for at blive kulturcenter var ansporende.

Jeg mindes endnu de første spartanske textilmesser, der var spredt på skoler og hoteller. Jeg dekorerede i min fritid for en del fabrikanter og rykkede dengang, som alle dekoratører stadigvæk gør det, ud i sidste øjeblik ad bagdøren i det øjeblik, arveprins Knud gik ind ad fordøren.

Da jeg en dag under en af de første messer roste fabrikant Viggo Knudsen, Hammerum for en pullover, han havde på sin stand, var svaret: Jow, den var der sandelig også godt salg i – hos naboen ved siden af, han havde den dagen efter! Pionererne havde det svært allerede dengang, hvor enhver god fidus meget hurtigt blev fulgt op.

Hernings første turistplakat viste en yndefuld bondepige med strikkegrej. Bag hende den fremvoksende bys silhuet. Plakaten blev udført i begyndelsen af trediverne af Aage Rasmussen, der få år senere gjorde sig internationalt kendt for sine plakater for DSB, bl.a. den klassiske lyntogsplakat.

Men som initiativtagerne til Textilmessen har en lang række andre initiativtagere i de forløbne år skabt en berettiget respekt om Hernings navn, som ihvertfald af mange øst for Storebælt for ikke længe siden blev forbundet med noget med en bondeby langt ude på heden.

Jeg mindes, da jeg så sent som i 1955 deltog i min søsters bryllup i København, og mødte et par ældre damer i den indre by, der nægtede at tro, at jeg kom fra Herning. »Sådan taler man ikke i Herning«, protesterede de. Den ene af dem havde aldrig været uden for Valby bakke, mens den anden så sandelig havde været helt i Nyborg.

Idag klinger Hernings navn mere respekteret og mere velkendt over hele landet takket være mænd med visioner og dristighed. En lang række af disse initiativtagere er i årenes løb blevet hædret med Herning Erhvervsråds Initiativdiplom og har symbolsk fået overrakt årets »lime«, og jeg har igennem flere år haft den glæde at være med til at hylde diplomtagerne med en vise ved overrækkelsesfesten.

At langt flere end modtagerne burde hædres er alle klar over, men jeg mindes personlig med særlig glæde lejligheden til at hylde forfatteren og lokalhistorikeren direktør Gunnar Jespersen, der på fremragende vis har skrevet om Hernings udvikling gennem 100 år. I sin skildring har Gunnar Jespersen genialt baseret sin beretning på dels uddrag fra Tekstilarbejdernes fagforeningsmateriale dels med referater fra udviklingen i »Klubben«, der holdt til på Eyde og rummede en udsøgt del af byens såkaldte bedre borgere. På elegant vis får Gunnar Jespersen her beskrevet udviklingen og udjævningen af de standsforskelle der herskede, uden dog tilsyneladende at genere nogen, frem til den demokratisering der fandt sted.

At Hernings Erhvervsråd under ledelse af formanden, daværende bankdirektør H. Egsgaard Pedersen gradvis også fik held med bestræbelserne på at skaffe tungere industri, til Herning for at afbøde sårbarheden af udelukkende at være koncentreret omkring tex-

Maibom er en skomagerslægt, og det er næsten symbolsk, at det er skomagergrenen af familien, der har ført navnet videre i Hernings forretningsliv. Da Otto Maibom i 1957 byggede sit store butikskompleks på hjørnet af Bredgade og Bryggergade, var det ikke så lidt af en sensation og et forbillede for senere forretningsbyggeri langs hovedgaden.

til, kan heldigvis idag konstateres, hvor en lang række virksomheder nu har brug for den mandlige arbejdskraft, som supplerer de mange kvinder, der er i arbejde, og samtidigt giver et bredere og mindre sårbart underlag for egnens trivsel.

At den voldsomme udvikling i Herning så også medførte, at såvel navnet Charles Maibom som Varehuset Pallesen og Maibom ikke længere figurerer i bybilledet, er så bare et udtryk for, at også konkurrencen indenbys voksede.

Varehuset Pallesen og Maibom havde ellers i tråd med udviklingen forsøgt at skabe et virkeligt stormagasin i det nybyggede Cityhus i Bredgade under ledelse af Alfred Maiboms to nevøer Jørgen Hede og Ole Maibom, men sælsomt nok blev det Otto Maiboms slægt, der fortsætter dels i det store skohus Maibom Sko midt på gågaden i Herning, og dels med en række filialer i blandt andet Århus og Randers.

At det er sælsomt, at det netop blev skobranchen, der viderefører navnet, skyldes den kendsgerning, at de tidligst kendte bærere af navnet Maibom gjorde deres entre i Danmark netop som skomagere omkring 1740, og at man konstant i slægten siden i de

forløbne næsten 250 år har kunnet finde medlemmer, der viderefører skomagertraditionen.

Man har aldrig kunnet beskylde Herning for at være en smuk by, men når jeg idag i stedet for at se byen igennem butiksruden fra min bopæl i Herregårdsparken ser ud over byen, er den som ingensinde før blevet en grøn by. Når jeg ser mod øst, møder mit øje synet af den nedlagte Viborgbane, der nu er en smuk cykel- og spadseresti omkranset af grønt, og der er grønt så langt øjet rækker over mod den høje skorsten ved Ege-tæppers fabriksareal og omkring Højskolens himmelstræben på den anden side af det udstrakte golfbaneterræn. Jeg kan skimte Carl-Henning Petersen museet og nyde bevidstheden om, hvad Aage og Mads Eg Damgaard og Johannes Jensen og Peter Lysgaard fra Uno-X har udrettet. Ser jeg mod vest over Herregårdsparken, møder øjet også et skønhedssyn i grønt ind over parken og byen, og her rettes takken til forhenværende borgmester Munk Poulsen for hans geniale plan med at plante læbælter rundt om byen.

Med lidt mere blandede følelser kan jeg kigge ned på Blichermuseet i det gamle Herningsholm, for trods de smukke bestræbelser for at bevare Hernings ældste bygning, savner jeg stadig det pompøse indtryk, jeg fik som dreng af gården med de harmoniske to længer, der virkeligt gav indtryk af en herregård.

Meget er forandret siden jeg som dreng fra N. K. Hansens Foderstoflager fik lov til at komme med på hestekøretøjet til banen efter foderstofkager og ovenikøbet fik lov til at blive hejset med kornsækkene op til 2. sal. Det er vel ganske normalt, at der blander sig lidt vemod i de nostalgiske betragtninger, for der var sådan en ro og sindighed over Herning i min barndomstid. Men alligevel nyder man idag at færdes på gågaden i det kendte miljø, og først og fremmest blandt herningenserne.

Medens jeg må vurdere, at den gamle vending om gudsfrygt, flid og nøjsomhed nok idag snarere skulle hedde gudstro, initiativ og dristighed, har jeg til byens nye slogan: »Herning – byen hvor trådene knyttes« i mit stille sind lavet en tilføjelse.

Jeg kunne tænke mig en fortsættelse, så det kommer til at lyde således: Herning – hvor trådene knyttes til et mønster på ægte jysk sammenhold.

C. O. Maibom
Konsulent
Herregårdsparken 7
7400 Herning
Født 1917 i Nykøbing Mors

Herfra min verden går

Af Georg Kristensen

Hvis jeg vender mig om, kan jeg se mine forfædres og mine egne fodspor. Det får mig til at citere vor store forfatter og nobelpristager Johs. V. Jensen, der i 1944 skrev følgende i min autografbog:

Alt hvad der svandt i mindets skær.
Er for bestandig lige nær.
Hvad der erindrer sig består
Kun hvad der er forglemt forgår.

På den baggrund har jeg nok engang bladet i familiens slægtsbog, hvoraf bl.a. fremgår, at jeg er ud af en god gammeldags vestjysk, venstrepolitisk, indre missionsk, bonde-, handels-, håndværker- og skovriderslægt. Bostederne for slægten har gennem tiderne været Bovbjerg, Feldborg, Fåre, Fjaltring, Haderup, Hodsager, Holstebro, Lemvig, Lomborg, Ringkøbing, Rom, Tvis og Vandborg. Jeg har gennem min slægt suget næring fra hele Hardsyssel.

Jeg selv er født i 1917 i Holstebro og tilbragte de første 30 år af mit liv i fødebyen. I 1947 følte jeg trang til at komme ud at se andre forhold og var borte fra Vestjylland i 20 år, før jeg vendte tilbage i 1967. Man skal ud at se nyt for at kunne tænke nyt, som Rudyard Kipling har sagt det.

I familien har der altid været en stor slægtsfølelse og samhørighed, hvor stærke bånd har været knyttet fra generation til generation, hertil kom så livsformen og den vestjyske natur og kultur.

Igennem vort liv er mange kapitler, som f.eks. personlighedens struktur, dynamik og udvikling fra barndom til alderdom. I alle menneskers liv er der tider og hændelser, som griber ind på en sådan måde, at det danner skel, som skiller det, der var før fra det, som kommer efter. Vi kan alle nævne eksempler på begivenheder, der for os selv blev milepæle i vort liv. Nogle greb så stærkt ind, at de ikke blot forandrede vor levevis, men måske også vort livssyn. Vi var de samme og dog ikke de samme som før. Der var sket noget med os.

På vor vandring gennem livet kan vi opleve mangt og meget, der kan berige os, hvis vi gør brug af den gave, som er givet os gennem dette at kunne opleve. Ved at beskrive nogle af mine egne utallige oplevelser, håber jeg at kunne give glæde og inspiration til andre.

Fundamentet i min barndom og tidligste ungdom var huset og haven på Ørstedsvej 5 i Holstebro. Omgivelserne dér – altså dengang – og samhørighed i familien var det

Barndomshjemmet Ørstedsvej 5 i Holstebro. Festligt pyntet i anledning af fars og mors – Marie og Anders Kristensens – sølvbryllup i 1939.

bærende i alle forhold. Det er nok fra mit barndomshjem, at jeg har den opfattelse, at den enkeltes liv kun stiger i værdi i samme forhold, som man er noget for andre mennesker. De virkelige værdier tilegnes ikke med hjernen. Den fromme Pascal skriver: »Hjertet har sine grunde, som forstanden ikke kender«.

Min barndom og ungdom står fortsat levende for mig, som var det i går. Det var en tid med pligter og ansvar, men også med højdepunkter, der har været værdifulde i min videre udvikling.

Uden at forklejne min farfar, så var det nok min farmor, der kom til at betyde mest for mig. Hun var en gudfrygtig bondekone – ikke langt fra æ haw – der kunne sin bibel, ligesom hun havde den gode fortælleevne, der i sig selv er en kunst. Hun kunne f.eks., når jeg var på ferie, tage min hånd og holde den i sin, og så kunne hun fortælle om »Vorherres ager, som vi skal pløje, harve og så, og senere vil *Han* komme og høste, når tiden er inde«.

På deres gamle dage boede de i »Granly« i Lomborg, hvor jeg ofte besøgte dem. Her kunne farmor bl.a. fortælle om Thyco Brahe (1545-1601), der som bekendt var videnskabsmanden og filosoffen, der hele livet stræbte efter det høje. I samme forbindelse

kunne hun også fortælle om Lombergs store søn, Longomontanus, så det gibbede i mig. Foran skolen i Lomborg er der rejst en mindesten: *»Til minde om Lombergs berømte søn Christian Sørensen Longomontanus 1562-1647. Thyco Brahes kæreste elev. Rundetårns første astronom. Professor i mathematik ved Københavns Universitet.«*

I sommeren 1957 var jeg på besøg i Prag. Jeg aflagde visit i Teinkirken, hvor Thyco Brahe ligger begravet. I denne stund gik mine tanker tilbage til Longomontanus og farmor. Det samme gentog sig nogle år senere, da jeg var i London og dér aflagde visit i det verdenskendte Planetarium. Aldrig i mit liv har jeg følt mig så lille, som da jeg gik ud fra dette sted.

I mit barndomshjem var der altid »åbent hus«. Det skulle komme mig tilgode i mange henseender. Vinteraftener var min mors køkken altid omdannet til en »fritidsklub« for mine kammerater på vejen. Vi lavede slotte m.v. efter modeller fra Familie Journalen, og i krydsfinér lavede vi kareter og lysestager m.fl. ting. Jeg fik Dr. X-mærket for fingernemme folk, som jeg har endnu.

I mørkningen, men med lys fra gadelygten udenfor læste mor højt for os børn. Det blev nok mit første kendskab til litteraturens betydning, som mor selv havde hentet megen rigdom fra gennem sit engagement i Højskoleforeningens kvindeklub.

I 1926 fik vi en radio, der en overgang vendte op og ned på tingene i hjemmet. Min far ville gerne have levende musik, men der var ikke råd til klaver, så det blev til en violin, som jeg skulle lære at spille på, så jeg bl.a. kunne spille til fællessangen med mor og far og vi fem unger.

Til huset hørte en garage, men der var ingen bil, så om sommeren brugte vi garagen til børneteater og filmforevisninger, som vi tog entre til for dermed at tjene en ekstra lommeskilling. Om efteråret blev garagen brugt til stald for en gris, som skulle opfodres og slagtes til jul. Jeg græd altid, når grisen skulle slagtes, fordi det var mig, der skulle røre i blodet, der blev blandet med mine tårer.

Sammenfattende blev barndomstiden en berigende tid for mig, som jeg den dag i dag kun kan mindes med megen glæde og taknemmelighed til min mor og far.

Vi skrev 1928, da jeg kom med i FDF i Holstebro. Jeg startede i den hvide bluse, blev senere væbner, patruljefører og instruktør. De gode minder er utallige, f.eks. vandreturene til Sdr. Plantage, Sir Lyngbjerg, Borbjerg Møllesø, weekend-lejrene i Krogsdal og sommerlejrene på Venøborg, samt Marselisborglejren i 1932 og Värmlandslejren i 1934.

Min skoletid foregik i de første 4 år i den såkaldte nye skole i Danmarksgade, der ligger ned mod Enghavevej. Fra 5. klasse foregik undervisningen i den gamle skole i samme gade, og dér var jeg, indtil jeg i 1931 trådte ud af skolen fra 8. klasse med en pæn karakterbog i hånden. Jeg var glad for at gå i skole, selv om der nok kunne være én eller anden lærer, der havde lidt for meget med kæft, trit og retning-parolen, så ville de alle, at vi børn skulle lære noget, der senere kunne komme os til gavn, og det må siges, at det lykkedes.

Den 1. maj 1931 begyndte en ny epoke i mit liv. Jeg kom i lære som cigarsorterer i firmaet R. Færch. Blev svend og senere fabriksmester. I alt 16 gode år.

I læretiden skulle man gå til hånde for svendene, lige som jeg efter fyraften skulle vaske deres spyttebakker og feje gulvet på afdelingen. Om vinteren gik jeg fire aftener

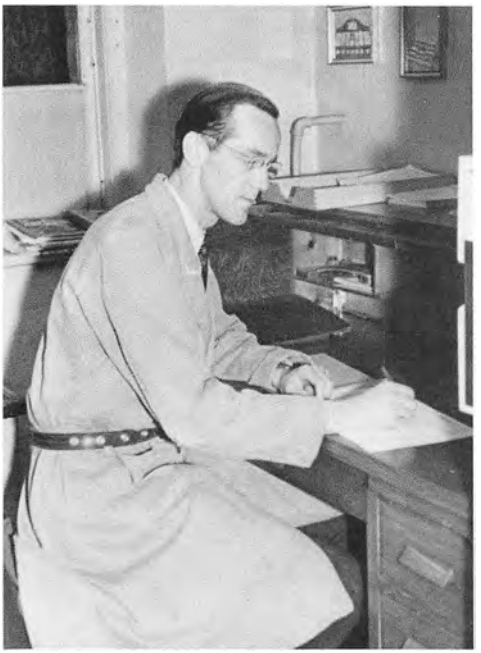

Som nybagt tobaksmester i 1945 på Færch.

om ugen – kl. 19-21 – til undervisning på Teknisk Skole, så det var med at skynde sig, for svendene holdt først fyraften kl. 17.30.

Som fabriksmester kom jeg tæt ind på livet af fabrikant Ernst Færch, der var en god arbejdsgiver samt et fint og hjertevarmt menneske, som jeg satte stor pris på. Det samme kan siges om tillidsmanden gennem 26 år, Poul Nilsson, der siden blev medlem af Folketinget.

Set med en læredrengs øjne var én ud af Poul Nilssons mange fortjenester, at han fik afskaffet spyttebakkerne. En anden var at han var primus motor for, at vi i 1938/39 fik installeret radio på sortererafdelingen. På den måde fik vi bl.a. oplæst mange bøger. Kulturen kom på fabrikken.

I min drenge- og pureste ungdomstid var jeg i vintersæsonen programsælger ved teatret på Hotel Schaumburg i Holstebro. Derved blev min interesse vakt for kunsten og kunstneren og min interesse for at samle på autografer, som har holdt sig lige siden, så jeg på den måde har mødt »Mennesket bag autografen«. På den måde mødte jeg Poul Reumert. Han ville gerne se kirken, fordi hans farfar havde været præst dér. Det ordnede jeg via præsten og kordegnen.

Efter teateraftenen samledes kunstnerne og scenens teknikere og også programsælgeren. Ved en sådan lejlighed fortalte Poul Reumert, at han engang på foranledning af Kaj Munk havde været på en oplæsningsturné i det vestjyske. Den sidste aften fandt sted i Lemvig. Poul Reumert havde spist på hotellet og nu tændt sin pibe. Over for ham sad en bondemand, der, efter at han havde kigget i pungen, spurgte Poul Reumert om han kunne veksle en tier for ham. Reumert endevendte sine lommer og fandt kun 9,45. Bondemanden tog imod pengene, rakte sedlen til Reumert og sagde: »A ka' godt ta' tobak for resten a æ pæng«.

Af vestjyske forfattere havde jeg held til at møde Johs. Lindskov Hansen, Holstebro, Villiam Vaagner, Holstebro, Johs. Buchholtz, Struer, Harry Søiberg, Ringkøbing, Kaj Munk, Vedersø, Erik Bertelsen, Thyborøn, og Anders Thuborg, Lemvig. De har hver især – og hver på sin måde – været med til at berige os og udvide vor horisont. Uden dem ville Vestjylland have været fattigere på ånd, kunst og kultur.

Vi skriver 1935. Jeg blev politisk interesseret og engageret. Mit politiske ståsted fandt jeg ikke via familien, men ved mange stunder i læsestuen på biblioteket i Holstebro. I april måned nævnte år blev jeg medlem af

socialdemokratisk ungdom (DsU) og var på mange måder med i dette arbejde i Holstebro og på amtsplan, indtil jeg i 1947 forlod barndomsbyen og dermed Vestjylland.

Alle vi, der oplevede 30'rne kan uden tvivl hver især pege på ting, som på mange måder blev skelsættende og prægede os i den periode. Det kunne f.eks. være den politiske situation i Europa, der også satte sit præg på Vestjylland, lige som økonomien, beskæftigelsen, de unges manglende muligheder for uddannelse gjorde det samt meget andet, der kunne nævnes af triste vilkår.

Men der var også lyspunkter, som f.eks. en ny lærlingelov, og at Dansk Vandrelaug så dagens lys, at DsU på landsplan havde 328 afd. med sammenlagt 25.355 medlemmer. I Ringkøbing amt havde DsU 13 afd. med et medlemstal på 1430. Uden selvros tør jeg hævde, at overalt i amtet var vi særdeles aktive.

Vi havde ugentlige møder med allehånde emner på programmet, som f.eks. om »Norden & Spanien« med talere som Trygve Bratteli, der senere blev statsminister i Norge og H.C. Hansen, der blev det i Danmark og Hans Hedtoft og ikke at forglemme Th. Stauning.

Sligt fik vi megen ros for. Omvendt fik vi et hak i tuden af de »gamle« i partiet, da vi holdt et møde om »kønssygdomme« med amtslæge Ryan Thede, Ringkøbing, thi det kunne man anstændigvis ikke. Jeg svarede lidt frækt, at det kunne vi godt – og det ku' vi – endda med succes.

Af faste arrangementer var altid den årlige stiftelsesfest, Sct. Hansfest i Lunden med rundt regnet 2000 deltagere, som vi selv lavede kaffe til, samt solhvervsfesten. Til sidstnævnte havde vi i 1937 lavet 100 lysestager med DsU-emblemet savet ud i krydsfiner

Unge socialdemokrater fra Holstebro på weekend i jernbanevognen ved Oddesund. Georg Kristensen til højre.

med en løvsav. Det gjorde vældig lykke. H.C. Hansen, der var festtaler roste os meget for dette initiativ.

Den lyriske underholdning hin aften blev serveret af forfatteren Johs. Buchholtz, Struer, der gjorde stor lykke. Det samme tør siges om den nye røde fane, som vi fik samme år.

I 1938 ville vi gerne have et sommerhus. Det havde vi ikke penge til, men det lykkedes os at skaffe penge til køb af en gl. jernbanevogn fra DSB. Vi ændrede vognen indeni, så det i en årrække kunne være vort tilholdssted i weekender ved Oddesund.

Hvert år i 30'rne arrangerede fagbevægelsen arbejderstævner rundt om i amtet. Der var altid tusinder af deltagere, også vi unge

deltog med liv og sjæl. Det samme var tilfældet med fagenes årlige fest i Holstebro, hvor bl.a. hver branche mødte frem med sit bidrag til et imponerende vogntog gennem byen. Der var taler, og der blev rundet af med en jættedyst på stadion.

I 1930'rne brugte vi også en del af fritiden til at agitere for at de unge landarbejdere skulle organisere sig. Med dette formål for øje cyklede vi bl.a. til Tvis, Aulum, Borbjerg, Laugesens Have m.fl. steder. Programmet var en blanding af en appel suppleret med underholdning af de af vore kammerater, der kunne synge, spille og læse op. I 1930'rne skrev Kaj Munk en lang række kronikker i Jyllands-Posten, der i nogle tilfælde var en hyldest til diktatorerne i Italien og Tyskland. På den baggrund indbød vi ham til at komme til et møde i DsU i Holstebro, men han nægtede at komme. Retfærdigvis skal det dog med, at han kom til Holstebro den 1. marts 1940, da det var foreningen Norden, der stod som indbyder til et møde på Hotel Schaumburg. Det samlede fuldt hus.

I 30'rne slog vi DsUere også et stort slag for udbredelsen af vandrerbevægelsen og oprettelsen af herberge, så man ikke skulle »nøjes« med tekniske skoler, forsamlingshuse og KFUM & K-lokaler. I 1936 havde herbergerne godt 106.000 overnatninger af 55.000 mandlige og 51.000 kvindelige vandrere. Tallene har jeg fra min scrapbog, hvoraf jeg også kan læse, at vi i Vestjylland kun havde ét herberg, nemlig i Vedersø.

Den 5.-6. august 1939 stod vi unge DsUere i Holstebro som arrangører af et jysk stævne, som samlede ca. 5-6000 unge DsUere fra hele Jylland i Holstebro. Stævnet blev afsluttet om aftenen med en stor folkefest i Anlægget og fakkeltog. Danmarks Radio bragte en direkte transmission fra festen.

Ude i horisonten begyndte der at tegne sig mørke skyer, men alligevel tog jeg en uge på kursus på Esbjerg Højskole. Den 1. september 1939 udbrød den anden verdenskrig og den 3. september faldt de første bomber over Danmark, nærmere betegnet i Esbjerg. Det skete 2-300 meter fra højskolen, så jeg/vi blev rystet i vores grundvold. Det viste sig at være engelske flyvere, der havde taget fejl af deres mål, som skulle have været et sted i Tyskland. Men bombningen i Esbjerg var katastrofal. En epoke var forbi. På vej var en ny, der skulle vise sig at komme til at vende op og ned på det hele.

Dette billede af den ruinerede indgang til finansministeriet sendte jeg som fødselsdagshilsen til amtsborgmester Aage Ebbensgaard i 1983 med en kommentar om landets økonomiske udsigter, efter at venstre havde fået finansministerposten. Ebbensgaard kvitterede med et billede af Henning Christoffersen på samme trappe, der var blevet nydeligt istandsat, og skriver så: »Venstre rydder op og reparerer efter fortidens forsømmelser – venlig hilsen til min gamle ven Georg – nu står der 2-1«.

Klinterne og fyret ved Bovbjerg set af kunstneren Poul Johansen 1984.

Jeg føler trang til at præcisere, at vi DsUere også var at finde blandt dem, der gik til modstand. Vi var således at finde blandt de ledere, der i juni måned 1940 mødtes til en week-end på Venøborg, hvor kimen blev lagt bl.a. til dannelsen af Dansk Ungdomssamvirke i Holstebro. Vi var ligeledes at finde i aktiviteterne med hensyn til algang og alsang og allehånde andre ting, som f.eks. genoprettelse af børnehjælpsdagen i Holstebro. Det skete i 1944 og var et lyspunkt i mørketiden. Det blev i sandhed en folkefest. Den har siden da fundet sted hvert år og med megen held og dygtighed. Den 12. marts 1946 blev der socialdemokratisk flertal i Holstebro byråd. Det var vi glade for at kunne notere os. Helt det samme kan ikke siges, når jeg tænker på mindehøjtideligheden 5. maj 1946, da vi DsUere blev nægtet adgang til kirken med vor røde fane. Jeg skrev dengang et harmdirrende læserbrev i den lokale avis med spørgsmålet om »Vil Gud ikke se den røde ungdom i sit hus?« Dengang som nu har jeg det indtryk, at det nok mere var nogle små mennesker, der ikke ville. I 1946 blev der afsløret en mindebauta over fhv. statsminister Th. Stauning ved søen i Lemvig. Den var rejst af arbejderbevægelsen i Ringkøbing amt.

På stenen kan man læse Staunings ord »At skabe lykke for andre er lykken i livet«. Tænk om vi alle havde disse ord som målsætning i vor tilværelse, hvad kunne vi så ikke udrette?

Hvor er alting dog forandret, sagde jeg til mig selv, da jeg efter et fravær på 20 år vendte tilbage til Vestjylland i 1967. Jeg kom direkte fra København, hvor jeg i en årrække havde virket som konsulent for sparekasserne i hovedstaden.

Vestjylland har sin egen atmosfære, som aldrig vil kunne genskabes andre steder, natur, klima – ja, vel også kultur og folkeånd.

Vestjyderne har i dag som tilforn troen på eget værd, hvortil kommer den indædte stædighed på den ene side og på den anden hjertevarme og hjælpsomhed, lige som vestjyden fortsat er i stand til at møde modgang med oprejst pande, der bekræfter, at al god opførsel/adfærd kommer indefra.

»Det, der kommer, er det, som var. Det, der sker, er det, som skete«, kan jeg huske fra Prædikerens bog, der rinder mig i hu, hvor jeg har startet min rundtur udi det vestjyske med besøg i barndomsbyen Holstebro.

Jeg stopper op ved barndomshjemmet på Ørstedsvej nr. 5. Stort set ligner det sig selv. Det samme kan siges om Bomhuset, Sognekirken, Frimenighedskirken, Pavillonen, Banegården, Kulturmuseet, Rådhuset m.v., som jeg husker det fra barndommen og ungdomstiden. Omvendt er det modsatte tilfældet, når jeg kører rundt i det ydre Holstebro, der for mig i dag er en fremmed verden, men sammenfattende virker det forfriskende nyt. Det samme kan siges om gågaderne, som jeg ynder at slentre rundt i. Jeg føler, at andre har det på samme måde, som jeg. Jeg fryder mig også over synet af »Kvinde på kærre« og »Grædemuren« samt kunstmuseet i Færchs gamle villa, Jens Nielsen museet, Odin teatret, Holstebro-Hallen og mange andre ting. Der er mange gode tegn på trivsel og fremskridt i min barndomsby. Jeg slutter mit besøg med et ophold ved familiegravstedet på terrassekirkegården og véd med mig selv, at når dagen kommer, hvor jeg er gjort til aske, skal min urne nedsættes dér, og dermed er ringen sluttet.

Jeg slutter ikke min rundtur i fødebyen Holstebro. Jeg vælger Vesterhavet.

Fyret ved Bovbjerg knejser op mod himlen, og horisonten er vid, og jeg betages af den storladne natur, der hører sammen med kulturen og mennesket i en treenighed, som vi skal vide at værne om, hvis vi vil vort eget vel. Det er aften. Solen er forsvundet bag horisonten. Det er fortiden også, men i morgen bryder en ny dag frem.

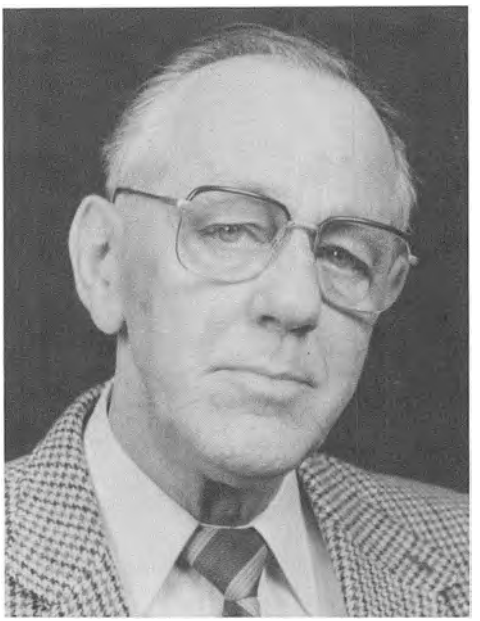

Georg Kristensen
Fhv. sparekassekonsulent
Dalgasgården 32F
7400 Herning
Født 1917 i Holstebro

Naturen og kunsten

Af Poul Johansen

Mit geografiske udgangspunkt i Hardsyssel er på den østlige grænse, nærmere betegnet byen Ikast, »Byen, der klæ'r Danmark«, med tekstilindustri over det hele. Her har jeg sammen med min familie været bosat i snart 20 år.

Jeg ved ikke, om man er tilflytter eller fastboende efter 20 år, men i hvert fald hører vi til her, og har slået rod i det midt- og vestjyske.

Og stik mod nogles lidt drilske spådomme, faldt vi til med det samme. – Disse spådomme antyder blot, at man dengang skulle være en hel del fodboldinteresseret »for at kunne klare sig i Ikast«.

Jeg har tænkt på, at der nok alligevel på et tidspunkt er begyndt en »ny tidsregning«, eller et nyt kapitel for byen. Det viste sig nemlig, at ikke blot fodboldinteressen blomstrede, men meget andet lå og ulmede, og det har siden udviklet sig på bedste vis, sådan at Ikast i dag ikke blot er en fodboldby, men den er også alt muligt andet. Nu findes en mængde foreninger, fritids- og kulturtilbud, så man næsten ikke kan forstå det. Der er noget for alle, og lidt til.

Mit arbejde i Ikast har hele tiden været af pædagogisk art, men det er i egenskab af tegner og maler, jeg oplever egnen.

Som naturalist er det nok ikke mærkeligt, at jeg hurtigt tog fat på at indfange naturen heromkring. I første række blev det til utallige traveture, mens børnene endnu var små, og altid havde jeg skitseblokken med.

Fra den grønne sti på Harrild Hede. Kultegning 1982

På vej mod Isenvad fra sydsiden. Oliekridttegning 1982

Det blev en sport, også for børnene, at finde nye vandringer i skov, mose og på heder – og en skøn oplevelse blev det hver gang. Vi kørte ud og stillede bilen et sted, og så var der travetur. Når vi kom hjem, kunne vi godt fortælle, at vi havde været i Afrika eller et andet sted – fantasien kan bruges alle vegne.

En gang imellem kunne vi dog møde mennesker, som gerne ville belære os om, at Ikast-egnen var utrolig kedelig og flad, og det passede jo ikke rigtig sammen med det, som vi oplevede.

Det var vel også lidt i protest, at jeg nogle år senere udgav en mappe med tegninger »Fra Ikast-egnen«, og for at vise, at det ikke så så sølle ud endda. Af mappens billedmateriale fremgår, at der inden for en forholdsvis lille radius alligevel er en både spændende og varieret natur, men man skal jo ud og kigge efter, og ikke bare køre forbi, eller sidde derhjemme og tro noget.

Jeg må også omtale de mange kanoture sammen med børnene. Sejlads på søer og jyske åer, hvor vi i flere år brugte en del af sommerferien. Vi begyndte med Gudenåen, men sejlede senere også i det midt- og vestjyske, både på Karup Å fra Skygge til Skive, og på Skjern Å fra Rørbæk Sø til Dommergården i Skjern.

Kanosejlads på en å kan ikke beskrives eller forklares (selv om jeg ofte har forsøgt) – Det skal opleves, men de fleste kan sikkert godt forestille sig, at man her oplever naturen på en helt anden måde end fra landevejen. Samtidig er der rig lejlighed til bekvemt at sidde i kanoen og tegne sine skitser – og for mit vedkommende er det nok blevet til flere hundrede af slagsen. En ekstra fornøjelse var det selvfølgelig, at børnene også flittigt brugte deres tegnegrej på turen. Man ser så godt med en blyant i hånden. Synd, at kanosejlads i de senere år er lagt for had. Spørg blot en lystfisker.

Dengang kunne vi godt mødes i en hyggelig snak – lystfiskeren og os i kanoen – og det er slet ikke så længe siden endda.

Bagefter kom så cykelturene »Rundt om Ringkøbing Fjord« o.s.v. ... og traveturene med telt og trillevogn. Når man cykler eller går, ser man meget, og man når at opleve det, man kommer igennem, fordi farten passer til ens sind, og sjælen kan følge med.

Naturmæssigt er Jyllands vestkyst noget for sig. Sidste år brugte jeg meget tid på vestkysten, hvor jeg tegnede en række oliekridttegninger fra Hvide Sande til Bovbjerg.

Som landfast midtjyde er det altid en spændende oplevelse at komme til havet og mærke klitter og saltvand. Der er en egen stemning i dette på en gang barske og skønne ferieland. På en varm sommerdag er det de nøgne kroppes land – men hurtigt kan det skifte til gule regnfrakker, når regn og blæst sætter ind.

Det er en udfordring at gå igang med en serie tegninger herfra. Det er et nyt område, der skal erobres og dyrkes.

For mig er det naturligt at slutte turen op langs vestkysten med et besøg på Jens Søndergård museet i Bovbjerg. Endnu engang må jeg ind og se de skæve og mørke figurer i hans billeder – mennesker der strider mod blæsten og ser over havet. Det er vestjysk vejr og natur, og museet ligger lige her, hvor det skal ligge: »Lige på kanten«.

Jo, det er blevet til mange vandringer i det midt- og vestjyske, og jeg synes også, vi har mange beviser på, at det er en herlig og varieret natur.

Andre har på fortræffelig vis fortalt om »Vestkystens malere« – »Limfjordens malere« eller »Hedens malere« – og jeg har selv nævnt Jens Søndergård, som jeg synes står stærkt som kunstner med hav og vejr.

Men området naturen og kunsten i Vestjylland er så stort, at der nok kræves en hel bog. Jeg vil nøjes med at berette fra en anden vinkel om kunsten og kunstnere set fra mit »sted«.

Så tidligt som i 1967 åbnede min kone og jeg kunstgalleri på privatadressen her i Ikast (Galleri 19) – og galleriet har været aktivt siden.

Det var i de år sidst i 60erne, hvor der skete en masse. Kunstgallerier dukkede op mange steder – ofte for kun at eksistere i et halvt eller et helt år – men dog et bevis på, at der var noget, der gærede og groede.

Omkvædet dengang var, at »der manglede udstillingssteder«, for der var på det tidspunkt også mange flere mennesker, som havde fået tid og mulighed for at prøve de kunstneriske udtryksformer – og mange havde så gode resultater, at der måtte udstilles.

Det var også i disse år, kvinderne eller pigerne kom med. Jeg husker, at der gik et helt år, før vi havde en kvindelig kunstner, som udstillede i galleriet – men der skulle ikke gå langt tid, før der var lige så mange

Nørre Lyngvig fyr på Holmsland Klit. Oliekridttegning 1984

kvindelige som mandlige kunstnere på vore udstillinger. Jeg synes for øvrigt, at det er et meget interessant kapitel, med opblomstringen af de kvindelige kunstnere – og det bør være et element for historieskriverne at gøre noget ved.

Nu kunne jeg så skrive noget om kvindegallerierne, der også dukkede op i denne periode. Men da der ingen findes i Vestjylland, kan jeg godt springe det over. Hvad skal vi også med kvindegallerier? Vi finder jo heller ikke på at lave gallerier kun for mænd her i Vestjylland.

Som årene gik, i 60erne og 70erne, blev der åbnet mulighed for at arrangere kunstudstillinger mange andre steder end på museer, gallerier og i hotellets store og lille sal. Det var dengang med bølgen af kunst ud på arbejdspladserne, og der blev mulighed for at udstille på rådhuse, biblioteker, banker, sparekasser, skoler o.s.v. Der blev udstillet og diskuteret billedkunst som aldrig før.

Med udstillingserfaring gennem snart mange år, og samarbejde med kolleger, er det dejligt at se den aktivitet, der har været inden for billedkunst. Og når det gælder Vestjylland, er der ingen grund til at have mindreværdskomplekser. Der findes virkelig mange dygtige billedkunstnere i området. Og skal der anskaffes kunst til en væg, behøver man ikke altid at gå »over åen efter vand«. Når jeg sådan i tankerne sender en

hilsen rundt til mine kunstnervenner i området, så er der ret mange. – Og en del af dem henter deres billeder, eller inspiration til dem, i den vestjyske natur.

Det er nok begrænset hvor mange malere, der tager staffeli og malekasse med ud i naturen i al slags vejr, men de findes dog. Derimod er der mange, som på grundlag af skitser og fotos bearbejder »råmaterialet« hjemme i værkstedet, og på den måde lader sig inspirere af naturen.

Og heldigvis er der igen blevet mere interesse for den naturalistiske kunst. – Interessen er både hos kunstneren og beskueren. Naturen er forresten heller ikke nem at blive færdig med – her kan man vende tilbage igen og igen.

Og rundt om på udstillingerne er der også sket noget. Man er begyndt at snakke sammen igen – er blevet mere fri og modig til at sige sin mening, og det er helt klart et sundhedstegn.

Mange har glædeligvis opdaget, at kunst er noget relativt – og det vil sige, at den ikke kan sættes i bås eller holdes fast. Derfor kan det heller ikke nytte, at man blindt tror på dem, der påstår, at de har forstand på kunst. Kunst er ikke noget, man specielt skal have forstand på for at kunne glæde sig. Tænk blot på, hvordan et billede kan snakkes ihjel, ved at blive forklaret til bevidstløshed. – Man piller da heller ikke en fugl i stykker for at finde sangstemmen.

Til slut vil jeg gerne sige, at så vel naturinteressen som kunstinteressen lever og har det godt. Blot må vi sørge for ikke at lade os binde for mange fremmedelementer på ærmet, men være os selv, og tro på vore egne fornemmelser.

At være sig selv har altid ligget til vestjyden.

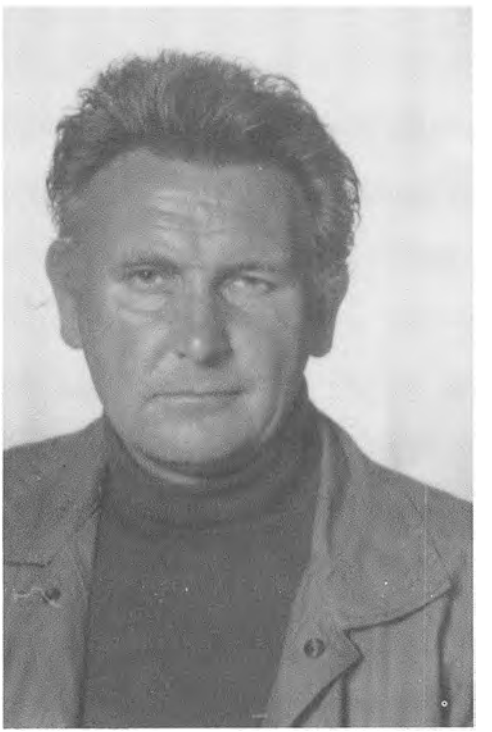

Poul Johansen
Maler og pædagog
Nygaards Alle 19
7430 Ikast
Født 1936 i Filskov sogn

Dans med variationer

Af Ulla Thyrring

Noget af det, jeg kan huske fra min første tid i Jylland og ved Herning Museum, er et møde med fabrikant Aage Damgaard foran den runde Angli bygning. På spørgsmålet om, hvad jeg bestilte, svarede jeg, åbenbart med lidt for stor selvfølelse, at jeg arbejdede på museet. »*Hwaffer en museæum?*« sagde Aage Damgaard. Nu var der kun et dengang, og det var Herning Museum, og jeg kendte endnu ikke det jyske sindelag, så jeg tog spørgsmålet for pålydende og tænkte for mig selv, at det skulle han i alle tilfælde aldrig nogensinde få anledning til at spørge mig om mere. Som sådan havde det jo en virkning, som ikke var helt ueffen.

Nogle år senere havde jeg lært så meget om jyder og deres særlige måde at »underdrive« på, at jeg i mit stille sind morede mig over en velbjærget trikotagefabrikants ordskifte med museets kustode. Sidstnævnte havde forlagt en hundredkroneseddel, som han netop havde modtaget som betaling for nogle varer i museumsbutikken, og stod nu og ledte febrilsk efter den. »*Åhhr hwa – det gjør ingenting, a hå'r jen te*«, sagde Michael Jensen fra Tjørring, thi ham var det.

Fra jeg som barn begyndte at komme i mine bedsteforældres hjem i Nykøbing på Mors, har jeg haft en skærpet fornemmelse for, hvor meget sproget og sprogtonen betyder for den umiddelbare tilnærmelse mellem mennesker. Da min falstringske mor som svigerdatter blev introduceret i hjemmet på Mors og for første gang talte til min oldemor, udbrød denne med alle tegn på rædsel: »*Do æ da wal itt en tysker*«*?*

Man har fortalt mig, at jeg som barn ved et nødvendigt besøg hos den lokale læge på Mors højlydt og på uforfalsket københavnsk udpegede et af hans ofre med ordene: »Far! hør den lille bondedreng siger, »*a æ rej få æ dowter*«, hvilket afstedkom undertrykt munterhed i venteværelset. »København, København du savner din moars papa, du ligger om natten og sutter deraf!« råbte børnene efter mig på gaden i Nykøbing. Men det morsingboske kunne blive for meget selv for en Nykøbingenser. Min lidt ældre kusine havde til nogen benovelse for os begge kapret en sheik med egen forretning og solid baggrund, vel værd at holde på. Da de nu en aftenstund sad på kærlighedsbænken i Legind bjerge, højt oppe, og nød udsigten over Limfjordens blånende vande med mere, listede han forsigtigt armen om hende og udbrød med inderlig følelse: »*Oha! som det gysser i me*«.

Flere år efter behøvede vi to piger blot at sige det første ord til hinanden for at bryde ud i helt ukontrolleret munterhed. Her fandt

københavnsk og stationsbyjysk hinanden i fælles opfattelse af det uantagelige.

Det foran anførte har for mig fået helt anekdotisk karakter, hvilket viser, hvorledes oplevelsen af sproglige forskelle og skel prenter sig i sindet som noget af stor betydning for omgangen mellem mennesker. Først senere, da jeg flyttede til Jylland og kom til at arbejde her, er jeg nået til fuld erkendelse af, i hvilket omfang sproget konstituerer ens forhold til omgivelserne.

Som københavner i Jylland har man i visse forhold sproget med sig, men i mange forhold har man det mod sig, dvs. at der er en barriere, der skal overvindes, en gensidig forståelse trods forskelle, som først skal oprettes, før man kan komme videre. Dette viser sig ofte, har jeg erfaret, at være udvidende for det forhold, der således indledes. Thi når man har måttet gøre sig umage for at forstå, ja acceptere hinanden, er man allerede et godt stykke nærmere ved det, det i virkeligheden drejer sig om, nemlig i fællesskab at løse en nærmere bestemt opgave. Jeg, der så nogenlunde har bevaret min københavnske talemåde, har således ikke gennem 20 år i Jylland oplevet sproget som den store vanskelighed for den gensidige accept, men jeg har nok altid følt, at jeg på grund af mit sprog har skullet gøre mig ekstra umage i omgangen med alle de forskellige mennesker fra Midt- og Vestjylland, som jeg gennem mit arbejde på museet kommer i forbindelse med.

Hvad jeg aldrig får en sikker fornemmelse for, er brugen af De og du i Midtjylland. I København hed det, da jeg rejste derfra, at man skulle sige De til mennesker, der var ældre end en selv. Min daværende arbejdsgiver, museumsinspektør Ellen Andersen, spurgte mig, om hun måtte sige du til mig, men jeg blev da ved med at sige De til hende. I Jylland falder jeg gang på gang igennem. Når jeg er ude på landet for at hente genstande til museets samlinger tror jeg, at jeg skal sige du, men mødes ofte med et De eller den særlige form, du og fru Thyrring. Ligeså ofte tror jeg at skulle bruge De og får du og Thyrring igen, og i nogle tilfælde opnår jeg den uforbeholdne tiltale du og Ulla, som er, hvad jeg forstår ved at være dus. Det kan til gengæld være på de mest uventede steder, f.eks. på renseriet, hvor manden ved synet af mit ham velkendte festskrud udbryder: »Nå! Ulla, skal du nu ud at more dig igen«? og jeg må da indrømme, at den, der kender mit tøj fra den side, kender mig temmelig godt. Men jeg finder aldrig ud af det, og må på det punkt leve i konstant uvished om, hvorvidt mit forhold til omverdenen bør udmøntes i du eller De.

Det kan synes mindre væsentligt, men er det dog ikke, for i den sproglige forståelse ligger jo kimen til en dybere overensstemmelse eller forskelligartethed, hvilket måske kan fremgå af følgende episode. Daværende amtsborgmester Aage Ebbensgaard og formand for skole- og kulturudvalget Fritz Sevelsted ventede besøg af et par indfødte københavnere, hvis sag de vist syntes, at de ikke havde så forfærdelig meget at sige om netop da. Der skulle spises frokost, og jeg blev i hast hidkaldt som stødpude. Snakken gik da også som planlagt af de to jyder på bedste overfladiske københavnermaner, som de tre af selskabet beherskede, og uden at alvorligere sager kom på tale. Jyderne mælede ikke mange ord, men nøjedes med at betale den udmærkede frokost, og da jeg kort tid efter mødte amtsborgmesteren, sagde han: *»Oha! Ulla, a wa endda glaa' ve dæ den anden daw«.*

Jeg glemmer sent dette optrin med de to svedne jyder og de meget talende, troskyldige københavnere, fordi det så tydeligt anskueliggør forskellen mellem vestjysk og københavnsk adfærd. Københavnerne taler gennemgående for meget, når de skal fremstille deres sager for jyderne, og man kan godt selv, mens det står på, fornemme, at ens fremtræden desårsag ikke virker helt solid og tillidsvækkende på dem. Det kan der bare ikke laves om på. Man må klemme på, vinde deres tillid trods dette åbenbare handicap, og så iøvrigt sørge for, at de ikke tager en ved næsen, mens man sidder og snakker.

Da jeg i 1964 kom til hovedlandet, bosatte jeg mig i Kaj Munks jagtejendom, »Lokkelykke«, i Vestjylland. »Hus i Jylland til leje«, stod der under billetmærke i Jyllands-Posten. Det lagde vi ind på, min daværende mand og jeg, og det viste sig at være et vel proportioneret hus tegnet af den vestjyske arkitekt, Ulrik Plesner. Smukkere kunne vort møde med Jylland ikke have formet sig. Beklageligvis gav vor uerfarenhed ret kort tid derefter anledning til et forunderligt møde med det vestjyske brandvæsen. Vi var kommet hjem fra et besøg i København i juledagene, og huset, der opvarmedes af en pejs og to brændeovne, var koldt til sidste sten. I kampen for at skaffe os lidt varme fyrede vi så kraftigt op i pejsen med gavepapir og træuld, at der gik ild i skorstenen, som næppe var nyfejet. Som københavnere, nys overflyttet fra et etagehus i Søllerød, var vi helt ukendte med fænomenet og lyttede med stigende undren til den mærkelige buldren i skorstenen, indtil en udendørs ekspedition afsløredе, hvorledes røg og gnister stod op af skorstenen. Vi fik slået alarm til den lokale central, kort tid efter kom en privat bil susende og ud steg den lokale brandfoged iført sutsko og embedskasket sammen med et betydeligt antal børn, der ville se ildebrand. En time senere nåede sprøjten ad glatte vinterveje frem fra Ringkøbing kun for at konstatere, at ilden i al fredsommelighed var gået ud. Svært var det at nå frem, men lige så svært skulle det blive at komme derfra. Det var en helt ny, meget stor brandbil, i hvilken det viste sig, at man endnu ikke var helt fortrolig med brugen af bakgearet. Hver gang den prøvede at fjerne sig, kom sprøjten i stedet nærmere vor skrøbelige bolig, indtil man heldigvis i yderste øjeblik fandt frem til bakgearet, lagde fra og sad uhjælpeligt fast i indkørslen, hvorfra bilen kun med stort besvær lod sig fjerne. Den næste dag stod der i Ringkjøbing Amts Dagblad, at vi havde været nær ved at brænde Kaj Munks hus af, og vi var naturligvis dybt beskæmmede, men syntes da også, at vi havde lært noget om livet på landet i et hus i Jylland.

På egnen boede en tidligere skovarbejder, som var kommet dertil fra København, hvor han havde været havnearbejder. Skønt han havde børn i konfirmationsalderen herovre, blev han stadig kaldt »Peter Københavner«. Ham kom jeg til at tale noget med, fordi vi havde samme udgangspunkt, og fordi han stadig så mange år efter på sin vis savnede livet i storbyen. Han kunne godt lide at danse moderne, og han sagde noget, som jeg bed mærke i, nemlig at han helst ville danse i forsamlingshuset i Spjald, som var et lidt større sted. »Der kan man nemlig danse med variationer«, sagde han. Hvis man gjorde det i Hover forsamlingshus, sad de allesammen og kiggede. Jeg har ofte siden tænkt på hans udsagn, at hvis man vil og tør, kan man udmærket slippe godt fra at danse med variationer også i et lille samfund, men man må

finde sig i, at folk kigger, og man kan ikke være anonym som i storbyen. Når jeg af og til er i København, nyder jeg at gå på gaden og være én blandt hundrede tusind hinanden helt ubekendte personer, der hver går deres lille hinanden helt uvedkommende ærinde. Jeg tror, at denne hang til anonymitet, til at kunne forsvinde i mængden, er den uudryddelige københavner i mig. Tit har jeg hørt jyder fortælle, hvorledes de føler ubehag ved den samme oplevelse.

Som alternativ til livet i storbyen valgte jeg, da jeg som 28-årig kom til Jylland, livet på landet, og denne tilværelsesform har aldrig skuffet mig. Hvis man vil, kan man der leve lige så privat, som i storbyen. Og jeg holder meget af privatlivet, den fredelige tilværelse ved Skjern å, rummelig afstand til gode og venligtsindede naboer, mørke så vidt øjet rækker, når aftenen falder på, tilfældige og fordringsløse afbrydelser i den selvvalgte isolation, de højt påskønnede, overkommelige muligheder, som lørdagsindkøbene i Brande byder på, indtil alt er endevendt lige fra modeshop til isenkræmmer, de strålende møder med fantasi og virkelighed på andre niveauer i Brande bio, sommerens aktive tilværelse ud og ind ad døren for at holde øje med, om alle de kendte vækster i naturen dukker op på rette tid og sted, gøgeurten på engen, liljekonvallerne i skoven, bakkenelliker i grøften, guldblomme på heden og den knaldblå enzian i sensommerens orangerøde stargræs. Måske knapt så højt påskønnes vinterens tilværelse inden døre med den til tider dybe kedsomhed, som tvinger til udforskning af egne muligheder for aktivitet og underholdning, hvilket for så vidt er udmærket, og som jeg finder har haft en gavnlig indflydelse på den lille jyde, som vi således har opfostret.

Fennegården – vort hjem ved Skjern å.

Jeg bor med min familie i et omkring 150 år gammelt, typisk vest- og midtjysk grundmuret stuehus af hjemmebrændte sten med rørtag. Til husets ene ende er der engang i forrige århundrede bygget en aftægtslejlighed, og i 1920'rne har det fået en for den tid typisk udbygning mod haven med sovestue som erstatning for alkoverne. I vort køkken løber vi rundt efter hinanden om den gamle murede og hvidkalkede bagerovn, som nu står frit i rummet, men som tidligere dannede midtpunkt for nogle skillerum, der opdelte arealet i bryggers, mælkestue og karlekammer. På et tidspunkt siges stedet at have huset 21 personer på en gang, og når det jyske vejr farer henover markerne, rusker i

taget og piber i de fire skorstene, bliver jeg helt rørt ved tanken om, hvor mange mennesker det gamle hus har givet husly, og i hvor høj grad det har vist sig i stand til i al rimelighed at imødekomme skiftende tiders krav til en bolig. Lunt inden døre i det fornemmer man virkelig, hvad det vil sige at have tag over hovedet. Balkon i gavlen har huset ikke og får det ejheller, hvis jeg skal bestemme. Det skal have lov at bevare sit jyske særpræg.

Som københavner har jeg oplevet den daglige kamp og spænding ved fra en af byens fjerne forstæder gennem tæt trafik at nærme mig arbejdspladsen i storbyen, for derefter at slås for en tvivlsom parkeringsplads i bymidten. Det havde skam sine morsomme og for temperamentet stimulerende sider, men min nuværende vej til arbejde er sikkert i alle henseender sundere for mit almenbefindende. Jeg påskønner turen ad Vejle landevej mod Herning, hvor jeg i ro og mag kan følge forandringerne i naturen, folks ihærdige arbejde med at forbedre og forskønne deres ejendomme, den vide udsigt over til Rind kirke, som forhåbentlig aldrig overskygges af et bånd af parcelhuse langs landevejen og endelig Herning by, der på klassisk kulturgeografisk vis danner profil mod Knudmosen, som fra gammel tid har sat bom for byens udvikling.

Mit arbejde som leder af Herning Museum har gennem den hidtidige del af min voksne tilværelse været mit levebrød og en god del af mit liv, og tilværelsen på landet ville næppe have været attraktiv, dersom jeg ikke havde haft dette daglige incitament. Jeg har aldrig fortrudt, at jeg som nybagt magister i materiel folkekultur, besluttede mig til at prøve kræfter på et lokalmuseum. Min fornemmelse var, at jeg der i højere grad, end det var tilfældet på en central institution, kunne få lejlighed til at arbejde selvstændigt og personligt høste erfaringer af såvel medgang som modgang. Man lærer jo noget værdifuldt om sig selv og sine evner, både når det lykkes, og når det mislykkes.

I lokalsamfundet, hvor afstanden til de instanser, som er med til at afgøre ens sager, er lille, og man selv får lov til at fremføre dem, bliver man som regel klar over, hvorfor det i nogle tilfælde går godt og i andre galt. Det finder jeg meget tilfredsstillende. Jeg har befundet mig vel ved arbejdsbetingelserne i hedens hovedstad og den indstilling som slår igennem i den af privat initiativ stærkt prægede kommune. Museet har med byrådets bevågenhed kunnet skaffe sig en sikker eksistens på et rimeligt grundlag, og derudover er der altid plads til nye initiativer, især hvis man selv kan skaffe pengene. Denne somme tider noget langsommelige proces gør jo naturligt nok, at ens ideer bliver grundigt afprøvet, inden de kommer til udførelse, og det finder jeg ganske betryggende. Da vi restaurerede Herningsholm lød en annonce i Herning Folkeblad indrykket af en kreds af modstandere: »Vi er glade for vort museum – men vi har nok i eet! Hvornår har du forresten sidst været på Herning Museum?« Et taktisk pletskud, må man sige, og ovenikøbet ikke uden sandhed. Der er grænser for, hvor mange museer en by af Hernings nuværende størrelse med fordel kan have, men somme tider må man jo arbejde for fremtiden, og her drejede det sig først og fremmest om at bevare Hernings ældste bygning. Det lykkedes, og jeg må tilstå, at jeg godtede mig, da jeg på et kort over Danmark så Herning karakteriseret med en lille tegning af Herningsholm. Det kunne let være gået helt anderledes. I Ørre revyen sang de: »I året nitten hundrede / og vist nok ni og tres / fik Her-

Samlede værker fra Herning

Ifølge Herning Nyt overnattede H. C. Andersen en nat i 1859 på Kristiansminde kro, og det var muligvis på denne rejse, han skrev sin kendte sang „Jyden han æ stærk og sej".

Mel.: På Sjølunds fagre sletter (vist nok af Blicher)

På Sjølunds fagre sletter,
hvor vejen slår en bugt,
fik Andersen på heden
idé til „Hjortens flugt",
men først gik han på kroen,
der lå ved nævnte vej,
og skrev sin sang om jyden,
der er så stærk og sej.

På samme tid skrev Blicher
ved Mariager fjord:
„For øjle di små blomster"
om Fyn på jyske ord,
hvad Herning Nyt dog ikke
fik læserne fortalt.
En fynbos sang om jyden
er bedre stof lokalt.

Og i Hans Jensensstræde
sad Blicher med sin viv
og skrev om kap med Drachmann
om dug og lyng og siv,
mens Ploug gik gennem Nyhavn
og skrev, sit ry til gavn:
„Ak, kære M. A. Goldsmidt,
du har kun sorg og savn".

Det var i Gilleleje,
du lille fiskerby,
at Ewald skrev om helte
som Absalon og Rye.
Klaus Rifbjerg sad bag skærmen
som Ole på sin knold
og digtede om „Havren"
og Peder Tordenskjold.

Det vrimler med lokalstof,
hvis bladene har lyst:
Poul Møller sad i Farøe
og sang om Danmarks kyst.
Fra Skiveren på heden
kom ud forleden dag
„En landsbypiges dagbog",
som er af J. O. Krag.

I morgen bliver meget
forskelligt fra i dag
i det, vi andre lærte
i dansk som skolefag,
og der vil blive noget,
som folk vil undres på,
mens Fruens Bøge spejler
sin top i Karup å.

Rimus

I Blichermuseet på Herningsholm har vi originalmanuskripterne til Jyllands to nationalsange, H. C. Andersens »Jylland mellem tvende have« og St. St. Blichers »Jyden han æ stærk og sej«, og da man i en Herning avis kom til at blande de to digteres produktioner sammen fik det ikke lov at gå upåtalt hen. Her er en kommentar fra Jyllands-Postens PEP og Rimus.

ning Ulla Thyrring / hun sku vær chef turist / hun sae I er så rige / men ejer ej kultur / men det ska jeg sgu gi jer / i både mol og dur.«

Denne noget modvillige, men dog muntre, accept af museets sære interesse for svundne tider i den mod moderne kunst, handel og industri stærkt rettede by er svær at stå for og giver jo i virkeligheden ret gode muligheder for selvstændig udfoldelse og gennemførelsen af initiativer på det mere uformelle plan. Mit ingenlunde beskedne håb skal da være, at jeg ved i sin tid at flytte fra Sjælland til Jylland og ved uforfærdet at lægge hele min »københavnske troskyldighed« i arbejdet blandt jyderne, har bidraget til at gøre historien synlig i den egn, hvor jeg slog mig ned. At der ikke er noget at prale af, kan jeg kalde tre koner fra Hernings opland til vidne på. De havde gennemgået de ny, pædagogisk arrangerede udstillinger på museet, og en af dem havde forceret trappen til studiesamlingerne, hvor alt står tæt på rad og række som fra arilds tid. Glad oplivet lænede hun sig ud over gelænderet og råbte: »Du Dorthea! I ska' komme herop. Det er her, de har æ sager.«

Ulla Thyrring
Museumsdirektør
Nr. Green Vej 40, Arnborg
7400 Herning
Født 1936 i København

Fra det fede til det magre og forblæste

Af Hans Dahm Christensen

Som født i Østjylland, nærmere betegnet, Klovborg, vest for Horsens, derefter på grund af mors alvorlige sygdom og tidlige død bragt til Midtjylland, Højbjerg ved Tange, der hvor Gudenåen slår en bugt, et knæk, direkte mod øst sigtende efter Randers fjord, er det en dejlig udfordring at få lov at beskrive så vidt forskellige egne af vort dejlige Jylland.

Gennem opvæksten og de mange år lærtes de førstnævnte egne særdeles godt at kende. Hvor var de meget kuperede, afbrudt af skønne bøgeskove og søer indimellem, dog fascinerende og kønt, noget som senere ofte savnedes i det vestjyske.

En ting mere var både iøjne- og iørefaldende for en midtjyde, der flyttede til Vestjylland for at slå sig ned, nemlig, at hver gård, husmandssted, ja selv enkelte huse, som var fritliggende og beboede havde deres eget navn ude i det vestjyske.

Det fandtes kun ved de større gårde i Midt- og Østjylland. Man kunne slet ikke undgå at bemærke dette.

I Midtjylland havde selvfølgelig proprietærgårde, herregårde og grevskaber deres navne; men at en husmand eller en arbejdsmand gav sit hjem et navn, var så at sige uhørt på disse egne.

I Vestjylland forekom mange betegnende navne på hjemmene f.eks. »Fjordside«, en gård, der først var bygget lige ved Sdr. Nissum Fjord, men siden flyttet op i det lille landsbysamfund ca. 1 km fra fjorden, dog med samme Fjordsidenavn; det var fulgt med ind i land. Ligeledes et navn som Store Skovhede, vel nok bygget på et temmelig øde terræn, hvor en initiativrig ejer, Kresten Olesen, også kaldet Kr. Skaww = Skovhede, havde set det formålstjenlige i beplantning, i første række nåletræer til plantager, så senere, men ikke mindst, læbælter omkring de enkelte marker, sådan, at gården med en stor parklignende have omtrent blev omkranset af beplantning, som om den lå på en skovhede.

Andre navne var Skovgaard inde i en større plantage, Moskjær tæt ved mose og kær. Nogle stednavne på gårde og ejendomme har sikkert ligeledes sin særlige betydning, der ikke umiddelbart kan fæstnes ved beliggenheden, derimod ved et navn, så som Jørgensgaard – Frostesgaard, Sdr. og Nr. Ballesig, Nørrehede, Nørbygårde, Harpøth og Havgaard, – vistnok med marker ned mod fjorden, der det pågældende sted var bred som et lille hav. Disse stednavne gjorde sig gældende på andre måder ved, at det med

Far og mor i skrædderværkstedet i Sahl ved Bjerringbro. De havde startet egen virksomhed med 2 svende og en skrædderdreng i 1906.

årene blev hæftet på en mangeårig ejer som tilnavn, så hvis en mand var døbt Mads Frostesgaard Kristensen, men boede i gården Harpøth, måske endda var født der, da hed han i daglig tale altid Mads Harpøth, og for en enkelt slægt blev netop dette navn købt som slægtsnavn, ligeså Jørgensgaard, der nu ejes af en mand, som virkelig hedder Søren Jørgensgaard, dog med Hansen som egentlig efternavn.

I min barndomsegn, Midtjylland, havde som nævnt kun de allerbetydeligste gårde deres eget navn, der kan nævnes Palstrup, et gammelt herresæde, tæt ved Kjellerup, Kjærsgaard og Ravnholt, der dog hver især var skønne gårde, som ligger samme sted den dag i dag. Men man hørte aldrig, eller dog sjældent en mand nævnt op efter gårdens navn, derimod forekom i Midtjylland ofte et bynavn som tilnavn. Det kan nævnes, at min adoptivfar var døbt Andreas Christensen, men blev kaldt Andreas Brundt, hvad han egentlig var meget stolt af og forsøgte tilmed at købe navnet som sit eget, men han kunne ikke få det, da andre allerede havde erhvervet retten dertil. Dette navn stammede fra hans moders slægt, der havde sin oprindelse fra en lille landsby, Brundt, tæt

ved Hammel. Men navnet Brundt blev hængende ved, også ved alle fars søskende, og der var hele otte eller ti.

Det kan fortælles, at min far i ca. 20 år var sognets skatteopkræver, og da han aldrig fik lært at cykle, måtte han gå turen rundt, endda hvert kvartal altså fire gange årligt. Han var en herlig mand med megen børnekærlighed, så ofte lød det fra børnene, hvor han med stok i hånd kom frem: »Mor – far, nu kommer Dres Brundt efter penge!« Andreas blev trukket sammen til Dres, hvilket også kendes her i Hardsyssel, så man fandt også lighedspunkter mellem de to landsdele, og det nikkede en ung mand fra Midtjylland glad genkendende til.

I samme forbindelse må vist også anføres, at konerne i det midtjyske altid nævntes ved deres rette navn. Petra Villumsen, Marie Møller, Frederikke Christensen, dog også Madses Petra, Peders Rikke = Frederikke, Jens' Marie. I det vestjyske lagde man hurtigt mærke til, at konernes navne altid var hæftet på mandens fornavn. Således hed en kone i daglig tale altid Maren Bernhardt, fordi hendes mand hed Bernhardt, sjældent lød det Maren Andreasen, som hun egentlig hed. Videre hed det, »Nu får vi besøg af Else Julius«, eller det var Hilda Marius – Sine Evald og så videre. Derimod hed det aldrig Agnes Viggo, Anna Ejnar, Birgitte Otto eller lignende. Det havde sikkert nok noget med ordrytmen at gøre, det var ikke alle navne, der kunne klinge sammen.

Sæder og skikke var ikke så forskellige i de to dele af landet, dog mærkedes, at den religiøse trang var meget større ude i det vestjyske end inde midt i Jylland. Det var uden tvivl præg og tildragelser fra det rigtige vestjyske, som satte sine spor. Det nærliggende vesterhav var ofte en streng nabo, der hurtigt kunne forandre menneskenes daglige tilværelse. Det kendes særdeles godt fra de store drukneulykker ved Harboøre, Hvide Sande og flere andre steder langs Vestkysten. Knap så meget prægede religiøsiteten det midtjyske, selv om der dog fandtes mange alvorlige kristne blandt befolkningen i disse egne.

En ting, som på den midtjyske egn satte sit dybe præg på befolkningen, var Danmarks største vandløb, der snoede sig med sit mellemste løb gennem dette landskab, omkranset af brede grønne enge og længere borte skovklædte bakker, mest bøgeskove.

Mange dejlige gårde og mindre ejendomme lå langs dette vandløb, og dets vand gav næring i god form til engene og moserne deromkring.

Dog kunne Gudenåen også indirekte blive kilden til stor uenighed mand og mand imellem; som nu dengang under første verdenskrig man projekterede og anlagde det dengang kæmpestore elværk Gudenåcentralen, der efter starten i 1920 leverede strøm til både Aarhus, Viborg og Skive; i selve omegnen var meningerne meget delte om det gavnlige i dette foretagende; især ældre mennesker var betænkelige. Hvad var det dog for noget overnaturligt, dette med at trykke på en knap og så var der lys eller endog kraft til at male korn ved eller tærske, hvor man før brugte plejlen; nærmest hen imod hekseri eller trolddom.

Den opstemmede sø var ca. 14 km lang og ville lægge en masse gårde øde. Hvad skulle endda disse mennesker nu leve af? Mange ligefrem skyede dette elværk og ville blive ved med at bruge de gamle petroleumslamper. »Det vidste man da, hvad var«. Så stor blev uenigheden, at det ligefrem skabte uvenskab mellem naboer og genboer, som før havde været venner.

Elværket startede om foråret eller sidst på vinteren 1921, og efterhånden som tiden gik, blev befolkningen mere og mere fortrolig med strøm og fik det installeret, også i de hjem hvor modstanden var størst. Gudenåen forsvandt eller løber nu i sit mellemste løb gennem den 14 km lange Tange sø og danner efterhånden et skønt landskab med plantager og skove ved bredderne og længere op i landet.

En slags »hjemmelavet« elektricitet kendte man dog i forvejen, idet flere gårde havde opstillet vindmøller, enten frit beliggende eller som »tagryttere« på udhusene. Disse møller havde nogle enkelte dristige mænd vovet at tilkoble en dynamo, så man derfra selv kunne producere elektrisk lys til sine stuer. Dog var det temmelig mat lys i forhold til det, som leveredes fra Gudenåcentralen. Alt i alt, sindene faldt til ro, og nu om dage er der vist ingen, der sidder ved petroleumslampens rødgule skær, men alle har det »hvide« lys tændt om aftenen.

Gudenåen skilte på mere end en måde; den dannede nemlig, som vor Storå her i Vestjylland, et skel mellem dialekterne. På østsiden af åen – nu søen, den går her syd – nord, brugtes næsten til alle navneords bøjning intetkøn = t-bøjningen. Omtaler man et hus, siger man *et hus* ligeså et træ o.s.v.; men øst for Gudenåen og ud mod Randersegnen sagde man et »melmi« = en mellemmad, fælleskøn eller n-bøjning fandtes ikke. Derimod brugtes kun n-bøjningen vest for åløbet og man sagde en træ – en buer = et bord, og som en let overgang mod det vestjyske sagde man »æ hus« – »æ tag« = taget og således dannedes sprogskel eller dialektskel langs hele åløbet. I vestlige egne nord for Storåen siger man bl.a. »Der går noget ude i gården«, mens folk boende syd for åen i stedet for ordet »noget« korter det af til »nott«. Det er ligesom man knapper meget mere af på tingene. Landsbynavnene er meget korte i Vestjylland, mange steder kun enstavelsesord, tænk på bynavne som No og He – Vemb – Bur – Nees, kortere kan navne da vist ikke være. Nok havde man korte landsbynavne i Midtjylland, som Sahl og Ans, men dog ikke almindelig og udpræget.

Vestjylland er naturligt Midtjyllands modsætning på flere områder. Det Øst- og Midtjyske landskab var næsten overalt meget bakket og kuperet dækket af større og mindre skovstrækninger, mest løvskove, mange steder rester fra en længst forsvunden tid. I Vestjylland findes det store vidsyn og den flade del af Danmark, og her møder man i høj grad den barske vestenvind, der stryger ind fra Nordsøen. Dette og meget andet måtte undertegnede erkende og erfare, da det højeste ønske var opfyldt, nemlig at havne på et seminarium og komme lykkelig og vel gennem de fem læseår for så at få embede, hvor et sådant fandtes. Da faldt det i min lod at havne i det vestjyske efter vikariater på Mors og Thyholm.

Første faste embede blev andenlærerembede i Sperring ved Sjørring, Thy, men kun 5 år, så gik rejsen til Skalstrup skole i Nees sogn, hvor det blev til 6½ års enelærervirke. Det meste af krigstiden faldt her, de sidste to krigsår besat og belagt af tyske tropper, der stillede 4 kanoner op tæt ved skolen og desuden slæbte tre andre kæmpestore kanoner dertil kun for at lægge dem uden for skolens havehæk; de kom fra den lange kamplinie fra 1. verdenskrig, den der lå ved Marnefloden (Mascheneaulinien i Frankrig). Det var 39 cm-kanoner med en rækkevidde på 50 km; og skulle således dække kystlinien helt fra Hvide Sande til nordpå nær Nr. eller Sdr.

Et historisk billede, nemlig den stråtækte Skalstrup skole i Nees i september 1941. Mig bekendt er det eneste billede, der findes af denne skole.

Vorupør. I Hanstholm blev nogle lignende opstillet, de rakte halvvejs til Norges sydspids; men de ved Skalstrup blev heldigvis aldrig opstillet; vi havde dem blot at kigge på, og desværre måtte vi ikke fotografere dem. De blev strengt bevogtede.

Efter kapitulationen, den 5. maj 1945 fik vi at vide, at der omkring skolen lå ikke mindre end *250 tons* meget farligt sprængstof, vistnok noget af det farligste tyskerne i det hele taget fremstillede. Det lå gravet ned i store og små bunkers, og mange af granaterne var over 1 m lange ca. 25 cm i diameter, så det kunne ordentlig have sagt bang!!!, hvis en bombe var faldet ned deriblandt.

Som nævnt overtog jeg embedet som enelærer i Skalstrup, den 1. august 1941 og blev dermed plantet i det rigtige Vestjylland. Modtagelsen var storartet, ca. 20 af beboerne stod uden for skolens dør, da vi ankom, og bød os velkommen, endda med en dejlig kaffetår og lækkert brød til. Joh, vi følte os med det samme som hjemme. Hjerteligheden var og blev stor, og om man ikke lige i øjeblikket blev vestjyde, da varede det ikke længe, inden hele familien var enige om, at Vestjylland netop var stedet at virke. Vi fik da også over 30 lykkelige arbejdsår i det vestjyske. Vi blev også bundet så fast til både mennesker, natur og arbejde, at man var klar over, det

Degnens familie uden for lærerboligen i Møborg skole 1956. Fra venstre står børnene Kirsten, Gunnar og Grethe og min kone Erna.

ville blive strengt at rykke teltpælene op for igen at flytte østpå, vistnok endda helt umuligt; vi var groet fast i Vestjylland, selv min kone, der var morsingbo. Disse »øboer« derfra har ellers ord for at være det, man kalder »hjemmefødninger«.

Det var før i tiden næsten uhørt, at nogen forlod Mors for at bosætte sig andet steds i landet. Her gik det så fint som overhovedet muligt. Hun blev vestjyde, som jeg også blev det, med liv og sjæl; desværre gik hun bort i en alt for tidlig alder, kun knap 58 år, men da var hun også groet fast som degnekone i godt 30 år, en uvurderlig støtte for sin mand.

Som degn, – enelærer – førstelærer – skoleleder, normeret i inspektørgruppen – kan det ikke undgås, at man kommer som næsten topfigur ved mange lejligheder, både i det daglige arbejde i skole og sogn, men også især ved festlige sammenkomster af mange forskellige arter. Med embedet som kirkebylærer ved Møborg hovedskole fra 1.2.1948-1.5.1971 fulgte arbejdet naturligt med som kordegn ved kirken, et arbejde, der blev meget kært, men også gav pligter af mange slags. Ved konfirmationer, ved bryllupper, begravelser, ved de ældres fester i kirken en sommerdag med påfølgende sammenkomst i præstegården var det næsten en uskrevet lov, at degnen måtte være forsanger og frem

med en lille tale, der passede ind i festen. Ved begravelser, var det naturligt, at det trøstende ord til de efterladte var det vigtigste. Foruden dette var der et utal af sølv-, guld- og diamantbryllupper plus en bunke »runde« og »halvrunde« dage, det kunne nok give ekstra arbejde ved siden af det med skolen.

Det barske i vejret har i tidens løb unægtelig sat sit præg på menneskene, der lever og bor her, det er næsten blevet en nødvendighed, dette barske, og det blev dagligdags, mens tilflytteren meget ofte har lidt svært ved at tilpasse sig denne barskhed.

Det må dog også siges, at naturens vælde var ved at knuge svært meget. De blide tyste bøgeskove var en stærk kontrast mod de vestjyske mørke og ofte skumle nåletræsplantager.

Det var ellers en drøj tid disse mørke besættelsesår, men trods al besvær oplevede man dog et sammenhold uden lige i dette århundrede. Det betød, at der holdtes mange nationalt prægede møder og sammenkomster, hvor »æ dejn« naturligt måtte være med, endda i forgrunden til enhver tid.

Men hvor var dog denne samhørighed varmende, når man på den vestjyske tøvende måde og – »seen sin mand an« – blev accepteret og vedblev at være det, man havde altid venner såvel i ryggen som foran sig. – Derfor føltes det absolut ikke så svært for en midtjyde, der i de ca. 30 første leveår har opholdt sig inde i landet at blive »plantet om« til det vestjyske, – tværtimod, hele familien var inden længe groet fast i dette lille samfund. Som pædagog var det både kærkomment og forfriskende at møde disse gæve vestjyder med deres familier, – ligeledes at undervise og vejlede de mange velopdragne og begavede børn og unge mennesker, der i høj grad flokkedes ved indbydelser til aftenskoleundervisning og ungdomsmøder. Her var nemlig også en stor opgave at røgte og en udfordring af de kærkomne, der blev taget op i fuld udstrækning næsten alle de 30 år, et meget frugtbart møde med de unge mennesker, der skabte fine værdifulde kontakter.

Som nævnt gjorde tiden nok sit store udslag til, at man befandt sig trygt og godt. Naturligvis blev der også meget for degnen at lære. Utallige opgaver meldte sig, men fik man held til at få begyndt fra rette ende, må det meget stærkt siges, at i stedet for at betragte dem som opgaver, lærte man hurtigt at betragte dem som udfordringer.

Både foredragsmøderne, aftenskoleundervisningen samt gymnastik- og sløjdsalene var fint besøgt. Selv uden for skolekredsen, kom deltagerne med.

Som dialog = modsætning, til det midtjyske kan anføres, at aftenskoletilslutningen fra de yngres side var meget ringe i de østjyske sogne, det gjaldt også gymnastikken og idrætten, hvorimod boldspil blomstrede op – især fodbold i 1920rne og 30rne. Mødevirksomheden var ligeså minimal, dog var der inden for KFUK og -M temmelig livlig mødevirksomhed, men det mødte man også vel nok i endnu højere grad ude vestpå. Der blev i hvert fald meget arbejde, særlig da vi flyttede til Møborg Hovedskole ved kirken i 1948, bort fra en lidt mindre, men ualmindelig god skolekreds til en større med udvidelsesmuligheder. Efter tre års forløb byggedes den første større centralskole i Vestjylland ca. 100 m syd for den gamle faldefærdige hovedskole.

Nogle af skolemøblerne findes den dag i dag i den gamle skole på Hjerl Hede. Det var 5-6 mands borde, næsten på alder med selve skolen, der var muret op i ler og munkesten omkring år 1850. Et åremål, der sluttede

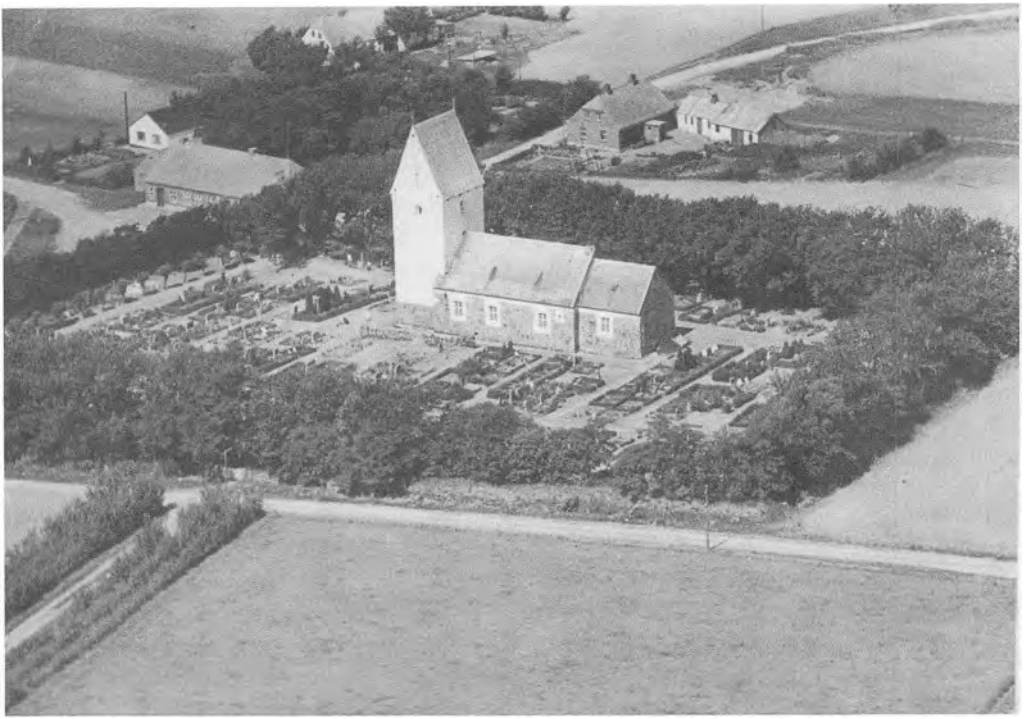

Den gamle Møborg Hovedskole lå lige op til det vestre kirkegårdsdige. Her var min arbejdsplads 1948-50. Da blev skolen nedbrudt og de gamle møbler givet til museet på Hjerl Hede.

1952, da den fine nye skole blev indviet 19. maj med besøg af både amtmanden og repræsentanter fra skoledirektionen i Ringkøbing amt. En dejlig festdag for sognets folk og skolens lærerkræfter, som på dette tidspunkt dog kun bestod af undertegnede som førstelærer og en lærerinde.

Man trak derefter i arbejdstøjet og i løbet af 10-15 år var det sådan, at man kunne mønstre en skole med 8 klasser og 10 lærerkræfter, en mærkelig forskel på en to-klasset skole med ca. 70 elever, til nu med 175 elever. Hele sognets skolesøgende børneflok var samlet under eet tag, dog var der udbygget et par gange, men en dejlig levedygtig skole kunne afleveres i 1971 ved min afsked med den, en skøn og dejlig periode – en æra – var sluttet og kun gode minder er i behold.

Fremstiller jeg det hele ideelt og konfliktfrit? Jamen, det var det ikke. Heller ikke sammenlægningerne. Friskolen kom 1941 til Møborg Hovedskole, og det gik fint, men der blev efter dette temmelig stor modstand og mange diskussionsmøder, inden de sidste 3 skoler kom med, men sammenlægningen blev en realitet. Østre Skole ved naturlig afgang som lærer (lærer Laursen). Fra august 1963 førtes eleverne derop, og der var

25-30 elever fra Østre Skole, og så gik der et år, før den næste skole modnedes til sammenlægning, og det var grundet vikarmangel eller skiftende vikarer. Året 1964 kom ca. 40-50 elever op til hovedskolen fra Vestre Skole, og fra Nordre Skole flyttede læreren sammen med 25 elever 1. august 1965. Efterhånden var der ca. 200 elever og ca. 1970 var der 10 lærerkræfter, og da var der forøget med en børnehaveklasse (ca. 20 elever). Da det først var en realitet, kom det til at virke så fint, at hele befolkningen var glad for det.

Kommunesammenlægningen gav også problemer, dog ikke så indgribende som det med skolen, af den simple grund, at skolen havde med børnene at gøre, som jo er det bedste, forældrene har, og derfor gled det meget lettere med sammenlægningen, og der var to sammenlægninger. Ved første sammenlægning i april 1962 blev fire sogne lagt sammen. Det var Nees, Møborg, Flynder og Bøvling, og de blev til Tangsø kommune, som fungerede i 8 år til alles tilfredshed. Derimod var man mere betænkelig ved den store sammenlægning, netop fordi det fungerede så godt med Tangsø kommune, dog var denne kommunes indbyggertal for lille til de store kommuner. Derfor samledes i 1970 ca. 10-12 kommuner til Lemvig kommune, og efterhånden blev man fortrolig med det.

Skal man prøve en lille karakteristik de to egnes befolkning imellem, må man nok sige at øst- og midtjyderne, trods det at de dog var »rigtige jyder«, har et nok så let og lyst temperament som vestjyderne, – lidt mere livlige og hurtige til at drage en slutning. Om vestjyderne kan man, uden at gå dem alt for nær, sige, at de i et og alt er mere sindige og sendrægtige end midt- og østjyderne. En ny tilflytter ser man an først – endda ofte ret godt, – inden accepten er i orden. Har man først den tilfredsstillende god, vil man absolut blive fuldt og helt anerkendt, hvilket er ualmindelig velgørende for den, der kommer udefra.

Særligt varmende og dejligt føltes det for undertegnede af den simple grund, at fraflytterstedet i Thy ikke rigtig faldt i smag. Det blev for os alle en forandring så skøn, så hjemlig, som det overhovedet kunne blive. – Inden længe var man fuldtud og helt optaget i dette vestjyske samfund, både materielt og kulturelt, særlig sidstnævnte faktum vejede godt til i vægtskålen, da det let og hurtigt mærkedes, at det var et varmhjertet og levende folkefærd dagligt at færdes og leve iblandt. Resultatet blev også, at man efter en del meget gode år var groet så fast til egnen og befolkningen, at det ville blive umådelig vanskeligt at rykke sine teltpæle op for at flytte andet steds hen. Man var stærkt på vej til selv at blive vestjyde og blev det i så høj grad, at det føltes umuligt igen at flytte øst på. Man *måtte* leve resten af sin tid og engang dø ude i det vestjyske.

Hvad det egentlig skyldtes, kan måske være vanskeligt at definere; men den vestjyske hjertevarme gjorde i hvert tilfælde sin store del dertil. Når først venskab var sluttet, skulle der meget til for at bryde det igen, sådan føltes det, og tanken derom varmer én endnu.

Det var ikke sådan, at man som mange andre steder, især øst på i landet, gik og bukkede for hinanden eller lettede på hatten ved forbipassage. – En vestjysk karl var engang kommet til horsensegnen for at tjene på en jævn stor bondegård, da hans husbond en tid efter hans ankomst blev spurgt om, hvordan han syntes om sin nye karl, hvortil han sva-

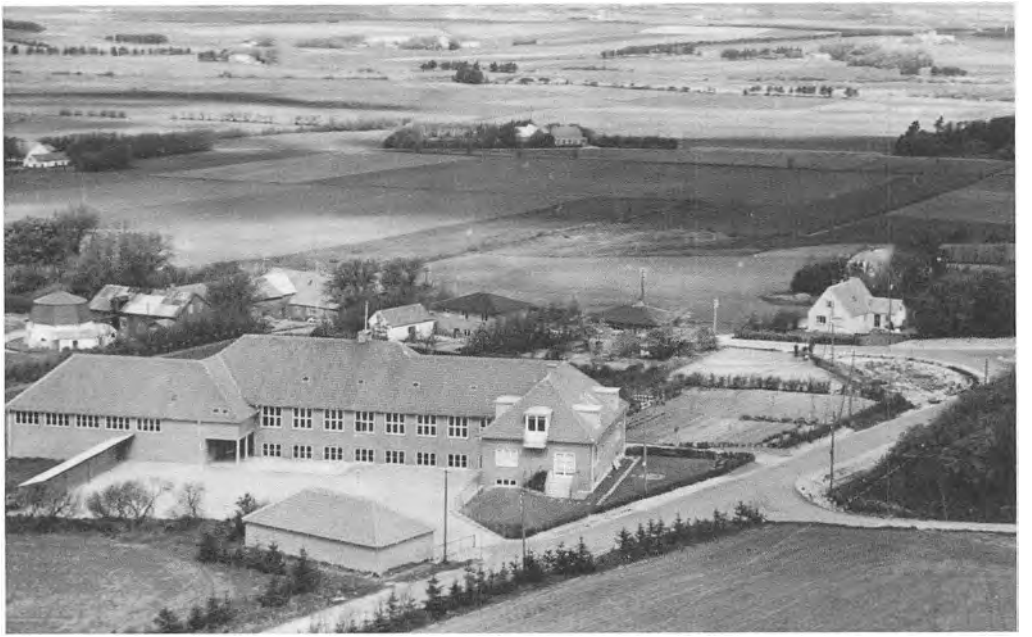

Den nye skole i Møborg tegnet af arkitekt Trillingsgaard, Lemvig.

rede: »Joh, ret godt; han er dygtig til sit arbejde, men en ting synes jeg er underligt ved ham. Han tager slet ikke hatten af for mig, når vi i marken går om ved hinanden!«

Forklaringen fra karlen lød senere sådan: »Ja, men den dag gik jeg netop med en spand mælk i den ene hånd og en kurv æg i den anden, og tilmed havde jeg blot en blød hue på hovedet, der altid måtte sættes på sin rette plads med begge hænder. Tænk så også lige på, hvad det var, jeg gik med!«

Dette viser for mig at dømme en mentalitetsforskel på øst- og vestjyder. Det udprægede jævne og ligefremme er herskende ude mod vest, og det kommer man uvilkårligt til at holde af og respektere, når man som fremmed bliver sat til at bo blandt dem i en lang årrække. I den forbindelse kan lige bemærkes, at læreren, befolkningen og børnene var dus fra første færd, og disciplinen led absolut intet tab derved. Det faldt ganske naturligt, at vi (eller man) var dus med hinanden både lav og høj uden forskel. Man mødte alle steder ofte denne bemærkning: »Wi hæued plejjer å sej do te æ dejn, å han te wos, å det wel wi gjan blyww we mej å hold fast we. – Men wi *kan* da godt sej di, hwes det behøwes!« føjedes der til. Nå, sæder og skikke svarer nogenlunde til hinanden, selv om forskellen dog skinnede igennem.

I Midtjylland fejrede man altid Valborgaften den 30. april til minde om en martyrinde ved navn Valborg. Aftenen fejredes ved afbrænding af blus på højene, og man kunne

dermed sende en lille hilsen til nabosognene, som gjorde ligeså. Man kom fra huse og gårde med brændbart materiale og en forloren heks til bålet, og snart blussede det op. Bagefter sang og dansede man, og mangt et venskab mellem unge mennesker blev en sådan aften knyttet, så det varede livet ud. »Heksene« fløj til Bloksbjerg eller Hekla for at holde heksekongres.

I Vestjylland som i mange andre egne af landet, brændes blusset Sct. Hansaften den 23. juni. Dette kaldes en midsommerfest, men formede sig som den før beskrevne Valborgaften.

Af interesse kunne det måske være at forestille sig et menneske, der har taget sig disse to landsdele til hjerte og stadig holder af dem begge, at dette menneske ved afslutningen af sin livsgerning i Vestjylland ikke søgte hjem til sin barndomsegn, der jo fuldstændig ville være fremmed, men søgte ind til en provinsby for der at nyde sit otium og derved få ringen sluttet: Øst-, Midt-, Vestjylland – provinsbyen. Således føjede det sig i hvert fald for den, der skriver disse linier.

I dette tilfælde blev det Holstebro, pensionisttilværelsen skulle leves her, og flytningen var slet ikke svær, da denne temmelig store by for en stor del er befolket af tilflyttede vestjyder, der på alle måder tog vel imod en »omflakker«. Af tilbud om aktivitet og fællesskab med andre i samme kategori er der en masse, både mødevirksomhed, ugentlig højskoledag og aktiviteter for pensionister også sammen med yngre mennesker, hvilket fungerer fint med dejlige kontakter også generationer imellem, så »kløften« næsten ikke mærkes. Der kan således nævnes Guldalderklubben, pensionistgymnastikken og folkedansen i vinterhalvåret. Ja, der er mange flere tilbud, som var værd at nævne og værd at deltage i, men konklusionen må blive: Byen, Holstebro, er en god by at falde til ro i den sidste del af sin tid efter et travlt og virksomt liv i de unge år og i manddomstiden.

Hans Dahm Christensen
Fhv. skoleleder
Viborgvej 57
7500 Holstebro
Født 1907 i Klovborg

Almueskuespiller på heden

Af Henry Jessen

Mit første indtog i Vestjylland blev en dato, der indskrev sig i verdenshistorien. Det var altså datoen og ikke min person eller mit indtog, der skrev historie, for det var 1. september 1939 – den dag tyskerne invaderede Polen. På en måde kom mit indtog også til at handle om krig om end i en mere almuepræget version, og mange år tidligere, nemlig om filmatiseringen af Jeppe Aakjærs roman Jens Langkniv.

Ved et besøg i Skive i forbindelse med de dengang meget kendte ringriderfester, som interesserede mig meget i betragtning af, at jeg flere somre drog land og rige rundt – i hvert fald til nabosognene – med min hest for at deltage i ringridning, som ethvert sogn med respekt for sig selv afholdt hver sommer.

Når forårsarbejdet på gården derhjemme i Nørre Rind var forbi, og roerne som det sidste var sået, havde hestene, bortset fra en enkelt, som blev brugt til at radrense, rive hø etc., sommerferie, til de skulle spændes for selvbinderen.

Der var et par heste, som jeg havde trænet op til gode ringriderheste. Reglen var, at hesten skulle være i galop, når man red gennem galgen. Jeg havde øvet så meget, at hesten næsten kunne stå stille på stedet og galopere, så nåede jeg ikke at fange ringen med den drabelige lanse, (det var nu mere et kosteskaft), når jeg red igennem, kunne jeg faktisk vende mig i sadlen og snuppe den. Nå, det er måske lidt overdrevet.

Jeg havde travlt med at studere i Folkebladet, hvor der var ringridning og sørgede så for at blive tilmeldt. Hesten og jeg var vist ikke særligt velkomne, for når de sammensvorne (hesten og jeg) drog af fra kampen, medførte vi som regel en eller anden rædselsfuld pokal.

Resultatet blev, at jeg i lighed med fodboldforeningen havde et skab fyldt med bægre, pokaler og opsatser af en noget tvivlsom karat; tårne var det i hvert fald småt med, men det var jo slet ikke det, der betød noget. Som landmandsøn var tilhørsforhold til heste sådan, at det var en naturlig sag, at man som 10-årig blev sendt i marken for at pløje med et par store jyder for ploven. Hesten var en arbejdskammerat og forbundsfælle.

Disse sommersøndage, hvor hesten og jeg drog afsted til nogle herlige og spændende dage, var frisøndage for os to.

Tragikomiske hændelser hører vel også med. Engang hvor hesten og jeg havde meget travlt, ramte den i et sving på en grus-

vej en vejsten, hvorved den styrtede. Jeg fortsatte gennem luften og brækkede i faldet begge håndled.

Der lå en smedie lige ved, og da smeden kom og så, at der var sprængt en åre, fik jeg ham til at binde en cykelslange om; han var vist ikke så meget for det, for det var småt med cykelslanger. Hesten havde kun skrammet knæene lidt, så den kom selv hen og så medlidende på mig. Smeden hængte tømmen over skulderen på mig og sendte os afsted. Da hesten og jeg kom traskende, humpende, og gjorde vort indtog i gården, var der ikke megen stjernestolthed at spore, endsige den ære, der trods alt er over en slagen gladiator.

Snart var jeg forsynet med kæmpestore gipsklodser, hvorfra fingerspidser til albue var indkapslet – det var en mærkelig fornemmelse intet at kunne med fingre og hænder. Det at sidde ved bordet og føle sig taknemmelig, hvis en bordfælle forbarmede sig til at give én en skefuld eller mundfuld af en kop, hvor halvdelen som regel blev spildt.

Jeg spillede fodbold og havde aldrig haft så megen respekt på banen, som da jeg havde gipsen på. Der blev betydelig flere hovedskader end normalt benskader. Det var en stor dag – én af dem man husker, – hvor jeg på en ru cementsålbænk sleb så længe på gipsen, at spidsen af tommelfingeren kom frem. Det var en sand lykke at kunne holde ved ske og kop, men jeg havde beklageligvis ikke forudset, at så var det også forbi med, at pigen i huset, indtil flere gange daglig, på toilettet hjalp mig med stort og småt.

Tilbage til mit besøg i Skive. Jeg så, altså under min gennemgang af avisen, at et filmselskab var igang med optagelser af Jeppe Aakjærs roman Jens Langkniv. Optagelserne fandt sted på Hjerl Hede. Man har sagt, at Jens Langkniv var en dansk Robin Hood, og det syntes jeg, lød spændende. Jeg fandt ud af, at filmholdet havde hovedkvarter på Sevel Kro, og det var og er måske årsag til, at Sevel Kro også i dag er hovedkvarter eller snarere andet hjem for mange turnerende teaterfolk.

I krohaven var hele holdet til frokost. Manden for bordenden var Per Knutson – én af tidens mest estimerede instruktører. Omkring ham sad Poul Reichhardt, som spillede Jens Langkniv, balletdanserinden Kirsten Elsas, som spillede Jens's elskede, Astrid og Bjarne Henning Jensen, som også skulle blive fremragende filminstruktører og flere markante skuespillere, hvoraf flere siden blev mine lærere og kolleger. Jeg spurgte Per Knutson, om jeg ikke kunne blive statist – jeg har nok sagt – komme med i filmen – men han mente, at de havde folk nok fra egnen. Men da jeg lidt nedslået var på vej ud af haven, blev jeg i min ungdoms optimistiske og første kunstneriske nederlag råbt an af regissøren – »Vi mangler en stor tung hvid hest, kan du skaffe den –«.

Der er ord, man husker hele livet, enten for dets tone eller måske, fordi det netop var det stikord, man manglede.

Den hvide hest blev mit livs stikord.

På gården var der kun hvide jyske arbejdsheste, som egentlig skulle have været røde. De hvide heste var for flere generationer siden importeret fra England til Holsten, hvorfra mine tip- et eller andet havde dem med til Himmerland.

Jeg kom med i filmen med hesten. 8 dage derefter fik jeg en rigtig rolle i andre 8 dage. Filmen om Jens Langkniv blev en kæmpefiasko, hvilket jeg dengang ikke rigtig forstod.

En filmatisering af Jeppe Aakjærs Jens

Fjernsynsoptagelse til St. St. Blichers »E Bindstouv« på Hjerl Hede 1978.

Langkniv ville med de tekniske muligheder, filmen råder over være et monument over Jeppe Aakjærs følelsesladede og politiske forsvar for almuen. Tiden på Hjerl Hede i filmens vidunderlige verden sammen med mange dejlige mennesker er et af mine skønneste ungdomsminder.

Jens Langkniv-filmen blev bestemmende for mit fremtidige arbejde og for mit tilhørsforhold til Vestjylland og vestjyderne.

Jeg blev god ven med Poul Reichhardt, der støttede de planer, jeg luftede for ham, om selv at blive skuespiller. Endvidere stiftede jeg bekendtskab med skuespiller og sceneinstruktør Einer Juhl i Århus. Uden at fortælle mine forældre noget rejste jeg et par gange om ugen til Århus for at læse hos Einer Juhl. Jeg flyttede så til Århus og kom i bagerforretning og blev også radioekspedient. Jeg dristede mig til optagelsesprøve på Det kongelige Teater, og at jeg blev optaget gav anledning til megen forundring, fordi jeg kom fra landet. Avisoverskrifter benævnte mig som »Ung landmand fra Skals«, »24-årig landmand«, »Landmandsøn optaget på Det kongelige Teater« og

Da der skulle være et dansk turistfremstød i Berlin, skulle Danmark repræsenteres med noget, alle tyskere kendte i forvejen. En tysk turistmand foreslog da skærslipperen på Hjerl Hede, og her er han.

»Bondesønnen blev skuespiller«. Jeg havde ved Einar Juhls mellemkomst civiliseret mit ravjyske mål til rigsdansk, og der var ingen jysk pløjemuld under støvlerne, da jeg kom til hovedstaden.

Jeg har altid følt mig tiltrukket af lyngens brune land og senere af vestjyderne og deres uudgrundelighed, men alligevel skulle der gå fra 1939 og 22 år frem, inden jeg vendte tilbage til Vestjylland og til Hjerl Hede, hvor jeg knapt kunne genkende den gamle landsby. Der var kommet mange flere gamle bygninger til, og vegetationen havde indhentet landsbyen og var med til at skabe et hele.

Min gode kammerat, overregissør ved Det kongelige Teater, senere Danmarks Radio, Johs. Ottosen, også kaldet Lur, startede teatret på Hjerl Hede. Han og jeg lavede teater og solistoptræden på Hjerl Hede i flere år. Desværre døde han i en ung alder.

Jeg fandt snart ud af, at jeg befandt mig godt i Vestjylland. De første mange år kendte jeg kun Vestjylland gennem Hjerl Hede – en måneds tid hver sommer, hvor vi lavede teater, og jeg sleb knive for den halve verden. Denne form for underholdning tiltalte mig og ikke mindst den nære kontakt til publikum gennem skærslipperen og hans slibebør er et kapital for sig af barokke situationer.

Min familie var blevet så glad for Vestjylland, og da det så ud til, at livet på heden skulle fortsætte hver sommer, besluttede vi os for at finde et »sted«. Det viste sig slet ikke at være så let, for det var i 1969, hvor alle skulle på landet at bo. Min kone og jeg lærte meget om Vestjylland og mange vestjyder at kende, mens vi kørte rundt for at finde det her bette sted. Vi mente, at det skulle være et nedlagt landbrug.

En dag jeg var på farten for at se på »godser«, havde jeg hørt om noget ikke så langt fra Hjerl Hede. Da jeg kørte ind i gården, kom en lille, ældre mand ud. Jeg fremførte så mit ærinde angående evt. køb. – Ja, sagde han – og tilføjede – men toilettet følger ikke med. Jeg så nok noget desorienteret ud, indtil jeg i haven fik øje på noget, der lignede et klædeskab med hjerte i døren. Jeg mente nu ikke, at det så flot omtalte toilet ville få nogen større betydning. Der var gæster, så jeg kunne komme igen en anden dag. Jeg fik senere fortalt, at manden forinden havde solgt ejen-

Almueteatret i arbejde. På scenen står Henry Jessen, Asta Esper Andersen og Verner Tholsgaard. bagved sidder Erik Hansen (halvt skjult) og Otto Lindum med violin.

dommen, men måtte blive boende, og for egen regning havde installeret træk og slip, som han iøvrigt tog med, da han flyttede.

Vi så på mange ejendomme og snakkede derved med mange mennesker, som bestyrkede os om, at vi nok ville føle os hjemme, og at det ikke skulle være helt urealistisk, da jeg plejer at sige, at jeg er født midt imellem Aakjær og Blicher, også sprogligt – dog ikke tidsmæssigt – nærmere betegnet ved Hjarbæk Fjord.

En dag blev jeg mindet om, at en kone ca. 10 år før havde sagt til mig, at når de blev gamle, så kunne jeg købe deres ejendom – og den blev det. Det er nok det, man kalder jysk ordholdenhed.

Det var en stor dag, den pinselørdag, da vi flyttede ind. Der kom mange flinke mennesker og hilste på. Nogle gik, efter at have styrket sig, i gang med at køre en ret stor mødding ud på et meget lille stykke mark, så der blev så tykt et lag, at man, efter at have styrket sig og holdt rådslagning, bestemte sig for at pløje det ned med en kæmpestor hedeplov. Plovfuren blev ikke helt lige, men man mente, at det var en fordel, for så blev ræk-

kerne jo også længere. Af en eller anden årsag kom en mand i vejen og blev pløjet ned. Han våndede sig lidt under den bløde, men noget tunge dyne, men efter et kort møde, hvor man hilste på hinanden, blev det vedtaget at grave ham ud – så alle overlevede. – Fortsættelsen er strøget.

Jeg ved ikke, om det foregående har inspireret os til at kalde huset »Tumultus« – det har faktisk levet op til navnet siden.

Min familie og jeg havde fået fast bopæl i Vestjylland, dog hovedsageligt for sommeren i forbindelse med levendegørelsen på Hjerl Hede (som har været forbillede for flere mere eller mindre lignende museale forsøg), hvor almueteatret indgik som et led deri og var med til at trække mennesker til Vestjylland fra hele Europa, og mange vender tilbage for at opleve Limfjordslandet.

Det var iøvrigt afdøde kulturminister Niels Mathiasen, som i sin tid også havde forståelse for denne side af almuekulturen; teatret. Han gjorde det, sammen med Hjerl Fonden, økonomisk muligt for mig at bygge almuespillene op, inspireret af tekster fra bl.a. Aakjær og Blicher.

Skærslipper-trillebøren, som jeg har kørt mange festlige kilometer med på Hjerl Hede gennem årene og iøvrigt både i ind- og udland har givet mig kontakt med en 4-5 mill. mennesker, deres medleven, deres humor, deres interesse for fortiden; for det gamle ord siger jo »kender du ikke fortiden o.s.v.«, og ikke mindst de unges søgen i fortiden og fremtiden har styrket min tro, og heldigvis har vi ikke noget valg, for tror du ikke på de unge, tror du jo ikke på fremtiden og omvendt.

Jeg havde en god bekendt i en mindre vestjysk by. Han havde vistnok altid haft besvær med økonomien, som man nok måtte betegne som et godt stykke under 0. Vi var nogle, der havde kautioneret for ham, men han døde alligevel og fik en pæn begravelse. Et par dage efter blev jeg standset af en ældre mand, og han spurgte, uden omsvøb, om det var en god begravelse. Det mente jeg da nok, at det var. Lige idet han tog afgang, fyrede han følgende replik af: Ja, for alle kreditorerne bar jo. – Vestjysk galgenhumor.

Det er med vestjyderne som med det jyske sprog; der er noget selvfølgeligt og storslået i måden, som en tilflytter aldrig rigtig får fat på.

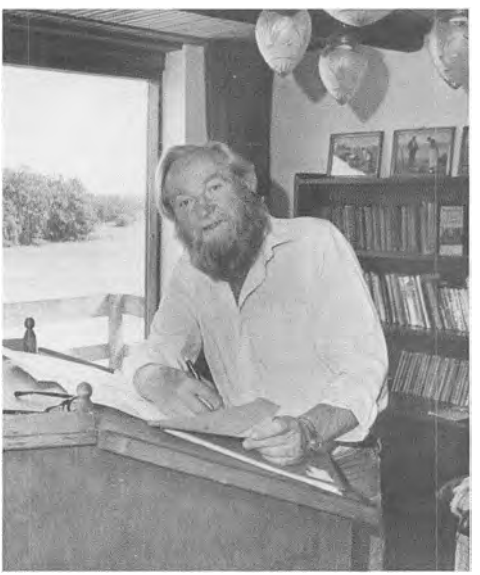

Henry Jessen
Skuespiller
Hjerl Hedevej 8, Sevel
7830 Vinderup
Født 1919 i Lynderup sogn

Livet er tilfældigheder

Af Mads Chr. Lindvig

Når jeg ser tilbage på den hidtidige del af mit liv, så har det på mange områder været præget af tilfældigheder, men for mig har det kun været positive tilfældigheder, både da jeg kom til Vildbjerg, traf min kone, Ingeborg, samt kom i sognerådet og de forskellige bestyrelser.

Jeg er født vestjyde, nemlig i Horne sogn ved Varde, som en ud af fem søskende. Far var landmand, mens min erhvervsinteresse gik i retning af gartnerfaget, hvad den »gamle« var ret ulykkelig over.

»Gartnerfaget er ikke noget, det der persille er ingenting. Nej, så'en en ræk' stude, det ved man, hvad er«, sagde han.

Jeg holdt nu på mit og kom i gartnerlære, og efter at uddannelsen var afsluttet på Vildvorde Havebrugsskole, var jeg i Frankrig i halvandet år. Min mening var også, at jeg ville til Canada, men det syntes min mor ikke om, og jeg har åbenbart været mere tilbøjelig til at lytte til hende end til min far.

I foråret 1928 ville far sælge ejendommen, og da han havde fat i ejendomsmægleren, spurgte han tilfældigt denne, om han ikke vidste, hvor der var et gartneri til salg. For han havde en søn, der gerne ville være gartner.

Samme dag skulle ejendomsmægleren til begravelse i Vildbjerg. Her fandt han ud af, at der var et gartneri til salg, og det tog vi op for at se på.

Det var lige omkring påsketid, og sagføreren havde lukket. Alligevel fik vi fat i ham, og for den nette sum at 17.000 kr. blev jeg ejer af gartneriet, der lå Nørregade 6 med hus og halvanden tønde land jord. Ejeren var centralbestyrer Chr. Harlev, der havde et ufyldestgjort pantebrev i gartneriet. Ved handelen betingede han sig, at han beholdt en halv tønde jord til udstykning til byggegrunde, men før han solgte, lovede han at give mig en forkøbsret for 5000 kr. Der blev nu ikke bygget mange huse i Vildbjerg på den tid, vel ét enkelt om året, så der gik faktisk 10 år, inden der var én, der ville købe en grund.

Men Chr. Harlev var en hædersmand, der holdt ord, så han tilbød mig som lovet jorden, og selv om der var gået 10 år, var prisen den samme. Jeg var stærkt interesseret, men havde ikke penge at købe for, hvilket jeg fortalte Herlev. Og igen viste han sig fra den pæne side over for en tilflytter, idet jeg kunne købe jorden mod at afdrage 500 kr. hvert halve år.

Jeg blev i øvrigt godt modtaget af befolkningen. For ærlig talt, så var det ikke sjovt at skulle overtage gartneriet. I løbet af få år havde det således skiftet ejer to-tre gange, og det var meget forsømt.

Familien Lindvig ved gartneriet i Vildbjerg 1939.

Gartneriet gik stadig bedre, og jeg fik udvidet med et par små drivhuse, hvilket min far ikke brød sig helt om: »– Storhed og skidt –«, sagde han. »Det er kun fordi, du vil have et hus med to skorstene«.

Forretningsmand har jeg desværre nok aldrig rigtig været, for så havde jeg været en rig mand i dag! Hvorfor jeg siger det? Ikke underligt, sådan som jeg dummede mig i de første år i byen.

På det tidspunkt var det moderne med kaktusblomster, og alle skulle have en eller flere kaktus. Men jeg kan ikke fordrage kaktusplanter, hvilket var ensbetydende med, at jeg smed dem ud af forretningen og nægtede at sælge dem. Derimod holder jeg meget af slyng- og hængeplanter, og dem begyndte jeg at dyrke i stedet. I 1934 fik vi bygget et halvtag mellem forretningen og vandtårnet, vi havde til gartneriet. Omkring dette fik jeg opbygget et tropelignende anlæg med slyng- og hængeplanter. Så da disse planter kom på mode havde jeg mange moderplanter at tage stiklinger af.

Som sagt tog vildbjergenserne godt imod mig, hvorfor det heller ikke faldt mig svært at falde ind i rytmen i byen, og Chr. Harlev fik mig med ind i Vildbjerg Ungdomsforening, hvor han var en af de faste støtter. Og det gik da hverken værre eller bedre end, at jeg blev formand for foreningen.

Her havde vi nogle skønne år i 30erne, hvor vi bl.a. spillede dilettant, som vore folk var fantastisk dygtige til at sætte op. For det meste opførte vi stykkerne i forsamlingshuset, der nu er nedlagt og omdannet til systue, men ind imellem måtte vi flytte til hotellet, fordi pladsen i forsamlingshuset var for trang. Også hvad angår udenomsplads. Vi havde faktisk kun den jord, huset lå på, så hver aften, når vi havde haft fest i huset, måtte jeg rundt om det for at samle flasker op.

Blandt de stykker, vi spillede, var »Rasmines Bryllup«, men da var vi ved at nå kanten. For flere mente, det var lige skrapt nok.

Forsamlingshuset, som vi havde megen glæde af, blev i øvrigt overtaget af Ungdomsforeningen, fordi der var en gældspost på 1300 kr., som huset ikke kunne klare sig ud af. Efter overtagelsen fik vi det gjort i stand, f.eks. fik vi en ualmindelig flot sønderjysk kamin beklædt med kakler, og den dag i dag kan det ærgre mig, at den blev smidt væk, da vi fik anden varme i huset.

Jeg nævnte, det var en tilfældighed, at jeg traf min kone, Ingeborg, der er datter af afdøde tømrermester Sørensen fra Vildbjerg, og som jeg blev gift med i 1929.

Der skulle være motorringridning i Herning, og jeg fik lov til at komme med til Herning i bil med nogle andre unge mennesker fra Vildbjerg; blandt dem var Ingeborg. Efter ringridningen skulle vi til bal på Hotel Herning, men der kunne jeg ikke komme ind, fordi jeg ikke var medlem af den arrangerende forening. Heldigvis kom brøndborer Hansen fra Herning, som jeg kendte, og han fik mig med ind. Jeg dristede mig – og jeg var dengang endnu helt ny i byen – til at tage en dans med Ingeborg, men det blev de unge mænd fra Vildbjerg så fortørnede over, at jeg ikke måtte komme med hjem i deres bil.

Gode råd var dyre, for der gik hverken tog eller bus til Vildbjerg om natten. Heldigvis var der en anden vildbjerggenser, jeg kunne komme med hjem, og det gik så stærkt, at vi var hjemme før de andre. Så da de kom og skulle sætte Ingeborg af, stod jeg på gaden, og jeg kunne se, hvor forbavsede og lange i hovedet, de blev, da de fik øje på mig.

Tropisk frodighed. Mads Chr. Lindvig i sit drivhus ved forretningen ca. 1960.

Gennem de 57 år, jeg har været i Vildbjerg, har jeg siddet i nogle bestyrelser, og det har også et par gange været rent tilfældigt, jeg kom ind i dem.

I gartneriet havde vi eget vandværk, men for en sikkerheds skyld var vi koblet på byens vandværk. Vi skulle betale 25 øre pr. kbm vand, vi brugte. Samme pris skulle Vildbjerg mølle betale for vand til deres gasværk – det var under krigen, hvor de brugte gasværk til mølleriet. Og ejeren, møller Frederik Gregersen, mente det var for høj en pris.

Da der så skulle være generalforsamling, spurgte Gregersen, om ikke jeg ville med, hvad jeg indvilgede i. Der mødte bestyrelsen, en referant fra Vildbjerg Tidende samt os to. Da et af bestyrelsesmedlemmerne var død i årets løb, blev jeg valgt til bestyrelsen, og der blev jeg hængende til det nye vandværk, Trehøje Vandværk Øst, blev stiftet i 1977.

At jeg kom ind i sognerådet for Vildbjerg-Nøvling kommune gik faktisk endnu mere tilfældigt til. Jeg havde nogle damer til at arbejde for mig, og en aften i 1958, da de gik hjem, sagde Magda Agernem til mig: – Vi ses vel i aften? – Til hvad, svarede jeg. – Til opstillingsmødet til sognerådet. – Hvem holder det? – Socialdemokratiet. – Jeg kommer kun, hvis jeg bliver opstillet, sagde jeg i spøg, for jeg havde medlemskort til Socialdemokratiet.

Dagen efter kom Magda og fortalte, at jeg var blevet opstillet, og minsandten om jeg ikke blev valgt.

Det blev til tre gode perioder i rådet, men da der skulle være opstillingsmøde til det næste valg, sagde fhv. sognerådsformand Carl Pedersen til mig: – Nu skal du holde gartner. Du har siddet i tre perioder, så det er nok. Hellere gå selv, end blive smidt ud. Og det gjorde jeg så – altså gik selv.

En bestyrelsespost har jeg beholdt, nemlig i anlægget »Vildbjerglund«. Igen en tilfældighed, at jeg kom med her. Menighedsrådet ønskede at købe det anlæg, byen havde på hjørnet af Søndergade-Lysgårdvej med henblik på opførelse af en præstebolig på grunden. Derfor skulle vi mageskifte med kommunen, hvilket vi gjorde ved at få et stykke jord langs Herningvej tillige med et beløb på 700 kr., der var pristalsreguleret.

Forud for denne handel skulle der være generalforsamling, og købmand Aage Jensen, der havde flere aktier i anlægget forærede mig en aktie, så jeg kunne komme med til generalforsamlingen – og her blev jeg valgt til bestyrelsen.

Gartner Saxo Larsen og jeg plantede træer og buske om det nye jordstykke, og da det var groet sådan op, at der var læ indenfor, beplantede, såede og anlagde vi det indre af anlægget med den lille dam.

Uden at prale kan jeg sige, at vi har et virkelig kønt lille anlæg, som også bliver flittigt besøgt. Besøget ville dog nok blive større, hvis vi fik anlagt nogle flisegange i anlægget fremfor græs over det hele, men det koster mange penge, og dem har vi ikke i aktieselskabet.

Modsat er det omkring skovsøen i kommunens plantage i Rødding. Her er det naturen, der råder. Egentlig er skovsøen slet ingen sø, men et opdæmmet kildevæld. Historien om den er, at jeg en dag læste i avisen om en skovfoged i Tolne i Vendsyssel, som gik ind for at skabe kunstige søer, hvor det var muligt. Og den mulighed havde vi i kommuneplantagen med en kilde liggende i en dalsænkning. Alt, hvad der skulle til, var en hel del overskudsjord, som kommunen alligevel kørte bort. Det skulle danne en dæmning over dalsænkningen. Jeg kontak-

tede Hedeselskabet, som udarbejdede et projekt, som jeg gik til sognerådet med. Og eftersom det faktisk ikke kostede kommunen penge, og Hedeselskabet havde udarbejdet projektet og sagt god for det »kunne det vel ikke være helt tovligt«. Derfor fik vi lov til at gå i gang. Det gik noget langsomt, fordi det var overskudsjord, der skulle bruges. I dag kan vi så til gengæld glæde os over en lille skøn rekreativ plet i kønne omgivelser, selv om ikke alt fungerer efter hensigten. Det er bl.a. tilfældet med den åletrappe, der blev bygget til søen i en brønd, men som aldrig har virket.

I dag er jeg 81 år, og som jeg her har forsøgt at beskrive det, synes jeg, at mit liv har været fyldt med tilfældigheder. Tilfældigheder, der har bragt mig i kontakt med en mængde dejlige mennesker i Vildbjerg by, hvor jeg har drevet og stadig driver en smule forretning. I såvel den gamle Vildbjerg-Nøvling kommune, som den nuværende Trehøje kommune, hvor jeg som kommunalpolitiker i Vildbjerg-Nøvling kommune og under dannelsen af Trehøje kommune kom i tæt berøring med mange af kommunens borgere, og endelig i de bestyrelser, jeg har siddet i. Her traf jeg både dygtige og hyggelige kolleger, som jeg lærte at sætte stor pris på. »Tilfældighederne«, syntes jeg således, har været med til at gøre mit liv rigt og varieret, og jeg vil nødigt undvære en eneste af de tilfældigheder, der har placeret mig på denne egn og på mange områder har grebet afgørende ind i mit liv.

Mads Chr. Lindvig
Fhv. gartner
Niels Mouritsensvej 23
7480 Vildbjerg
Født 1904 i Horne

Revolution – eller bare byfest i Struer?

Af Edmund Jensen

Der er så fredeligt i Struer – den lille idylliske købstad ved den sydligste bugt af Limfjorden. Nogle ville måske i stedet anvende et ord, som rimer på fredeligt. Folk er flinke, flittige og foretagsomme. Man passer sit uden store armbevægelser. Jeg har boet der gennem mere end 60 år, hvilket ifølge statistikken udgør to menneskealdre.

I min ungdom overvågedes freden i byen af den legendariske politiassistent Peder Graugaard. Han havde været betjent i Struer siden 1919 og leder af stationen siden 1929. Dengang kunne folk i min alder gerne afregne en forseelse »kontant« – ja, netop med en stor armbevægelse.

Mere voksne kunne modtage en verbal overfusning, men rapportblokken kunne for det meste blive i lommen. Sådan skulle Struer-boere nu engang tages.

Selv når der – i hvert fald én gang om året – var stor fest i Struer, kunne Graugaard som regel overskue det hele. Kun sjældent blev der tilkaldt assistance udefra. Disse hjælpere vidste ikke rigtigt, hvorledes feststemte Struer-boere skulle betjenes, når der var optræk til en uforglemmelig afbrydelse af hverdagens trivialitet, som nu dengang i sommeren 1939.

Mørke skyer trak sig sammen ude over Europa, og alle ventede, at noget slemt kunne ske. Et par engelske turister, som netop var i Struer på den tid, stod en augustdag forskræmte og forvirrede midt i byen. Var det virkelig revolutionen, de sådan intetanende var havnet midt i?

Det begyndte ellers så fredeligt. – Vi, der var unge dengang, så hen til en rigtig byfest – en fest, hvor der skete noget. Ønsket blev opfyldt, omend på en anden måde, end vi havde drømt om.

Anledningen var Struer Idrætsforenings 35 års jubilæum med idrætsarrangementer, kapsejlads, asfaltbal lørdag aften, mægtigt tivoli på markedspladsen i engen nedenfor Vestergade, illumination af anlægget og til slut festfyrværkeri. – Alle flag var sendt til tops, – rammerne var i orden.

Fra fjern og nær strømmede folk til byen. Omegnens ungdom brugte, som vi andre, cyklen. – Man ville i hvert fald deltage i lørdagens største begivenhed, det store asfaltbal, – så cyklerne var behørigt forsynet med lygter. En del var udstyret med de nymodens dynamolygter, men mange foretrak de gammelkendte carbidlygter. De generede ikke kørslen og gav et skarpt lys, men helt ufarlige var de ikke. Mangen en malkepige har stået ved siden af cyklen – sort i ansigtet – og skræmt af det enorme brag, når carbidlygten

Rådhuspladsen i Struer, hvor det legendariske slag stod. I kælderen under Rådhuset havde politiet sine kontorer.

eksploderede. Dertil kom carbidstanken, som var alt for påtrængende til at lade sig ignorere.

Men alt dette var glemt nu. Cyklerne parkeredes i købmand T. W. Jensens gård. Glade kastede folk sig ud i folkevrimlen i lyshavet på markedspladsen med tivolis mange fristelser. – Hen på aftenen gik turen så til Bredgade til asfaltballet.

Den afspærrede Bredgade var ikke til at kende igen. Fortovsrestauranter på begge sider, kulørte lamper over folkevrimlen – de slæbende trin af hårdtprøvede sko på den ru asfalt – musik – øl – fest – et mindre slagsmål ud for »Kahytten« – herligt.

Ved afslutningen på asfaltballet gik rygtet om, at et større slagsmål var igang på Lilletorv – et slagsmål, hvori alle kunne deltage. Folkemængden bevægede sig vestpå.

To betjente banede sig vej gennem menneskehavet frem til de kæmpende. Der blev rykket en del i de pæne uniformer. Den ene betjent trak staven for at skaffe luft omkring sig. Uheldigvis ramte han en dame, der stod i forreste række. Det blev signalet til, hvad der siden skete.

Publikum tog øjeblikkeligt parti mod den pågældende betjent, og urostifterne startede et hylekor, der fulgte betjentene på deres vej til politistationen på rådhuset. De forsvandt

ind på stationen med en af de lokale kendinge imellem sig.

»Kammeraterne« udenfor fortsatte hylekoret og forlangte betjentens hoved på et fad. Den pågældende var ny i byen – han var tidligere blevet »prøvet af«. På gaden kunne han blive udsat for, at en af de gamle kendinge stillede sig op foran ham, satte næsen mod ham og sagde: »Var der noget?« Hvorefter det sagde bum – den næsvise lå ned og blev derefter sat i »Brummen«. – Man opdagede, at betjenten var en god bokser. – Det var jo ikke så godt, men nu var lejligheden der. Hylekoret fortsattes af nogle få – resten stod omkring og så forventningsfulde på.

Betjentene viste sig igen og opfordrede roligt folkemassen til at besinde sig og gå hjem. Det hjalp ikke meget – der skete jo så sjældent noget.

Kl. halv tre i den lyse sommernat ankom assistance fra Holstebro. 6 betjente hoppede ud af bilen. Så begyndte man endelig at trække hjemefter.

Søndagen oprandt med frisk vind, smeldende flag, fodboldkampe, kapsejlads, kaproning, kajakroning, musik og markedsgøgl.

Aftenen faldt på. Var der mange mennesker om lørdagen, så var tilstrømningen om søndagen endnu større. Man trængtes på markedspladsen og i det festligt illuminerede anlæg.

Illumination af anlægget kendes ikke mere – det var med levende lys i tusindvis. På tynde ståltråde spændt ud mellem de gamle træer hang kulørte papirspande hver med et levende lys. På plænen satte man lysene ned i sirlige mønstre, ligesom »Struer-pigen« i ensom majestæt spejlede sig i bassinet, oplyst af en krans af lys på bassinkanten. – Jo, det var festligt.

Tre kanonslag startede et kæmpe-fyrværkeri, og det sluttede ligeledes med tre vældige knald.

Nu skulle man så se at komme hjemad, men i stedet trak store skarer langsomt mod Rådhuspladsen i håb om, at der på ny skulle ske noget – mens andre forventningsfulde spadserede i de nærmeste sidegader. Man ville da så nødigt gå glip af noget – *hvis* altså der skete et eller andet.

De tre patruljerende betjente var genstand for generende tilråb, og hylekoret ved rådhuset satte i med fornyet styrke. De gamle kendinge, som havde fået et horn i siden på den nye betjent, havde ganske tydeligt allieret sig med meningsfæller.

Den lokale politiassistent Graugaard var ikke alt for stolt af situationen og trådte frem og manede alfaderligt folk til at gå stille hjem: »En dejlig festdag er jo forbi«. Få fulgte opfordringen. På Rådhuspladsen stod folk skulder ved skulder – tæt som sild i tønder. Vejret var jo godt – intet hastede.

Efter en stund trådte Graugaard atter frem: »Hvis I ikke går hjem nu, sker der noget.« – Forventningen steg. Det var jo lige det, man stod og ventede på. Ingen rokkede sig af stedet.

Pludselig ankom yderligere forstærkning, betjente myldrede ud af bilerne. Det siges, at den berømte ordre: »slå ned for fode« skulle have lydt – men der siges jo så meget.

Betjentene satte stormsnorene på kasketterne og trak stavene. Alle var spændte, de bageste strakte hals uden at kunne se noget som helst.

Så svingede stavene mod de nærmeste. Det var ikke nemt at komme væk, når de bageste blev stående. Omsider kom der skred i forsamlingen. – Den ene halvdel blev presset mod banegården – den anden halvdel

mod Strandvejen og Vestergade – og det gik stærkt.

Undertegnede var med i menneskehavet, der tordnede mod banegården. – Østergade er ikke bred – havde det været muligt at udvide den, var det sket ved den lejlighed. Betjente bag ved og inde imellem slog løs, så det klang – alt imens vi rasede afsted. – En overgang var jeg tæt på, men jeg havde gået på Tegners danseskole på Afholdshotellet (Møllegården), der havde jeg lært sidestep. – Betjenten havde ikke gået der – så han kendte det ikke. Jeg slap. – Vold er noget forfærdeligt noget – især når det går ud over een selv.

Alle trappegange og porte fyldtes af stakåndede hurtigløbere, men det hjalp ikke meget. De, der boede i Østergade, bragte sig i sikkerhed, smækkede vinduerne op og betragtede kampene i arenaen fra 1. parket.

Der var det gode og demokratiske ved den forestilling, at der ikke blev gjort forskel. Om man gik med blød hat og stiv flip eller åbentstående skjorte, var ung eller gammel – alle fik samme effektive behandling.

Hvor Søndergade munder ud i Østergade blev der lidt mere plads, ikke mindst da der var pæne, små forhaver, hvor nu HK har kontorer. Alt blev mejet ned, stakitter, hække, planter og blomster. Da mængden havde passeret, var der ikke noget, der ragede højere op end en tændstikæske, der ligger ned.

Endnu en begivenhed skulle indtræffe. – Lyntoget »Midtjyden« var netop ankommet. De intetanende passagerer var på vej fra banegården ad Østergade ned mod byen. De standsede lamslået ved synet af menneskehavet, der som en flodbølge hastigt nærmede sig. Tasker og kufferter røg i vejret – en enkelt skjorte dalede blidt ned – den blev aldrig til skjorte mere. Betjentene var ude af stand til at se, at det var uskyldige rejsende – det var blot folk, der var anmassende nok til at gøre front mod dem – så de blev mejet ned.

Ved banegården delte strømmen sig, nogle tog tilflugt på toiletterne, andre sprang over sporene imod havnen, resten stormede videre ad Sortestien, Jyllandsgade og Jernbanegade.

Betjentene ryddede banegården. Der blev en lille pause. Så hyrede man Taxaerne. Stående på trinbrættet gik turen nu den anden vej – fra banegården mod Rådhuspladsen.

De, der havde søgt tilflugt i porte og trappeopgange, mens masserne tordnede forbi, anså nu faren for at være drevet over og var trukket ud på gaden, hvor de i grupper diskuterede begivenheden. – Samtalen fik en brat ende. Betjentene hoppede af bilerne og forfulgte de formastelige ind i portene og op ad trapperne, hvorfra der snart lød hjerteskærende hyl.

Den anden halvdel af menneskestrømmen, der hastigt væltede mod Strandvejen, Bjerggade og Vestergade, fik samme behandling.

En skrædderssvend med et brækket ben i gips blev træt af at stå på Rådhuspladsen. Han var langsomt på vej hjem. Han satte sig på en trappesten på Lilletorv og hvilede sig med det stive ben lige ud på fortovet. – »Pludselig kom der en masse mennesker stormende. De sprang allesammen over mit ben. Så sagde det bum oveni, og da jeg vågnede, var gaden tom, og solen skinnede«, lød hans beretning senere.

Så var det om at komme hjem. Taktikken er den samme som på en krigsfilm. Man vover det ene øje, ser om gaden er fri, iler lynhurtigt over til en trappeopgang, venter

lidt – og gentager forestillingen. – Det tager sin tid, men lønner sig.

Endelig var man hjemme – skrupgrinende.

Næste dag i roklubben: En herværende farvehandler viste stolt en ryg med to svære blå striber. En anden havde en bule i hovedet. Vi andre måtte beskæmmet indrømme, at vi var gået ram forbi.

Ingen bar nag til politiet. Vi havde jo fået besked på at gå hjem. Det gjorde vi ikke, og vi tog følgerne. – Hærværk? – ikke spor. Så vidt muligt respekterede man andres værdier.

Ved kajen lå finske skibe og lossede træ. Man spurgte med åbenlys benovelse, om vi havde sådan en fest hvert år? så ville de komme igen. Det var den fineste fest, de nogensinde havde deltaget i.

De skræmte engelske turister spurgte, om der var udbrudt revolution. – Ak, ja.

Men landboungdommen var kommet i klemme. Som en kødrand bevægede den sig i byens udkant uden at kunne få fat i cyklerne og komme hjem til morgenmalkningen.

Mandagen kunne ellers opvise en tilstrømning uden lige til politistationen. Agtværdige borgere klagede over revet tøj og buler i hovedet. En enkelt havde fået en flænge, der måtte sys. – Alle blev afvist: »Om man ville vedtage en bøde for gadeuorden?« Det ville man ikke. – Urostifterne og hylekoret blev hjemme – nogle holdt sengen.

De følgende dage patruljerede betjentene talstærkt i gaderne. Men festen var forbi. – Sportsdagene i Struer – med det største antal aktive deltagere nogensinde – var til ende.

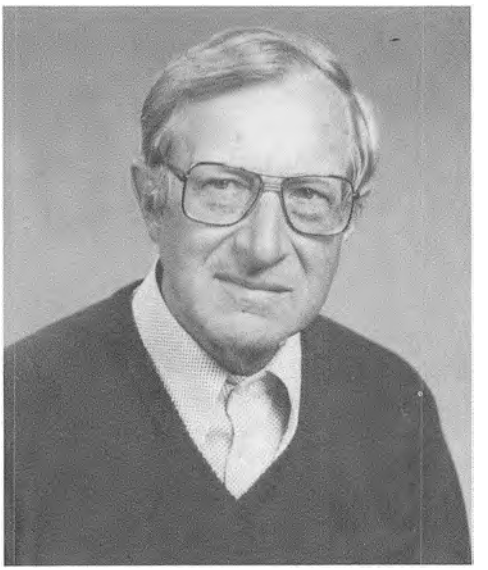

Edmund Jensen
Bogtrykker
Lien 2, Humlum
7600 Struer
Født 1917 i Hellevad, Vendsyssel

Dit paradis skal være, hvor du bor

Af Einer Hillersborg

H. C. Andersen indleder sin kendte fædrelandssang med ordene: I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme. Der har jeg rod, derfra min verden går.

Sådan er det for os alle, og det område, hvorfra min verden går, vil i de første leveår indskrænke sig til det sted, det sogn, den egn, hvor vi voksede op.

For mit vedkommende blev det Gimsing sogn ved Struer. Det var på en gård, der har det samme navn som jeg selv. Der blev jeg født i 1917. Dengang var en gård og livet omkring gården og den nære egn i virkeligheden en lille verden for sig. Vi kom ikke ud på de lange rejser, men der skete nu også så meget i det hjemlige. Det var en tid, hvor der på landet vrimlede med børn og unge, og hvor der var husdyr af alle slags: heste, køer, grise og får – høns, ænder og gæs. Der var fremmede medhjælpere af begge køn, og med dem bestod den samlede husstand af 10 til 12 personer.

Der var kun 5 km til Struer og 10 km til Holstebro, men det var ikke byer, vi kom i til enhver tid. I dag vil mange måske nok mene, at det var en ret lille og måske også ret trang verden. Sådan opfattede vi det nu ikke dengang. Der var jo nok at se til og snakke med. Foruden gårdens egne folk kendte vi da naboernes børn og unge fra skolen og som kammerater. Og vilkårene var ens de forskellige steder.

Og sådan havde forholdene været på landet i generationer forud for vores. Såvidt jeg kan se, skete den store forandring på landet i virkeligheden først efter den anden verdenskrig.

Min farfar Christen Hillersborg er født 1826 – ja, det er egentlig underligt at tænke, at ens farfar er født for 160 år siden, og at han som ung var med i Treårs-krigen fra 1848-50, men det var han. I 1858 overtog han gården »Hillersborg« efter sin slægtning Karen Pedersdatter, der var enke efter Peder Christensen Hillersborg. Efter Christen Hillersborgs død i 1898 overtog min far, Bendt Hillersborg gården, som han drev til 1939, hvor min bror Mads Hillersborg overtog gården, som han endnu er ejer af.

Men indtil 2. verdenskrig har der ikke været de store forandringer på en sådan gård, hvad levevis angår. Uden at man vel brugte vendingen, så levedes der et jævnt og muntert, virksomt liv på jord.

Jævnt – jo, for man var den, man var: landboere, der passede deres dont med gammeldags flid og gudsfrygt. Man lod sig hverken lokke eller imponere af det, som måske nok hvad det ydre angår kunne tage sig mere spændende ud.

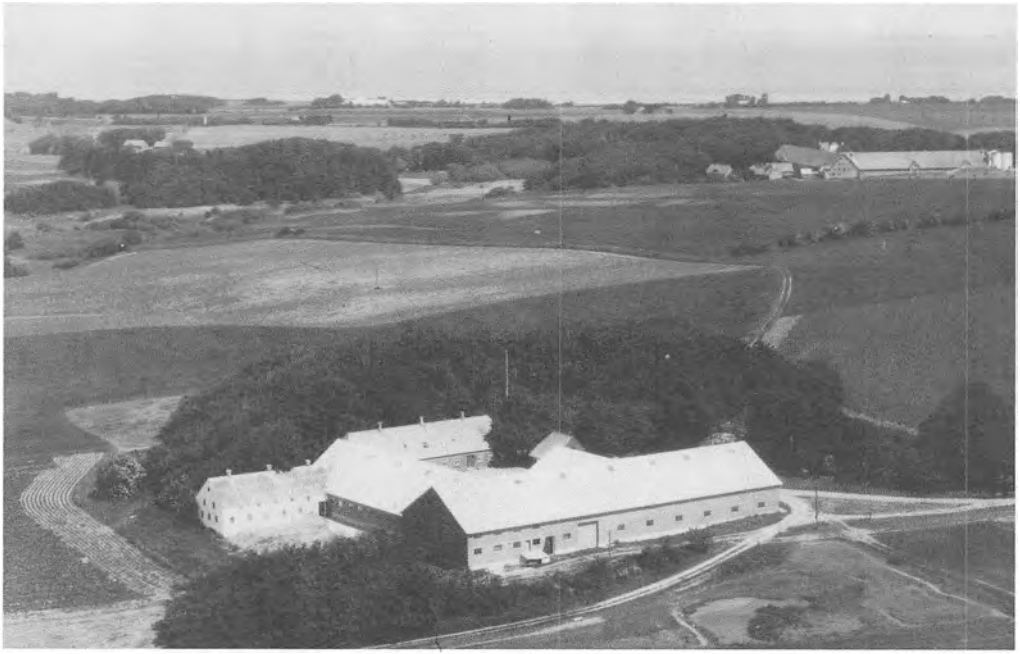

Slægtsgården Hillersborg mellem de fede lerbakker i Gimsing sogn. I baggrunden ses avlsbygningerne til herregården Quistrup, som prins Buris i 1163 som en del af sin fædrene arv skænkede til Tvis Kloster. I baggrunden ses Limfjorden.

Muntert – ja, for livet var da på ingen måde kedeligt. Det var ikke ensformige og grå dage. Der var fester på forskellige tider af året. Og de unge kom sammen til oplysende møder såvel som til dans i storstuen og senere i forsamlingshusene.

Virksomt – ja, for der var arbejde nok, og arbejdsdagen var også lang. Det var før maskinerne for alvor holdt deres indtog på landet. Men der var også folk til at gøre arbejdet. Og jeg tror egentlig ikke, man kendte et ord, der desværre nu kendes alt for meget til: at være stresset. Ligevægtig ro og rytme prægede hele livet på en sådan gård. Alt var egentlig så ligetil og naturligt. Og det var også naturligt, at børn, der var vokset op på landet, blev ved landbruget.

Her kendte man hinanden og tog del i hinandens sorg og glæde. Men selv om man levede med hinanden i fred og fordragelighed, så var det alligevel sådan, at der var nogle, man kendte mere til end andre. Sådan vil det altid være.

På landet var det dengang nok især de religiøse skel, der gjorde sig gældende. Der var missionsfolk og grundtvigianere. Lidt sladder kunne der nok være. En kone fra Indre Mission var således på besøg hos en nabokone, der var grundtvigsk. Med en »elskværdig« og syrlig stemme sagde hun da: »Jeg har

hørt, at N.N. (der var ugift) skal have et barn, ja, sådan kan det jo gå, men jeg havde nu alligevel aldrig troet, at der var så megen usædelighed blandt grundtvigianerne.«

Men selv om livet på landet på mange måder var ret problemfrit og også trygt, så gik det jo sådan, at adskillige opdagede, at der da også var en verden udenfor. Til dem hørte jeg. Landbruget havde vel aldrig haft min store interesse. Jeg duede vist heller ikke til det. Så måtte man prøve noget andet. Jeg tyede så »til bogen«.

Men det var nu ikke problemfrit, når man var 18 år og var gået ud af skolen efter konfirmationen. Det blev så til, at jeg kom til København, hvor jeg fra et kursus tog mellemskoleeksamen, realeksamen og studentereksamen, hvorefter jeg studerede teologi ved Københavns Universitet.

Jeg var kommet bort fra Hardsyssel. Næsten så langt som det kunne lade sig gøre. Var det så let? Vel ikke i begyndelsen, men snart blev det en ny og skøn verden, der åbnede sig. Her mødte man mennesker fra helt andre egne og samfundslag. Man lærte, hvad det er at stå på egne ben. Der var jo også så meget, man kunne tage del i. Kammeratskabet var naturligvis af den største betydning. Der var museer, hvor man så ting, der før var ukendte. Og for en billig pris kunne man få teaterbilletter. På sin vis var man anonym, men samtidig havde man kammerater og bekendte, som bevirkede, at det ikke var så ensomt, som det ellers let kunne være blevet.

Men selv om man vel ikke tænkte over det, så havde det nok sin store betydning, at der bag ved det altsammen var et solidt vestjysk hjem. Et hjem, hvortil man vendte tilbage i ferierne, og hvor man kendte samhørigheden – et hjem, hvorfra man havde sin rod, hvorfra ens verden gik.

Efter at studierne var tilendebragt, var jeg så heldig at blive hjælpepræst ved Grøndalskirken i København. Skønt vestjyde følte jeg mig hjemme i København og ønskede, at jeg kunne blive der. Det blev dog ikke tilfældet.

På det tidspunkt var det ret svært at få et embede som fast præst. Jeg søgte et sted i København, men det gav ikke noget resultat. Men når man vil have et fast embede, må man søge overalt i landet, hvor der er et ledigt. Jeg søgte så Furreby-Løkken, og til min store overraskelse fik jeg det embede. Egentlig havde jeg ikke stor lyst til at skulle flytte til Vendsyssel, selv om jeg da var glad for at få et fast embede. Men det blev alligevel til 7 gode år i Løkken.

Der boede 1600 mennesker i Løkken, men om sommeren mere end det tidobbelte på grund af de mange turister. På en måde var det en særegen by. Dengang var der i byen 4 helårs hoteller, 9 købmænd, 6 bagere, 2 fiskehandlere og 3 slagterforretninger. I dag, hvor alt skal slås sammen til store enheder, forstår man knap, at der kunne være eksistensmuligheder for så mange handlende.

Det siges, at det for fremmede er svært at falde til i Vendsyssel. Det mærkede jeg nu ikke noget til. De tog imod mig på en sådan måde, at jeg meget snart følte mig hjemme. Åbne, imødekommende og hjælpsomme var de alle. Jeg tror nok, jeg blev en del forkælet deroppe i den lille fisker- og turistby. Vendelboerne havde et vidunderligt lune. Med en egen godmodighed drillede de hinanden, men på en sådan måde, at de aldrig sårede hinanden. Afholdsagitatoren Lars Larsen-Ledet, som var fra Furreby, har i sin erindringsbog »Mit livs karrusel« beskrevet det på en fortrinlig måde.

Min store forkærlighed for København trådte da noget i baggrunden. Der hvor man

Furreby – Løkken præstegård, som var vort hjem gennem 7 gode år. Mure og hegn skulle skabe læ, og de små trævækster betænkte sig på at stikke toppen op over hegnene.

bor og har sit arbejde, der må man også bo og høre til i den sammenhæng, som er på dette sted. Man må se de lyse sider, hvor man er. Og dem var der mange af i Løkken og Furreby, selv om vintrene kunne være blæsende og ret barske. Præstegården lå helt ude i klitten, omgivet af marehalm. Nok et barskt sted, men samtidig utrolig charmerende.

I mellemtiden var vi blevet en lille familie, som undertiden alligevel kunne længes efter lidt mildere himmelstrøg. Det slog mig engang, vi havde lånt en bil – dengang var der ikke råd til selv at holde bil – for at køre hjem (og »hjem« var i dette tilfælde Gimsing), da sagde vores ældste søn, der var 2 år: Mor, mor, se der er et stort træ! Et sådant fænomen kendte han ikke fra Løkken. Derfor ville han vise sin mor noget – lige så spændende, som hvis det havde været en elefant, der gik ved vejkanten.

På samme tid søgte jeg to embeder: Ringkøbing og Nordborg. Jeg kendte ikke meget til de to byer. Nordborg hørte jeg ikke fra, men derimod fra Ringkøbing, hvis menighedsråd en dag sad i Løkken kirke. Og resultatet af dette besøg blev, at jeg fik embedet i Ringkøbing.

Grundlovsdag 1958 stod så, hvad vi ejede i Ringkøbings daværende præstegård, Herningvej 5.

Fra min indsættelse i Ringkøbing kirke juni 1958. Fra venstre rækker Traberg Lauritsen, Ringkøbing, hånden imod mig. Til højre står pastor Fink fra Rindum og pastor Borris fra Hee.

Nu var jeg så kommet tilbage til Hardsyssel. Hvordan var det så? For os var det et lige så fremmed sted, som hvis vi var kommet til Nordborg. Jeg følte ikke, at nu er du endelig efter 22 års forløb kommet til de hjemlige egne. Huset, vi flyttede ind i, var så stort, koldt og fugtigt. Vore to drenge blev syge. Vi kendte ingen. Og det varede faktisk nogen tid, inden vi lærte nogen at kende på en sådan måde, at vi følte, at her hørte vi til. Min kones faster sagde: Flyt igen, for livet er for kort til, at man ikke er hjemme, hvor man bor. Men vestjysk stædighed forbød mig at følge hendes råd. Heldigvis. Sådan vil jeg sige det i dag. Og man må først indefra kende det sted, hvor man bor, inden man bryder op. Vi blev i Ringkøbing og er glade for, at vi blev – så glade for det, at vi nok aldrig flytter herfra.

Nu, hvor de første år er kommet på afstand, kan man jo nok spørge sig selv om, hvad grunden kunne være til, at det i begyndelsen kunne være svært for en vestjyde at falde til i et vestjysk sogn. Det kan naturligvis skyldes noget hos en selv, for alle i byen var da søde og rare mod os. Men for os var det, som om det var lutter gamle slægter, der havde boet her i århundreder, og som havde deres afgrænsede cirkler. De ønskede at se en ny familie lidt an. Sådan gør vi vel alle, uden at tænke over det.

Men når de snakkede med hinanden, var det for os fremmede om en hel masse ting, som vi af gode grunde stod udenfor. Vi havde jo ikke gået i skole til lærer Hørup eller lærer Flindt, og hvad de forskellige nu hed. Vi havde ikke løbet på skøjter der, hvor Hotel Fjordgården nu ligger, og havde heller ikke kendt Mads Mikkelsen og Søren Mikkelsen som jo – så vidt vi kunne forstå – havde været en slags matadorer i byen.

Efterhånden fandt vi da ind til »byens sjæl«. Det er vist Kaj Munk, der har brugt det udtryk om Ringkøbing. Og vist har byen da sjæl. Der er en egen charme over den vidunderlige natur og de hyggelige gamle gader – men så vist også over byens liv. Den rummer noget af det, der ligger i ordet: hygge. Jeg plejer at sige, at det er en god by både for børn, unge og gamle.

Hvordan kendes det? Det kendes på vestjysk hjælpsomhed og trofasthed. De fleste kender hinanden og går ikke ligegyldigt forbi hinanden. Møder man så andre med samme velvilje, som man selv bliver mødt med, går det sådan, at man befinder sig godt her, føler sig hjemme.

Er man så blevet »Ringkøbingenser«? Det skal jeg ikke kunne svare på. Der er dem, der siger, at det bliver man først i tredie generation. Hvis der ligger noget særlig fornemt i et sådant ord, må andre gerne beholde denne titel. Jeg skal ikke gøre krav på den. For mig slår det til at bo i en by, hvor man er glad for at bo, hvor man er hjemme.

Søren Kierkegaard har engang sagt følgende: »Det er ret at øve den kærlighedens gerning at erindre en afdød.«

Lad mig vende denne tanke lidt, og så sige: Det er ret og det er naturligt med taknemmelighed at mindes de steder og de mennesker, man har kendt, hvor man har boet, hvor man følte sig hjemme. Men hertil skal så føjes, at et sådant tilbageblik heller ikke må tage overhånd.

Jeg har hørt fortælle om en præst, der havde haft forskellige embeder i landet. Det var for ham sådan, at når han var flyttet til et nyt embede, så gik han og længtes tilbage til det, han havde forladt. Da han som ældre sad i sit sidste embede, følte sognet sig noget beæret. Hvorfor? Jo, for når deres gode præst engang døde, så ville han nok sidde i sit himmerige og længes tilbage til deres sogn.

Det kan nok være ret tilfældigt, hvor man kommer til at bo. Om det er bedre at bo i Vestjylland end på Djursland, Lolland, Vendsyssel eller Sjælland, det skal jeg ikke kunne sige. Det vil nok afhænge en hel del af en selv og af evnen til at kunne falde til der, hvor man bor.

Vor store danske astronom Tycho Brahe faldt i sin tid i unåde hos majestæten, så han i 1597 måtte forlade landet, hvorefter han sammen med sin familie slog sig ned i Prag. Johan Ludvig Heiberg lader i sin romance »Tycho Brahes farvel« Tycho Brahe sige det sådan: Lige meget hvad for egne, er ej himlen alle vegne, hvad behøver jeg så mer?

Det kan omskrives til dette: der er natur alle vegne, forskellig, men så dog hver med sin skønhed og charme.

Der er mennesker alle steder, mennesker, man er beriget ved at lære at kende og bo sammen med. Meget afhænger blot af evnen til at se og modtage.

Det er ret og naturligt med taknemmelighed at mindes de steder og de mennesker, hvor man har boet og har følt sig hjemme. Men det skal ikke bevirke, at man henfalder til ord, som står i den anden sang i det storslåede digterværk Adam Homo: »Dit paradis var kun da du var lille«.

Dit paradis – for nu at bruge det udtryk – skal være der, hvor du bor i dag. Og er der ting og forhold, man kunne mene skulle være anderledes, så skal man ikke glemme, at noget tilsvarende gør sig gældende alle andre steder. Det er nu engang sådan, at hver by har sin heks, og hvert sogn sine trolde..

Sådan er det også i Vestjylland. Men når det er sagt, så er der alligevel mange, der vil sige, at det er rart at bo i Vestjylland, enten vi så er født og opvokset her eller et helt andet sted. Så dog rart.

Over alle mindre købstæder er der sikkert noget, der minder om livet i Korsbæk – sådan som vi lærte det at kende fra fjernsynets udsendelser. Der er slægter, som har levet der gennem de mange år. De kender hinanden og er gift ind i hinanden. De sidder i de gamle forretninger og i de forskellige bestyrelser, og på den måde vil de uden tvivl helst, at det skal blive ved med at være, for man er altid mest tryg ved det, man kender. De er ikke uvenlige overfor andre. Tværtimod, blot disse fremmede ikke stikker snuden alt for langt frem. Sker det så alligevel, at de gør det, bliver det accepteret. Det er man jo nødt til.

Og så – ja så er de efterhånden indrullerede i byens liv og er med til at præge byen. Men forinden har de lært »byens sjæl« at kende – og lært at værdsætte den – så af den grund sker de store revolutioner ikke.

Einer Hillersborg
Sognepræst
Præstegården, Toften
6950 Ringkøbing
Født 1917 i Gimsing

Mit møde med Vestjylland

Af Tinna Thorn

Vestjylland, stedet vi fik kær,
herfra ikke vi flytter,
det blev det sted, som var alting værd,
ikke med andet vi bytter.
Årene mange til Vestjylland bandt,
næsten et menneskeliv for os svandt,
glade vi nu ser tilbage.
Det står os klart og er virkelig sandt,
her fik vi gode dage.

Lad det være sagt med det samme: Jeg er østjyde født og opvokset i Mårslet, en lille landsby syd for Århus. Ja, det var den dengang, i dag er den nærmest en forstad til Århus og for mig næsten helt ukendelig, selv om mit barndomshjem stadig findes. Naturen var smuk, åer og blomstrende enge. Jeg mindes endnu med fryd alle de dejlige engblommer, som for mig var de allerkønneste. – Moesgård med Skovmøllen og stranden var ikke langt borte, og ofte gik vi tur til kilden i Wilhelmsborg skov med de lyse kønne bøgetræer, eller vi var med skolen på udflugt til Varna og Ørnereden.

I min tidlige ungdom tilbragte jeg otte år i København. Her glædede jeg mig over Nordsjællands blide ynde; dengang var der ikke nær så overrendt, som der er i dag. – Og så gik turen efter endt eksamen som lærer atter tilbage til Østjylland. – Efter giftermål blev min bopæl Østrup skole, Glud sogn, nær Snaptun og Horsens fjord. Atter var det den blide, frodige natur, vi var omgivet af. Dejlige bøgeskove, frugtbare marker og den blå fjord. Det var et skønt sted at starte som nygift. Der var dog et men. – Intet arbejde for mig, og min mand ønskede at komme til en eksamensskole, så da vi i »Folkeskolen« så, at der var en ledig stilling i Vinderup ved en realskole for et lærerpar, søgte vi den. – Hvor var Vinderup? Landkortet fortalte, at det var en stationsby, nær Holstebro, Struer og Skive; for mig helt ukendte områder. – Vi søgte og fik stillingen, men det var med vemod, vi tog afsked med Østrups og Snaptuns befolkning, der altid havde været meget gode imod os. Det var i det herrens år 1946, og en tidlig morgen sidst i april rejste vi så med toget fra Horsens med vore to små drenge på fem og et år. – Efterhånden, som rejsen skred frem, blev børnene mere og mere trætte, ja, den mindste var til sidst helt opløst i gråd.

– Vi passerede Skive. Jeg kiggede ud ad vinduet, og et mere trøstesløst landskab syntes jeg næsten ikke kunne findes. Hvidemose-området forekom mig som en slags Sibirien. For mig var der ingen skønhed at opdage, kun et fladt område med vissen lyng. Ufrugtbart og trist! Vor yngste græd mere og

Et af de gamle klasselokaler i »Tændstikæsken«.

mere. Over for os sad en gammel bondemand, der venligt spurgte mig: »Hva skår æ bar?« Jeg ved ikke, om jeg måbede, men det lød helt ubegribeligt, og han måtte gentage sit spørgsmål, uden det på noget tidspunkt gik op for mig, hvad han mente. Min mand havde heldigvis opfattet meningen og svarede: »Åh, han trænger bare til sin middagssøvn.« – Så stod vi ud i Vinderup. Jeg havde lyst til at tudskråle omkap med min unge, og jeg var meget hurtig til at sige til min gemal: »Du kan stole på, at her bliver vi ikke. Naturen er mildest talt rædsom, og det sprog, de taler, forstår jeg ikke.« – Det var altså mit første møde med Vestjylland, og det var absolut ikke flatterende.

Vi startede vort nye job på Vinderup Realskole. Den så noget anderledes ud end i dag. Faktisk bestod den kun af den lille kasselignende bygning, som lærerne imellem blev kaldt »Tændstikæsken«. Desuden en sidefløj, der egentlig hørte til privatboligen. Her blev der indrettet fysiklokale, og der undervistes også i naturhistorie, som dengang omfattede zoologi og botanik; også dette lokale havde vi et øgenavn til, nemlig »Stenstuen«, fordi gulvet var af sten.

Realskolen 1985 fremtræder i en ganske anden skikkelse.

Den er blevet en skole med dejlige klasseværelser og veludstyrede faglokaler til gavn for både lærere og elever. Vi, der har fulgt udviklingen og set, den ene fløj efter den anden blive bygget til, er nok dem, der har glædet os allermest over de gode forhold, som er blevet skabt.

Selve stationsbyen Vinderup lignede jo så mange andre af den slags landet over. Omgivelserne varede det en tid, inden vi stiftede nærmere bekendtskab med. Husk på, det var lige efter krigen, så vore befordringsmidler, cyklerne, befandt sig i en meget ringe tilstand. Når dertil kommer, at den største skulle anbringes bagpå bagagebæreren, og den mindste foran i cykelkurven, var det begrænset, hvor langt vi kunne komme omkring. Men for den største af drengene var det en stor oplevelse, at han nu kunne komme i biografen og få legekammerater. Det sidste var nu slet ikke så let. Det var svært for en ikke indfødt at begå sig og blive taget til nåde; han blev kanøflet, men med tiden blev han accepteret, og vore børn har altid været glade for deres barndomsår i Vinderup.

Befolkningen? Ja, den forstod jeg mig ikke på i de første år. Jeg følte, at vi som indflyttere heller ikke blev accepteret. Jeg var så vant til, at man havde let ved at tale med alle mennesker, også første gang, man var sammen med dem, men den gik ikke. Der var ligesom lukket af.

Når vi havde skolefester eller vi mødtes med forældrene efter elevernes eksamensafslutning, forventede jeg, at de ville snakke med os om deres børn; de havde jo dog overladt os det bedste, de havde, i adskillige timer hver dag i flere år. Men nej! – Måske forventede de fra deres side, at det var os, der skulle henvende sig til dem; det prøvede jeg, og det gav kun et magert resultat. – Vi blev set an!

Jeg må dog ikke glemme at oplyse, at vi forholdsvis hurtigt fik kontakt med eleverne, der var mere åbne over for os, men som dansklærer må jeg indrømme, at mange er de røde blyanter, som blev slidt op, når der skulle rettes stile. I hundredevis af gange forekom en hus, en træ, en bord o.s.v. Alle navneord havde kun ét køn: fælleskøn. Selv i eksamensstilene blev det brugt, skønt alle mine anstrengelser for at få fejlen udryddet.

Tydeligt husker jeg første gang, da børn og voksne mødtes til juletræsfest på Vinderup Hotel. Det blev en stor skuffelse! Fra Østrup var vi vant til ved en sådan lejlighed at være én stor familie. Her var man opdelt i kliker, men måske var det typisk dengang og måske også nu for en stationsby, men ikke for et landsogn. Adskillige år efter opdagede jeg, hvor sandt det var, at har man først vundet en vestjydes venskab, har man en ven for livet. Det er måske en forslidt vending, men den er ikke desto mindre sand og rigtig. I dag findes mine bedste venner blandt vestjyderne, og den reservation, jeg én gang syntes, de ejede, er borte med blæsten.

Vestjyderne er rolige, besindige mennesker, og selv om de ikke viser deres følelser ved enhver lejlighed, er de djærve og varmhjertede mennesker. – Hvordan det vil føles i dag at være tilflytter, kan jeg selvsagt ikke have nogen mening om. Vinderup er jo vokset helt utroligt, og selv er vi nu forlængst blevet en del af den.

Tilbage til naturen! Vi blev efterhånden i stand til at komme betydeligt længere omkring. Det sted, jeg helt tabte mit hjerte til, var Ådalen. Hvor er det vidunderligt at gå en tur ad den smalle sti, se på de høje, om efteråret lyngblomstrende bakker, for til sidst at ende ved Flyndersø. Her gik vi – som i dag – over den gamle træbro, og her legede vi Bukke-Bruse-leg med vore unger. Det var den helt store fryd! Undertiden havde vi telt med, så gik vi lange ture og glædede os over det grønne egepur omkring søen og de blomstrende gyvelbuske. Der blev plukket engelsk græs, vilde stedmoderblomster, smør-

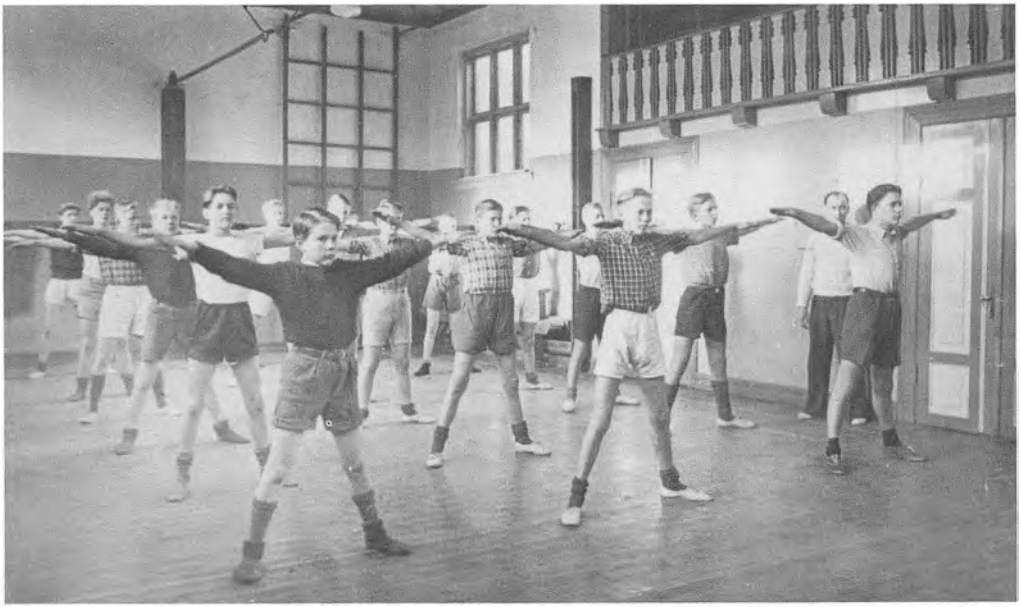

Vi havde ikke selv gymnastiksal på Vinderup Realskole, men benyttede kommuneskolens, der var yderst primitiv. Til højre i billedet står nu afdøde lærer Vig.

blomster og mange flere; af dem bandt vor lille pige, som er født i Vinderup, de skønneste blomsterkranse både til os og til de medbragte dukker.

Vi fik ofte gæster fra København, hvor vi begge har venner og familie, og så var det tit Ådalen, vi tog dem med til. Alle var de betaget af den storslåede natur, og især var der én ting, som optog dem meget: Tænk at kunne færdes i timevis på et sted uden at se mennesker. Det forekom dem mere end forunderligt. Selvfølgelig glædede vi os også over Stubbergård sø og den lille del, der er tilbage af det gamle nonnekloster, åh jo, jeg fik i sandhed opdaget, at Vestjyllands natur var skøn, omend på en helt anden måde end de egne, jeg før havde kendt.

Vor nationalsang her kan da ikke blive anden end Erik Bertelsens: »Blæsten går frisk over Limfjordens vande«. Mens vi endnu cyklede omkring gik mange ture til Handbjerg strand, hvor børnene tumlede sig på strandengene eller boltrede sig i vandet, der var mindre forurenet dengang. Vi glædede os over det rige fugleliv, og der blev slæbt mange sten og skaller med hjem fra strandbredden. Hedtoft strand blev også tit besøgt. Det var betryggende at lade ungerne tumle i vandet; man skulle jo meget meget langt ud for at nå steder, hvor man ikke kunne bunde. Jo vist, »Lyset slår blink over Limfjordens vande, tindrer og ler i et stridigt spil,« og »Sallingland, Thyland og andre lande hilser hverandre med mågeskrig«.

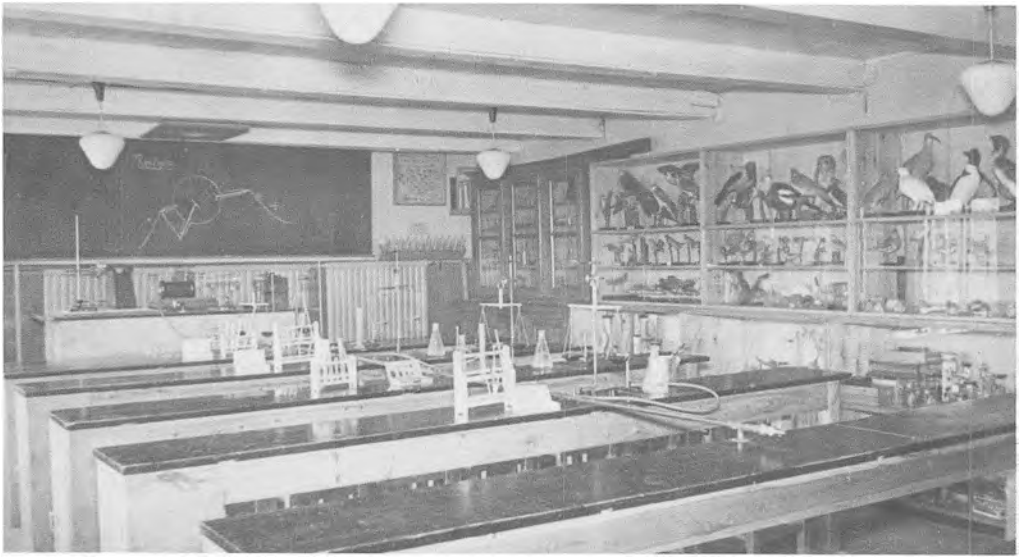

»Stenstuen« som blev benyttet til fysik og naturhistorie.

Senere blev bekendtskabet med Limfjorden endnu større, nemlig da vi fik egen sejlbåd. Friske ture bliver foretaget over til Venø, til Nykøbing Mors, til Jegindø o.s.v. Og det er mit håb, at mange flere ture venter på Limfjordens bølger, for: »Limfjord jeg elsker dit blå humør i kuling fra Hals og til Harboør«.

Vesterhavet! Pragtfuldt! Vandring i klitterne og langs stranden med de evigt rullende bølger, ofte pisket op til højt hvidt skum. – Vedersø med Kaj Munks grav og den lille kirke, hvor han øvede sit store virke. En oplevelse, som vi også har givet vore københavnske venner del i. Det gamle Spøttrup slot stod og står også på besøgslisten, men lad det være nok, læserne kender jo selv alle disse og mange flere steder i Vestjylland, som fortryller os. – Jeg sagde ikke mere, når vi kom til Horsens-egnen: »Nu er jeg kommet hjem.« Nej, nu ville jeg ikke bytte Vinderup og omgivelserne bort med noget andet sted i verden. Vi har boet her i 39 år, og her bliver vi.

Med vilje har jeg undgået Hjerl Hede. Den tiltrak os naturligvis hurtigt, både når den var levendegjort og ikke levendegjort. Først med børnene og i dag med børnebørnene, der er meget optaget af at se og høre om, hvad der skete i gamle dage. I vor tekniske tidsalder forekommer det mig af stor betydning, at den opvoksende generation får kendskab til tidligere tiders gode danske håndværk. Og vi ældre morer os også over at se smeden, karetmageren, bødkeren og mejeriet i sving, vi har jo oplevet det i vor barndomstid. Og lad mig ikke glemme den gamle købmandsbutik med reklamer for Alfa margarine, Adamas cigaretter og indkøb af grå kræmmerhuse med brystsukker, en betegnelse børn overhovedet ikke kender i dag.

I 1960 var der jubilæumsfest for Hjerl Hansens fredning af Hjerl Hede. På opfordring skrev jeg en sang til lejligheden, en sang, som jeg ved, man af og til benytter. I den finder læserne min kærlighedserklæring til Hjerl Hede, men også til den vestjyske natur i det hele taget. Lad mig så til slut pille nogle af versene ud, af dem vil det fremgå, at trods den dårlige start mit møde med Vestjylland fik, blev det, omend ikke kærlighed ved første blik, så til en kærlighed, der har vokset sig stor og stærk. Melodien er, som det fremgår af første vers: »Gold er den jord«.

»Gold er den jord, som lyngen bær',«
vi det gerne erkender,
dog har vi lyngen og heden kær,
vi med naturen er venner.
Kom lad os nu gå på opdagerfærd,
finde til steder, der nok er det værd,
mærker du roen og freden?
Hører du suset af hjejlernes hær?
Føler dig ét med heden?

Ja, lad os vandre langt omkring
mellem Ådalens bakker,
åen sig bugter i mange sving,
lærkerne jubler og takker.
Små bitte graner sig strækker på tå,
gyvelen blomstrer, og himlen er blå,
luften er mættet med sødme.
Flyndersø, målet, hvortil vi skal nå,
helst dog i aftenrøde.

Tinna Thorn
Pens. overlærer
Nørrealle 6
7830 Vinderup
Født 1911 i Mårslet

Eller Hjerl Hedes gamle by,
drøm dig åre tilbage,
mennesker stræbte fra tidlig gry,
trælse og slidsomme dage.
Her ligger skolen, en kongelig kro,
dér er alkoven, hvor folk gik til ro,
vuggen, hvor barnet har blundet.
Stubmøllen, gården med storkenes bo,
tider, der længst er svundet.

Flyndersø er et yndigt sted,
skøn i vinter og sommer,
og hvis du trænger til ro og fred,
næppe du bedre sted kommer.
Skrænterne grønne med egetræspur,
omkranser søen, ja, det er natur,
fuglene søger til reden.
Stilheden er som en lægende kur,
helse man får på heden.

Min vestjyske skolegang

Af Oskar Krogsgaard

Husker du vor skoletid? – ja, hvem gør ikke det, selv om det måske ikke altid er så nøje, men nogle ting dukker klart op i erindringen ved tanken om skoletiden – skolens udseende, lærerne, den særegne lugt på gange og i klasseværelser, men selvfølgelig også gamle klassekammerater, som man i dag kunne gå forbi på fortovet uden at genkende.

Min gamle skole – Abildå skole i den tidligere Nr. Omme kommune var måske ikke en typisk vestjysk skole – den var i hvert fald ikke særlig gammel, da jeg startede min skolegang der i året 1945, og læreren var heller ikke en gammel degn med en pibe på ca. 1 m i munden, som jeg husker min bedstefar, der var skolemester i den lille by Vostrup ved Lønborg. Vores lærer hed J. J. Albrechtsen, eller rettere sagt hedder, for han lever i bedste velgående og nyder sammen med sin kone sit otium i Nr. Nissum. I Abildå skole boede de i den ene ende af skolebygningen, og i den resterende del var der altså indrettet en skolestue. Da der kun var denne ene skolestue, gav det selvfølgelig nogle ulemper med skolegangen, men det blev klaret på den facon, at de små klasser – 1.-3. klasse gik i skole 4 gange om ugen om sommeren, men så til gengæld kun 2 gange pr. uge om vinteren. De store klasser gik selvfølgelig omvendt, og det var givetvis tilpasset gårdenes behov for arbejdskraft i den travle tid af året.

En undskyldning for ikke at være i skole, fordi man skulle hjælpe til hjemme, blev i øvrigt altid godtaget, selv om jeg kan huske, at vi i et enkelt tilfælde var noget forargede, da en elev efter sommerferien først dukkede op i begyndelsen af oktober med ovennævnte grund som forsvar for sin udeblivelse.

Skolestuen var vel indrettet som skolestuer var flest på denne tid – på væggene hang reproduktioner af Jyske Lov eller bibelske motiver af Steffensen. Bag i lokalet stod kakkelovnen, der om vinteren var tændt op i, længe før vi ankom til skolen, men så til gengæld blev holdt ved lige af os elever i dagens løb. Da jeg i en ung alder kom ud som vinterlærer ved Grønbjerg skole, var det følgelig min opgave at tænde op i kakkelovnen om morgenen, men førstelæreren Bonde Nielsen påtog sig denne forpligtelse, fordi jeg ikke boede på skolen.

I et skab i skolestuen befandt sig også skolens bibliotek, d.v.s. bibliotek er måske så meget sagt, idet der vel ikke befandt sig stort mere end ca. 100 bøger i skabet. Det var min store lyst at få lov til at kigge nærmere på og studere de forskellige bøgers titler, men der

Skolebygningen i Abildå – eller som den også kaldtes Fjaldene skole.

var ikke noget med at tage selv, når bogudlånet fandt sted, så det ønske forblev uopfyldt, men man kunne da få lov at ønske, så jeg nåede igennem alle de spændende drengebøger, som vel aldrig går af mode »Frændeløs«, »Peter Most« – »Styrmand Flink« osv. Når man havde fået stukket en bog i hånden, var det næsten ikke til at bære, at man ikke måtte læse i den med det samme, men pænt lægge den i skoletasken. Engang kunne jeg ikke modstå fristelsen – bogen blev listet op af tasken og smuglet ind under bordet, og så glemte jeg ellers alt om, hvad der foregik i den time, men det blev selvfølgelig opdaget, og jeg blev forment adgang til at låne bøger i lang tid, og det var en hård straf for mig.

I skolestuen var det ikke tilladt at opholde sig i frikvarterer og middagspauser, med mindre da vejret var usædvanlig koldt. Vi var henvist til skolegården, men det var der nu aldrig nogen, der havde noget særligt at indvende imod. Skolebordene var af den gamle slags med bord og bænk i ét. Bordpladen kunne skubbes en smule op og ned, men ellers måtte man indrette sig efter, at der ikke kunne ændres ved bordets og bænkens højde. Så var man for lille eller stor, blev man nødt til at affinde sig med, at fødderne enten ikke kunne nå gulvet, eller knæene gik mod bordpladen.

I klassen sad vi efter alder, hvad det så skulle gøre godt for, men det bevirkede i hvert fald, at jeg ikke, som jeg havde håbet, kom til at sidde ved min bedste ven, Egon. Det kom jeg nu hurtigt over, men da læreren engang kom i tanke om, at jeg skulle sidde ved min søster, fordi drengene var i overtal, var det næsten ikke til at bære, og jeg må indrømme, at jeg var tårerne nær, fordi denne store uretfærdighed at skulle sidde i tøsernes række og så ved min lillesøster netop skulle overgå mig. Der var faktisk et søskendepar mere – Peter og Anne, der også kunne være kommet på tale, men det skulle altså være mig, eller rettere os, men jeg har egentlig aldrig tænkt over, hvad min søster følte ved den situation.

Vi skrev på hver sin lille tavle med en griffel. I første klasse kunne det godt knibe lidt med at slå stregerne lige, når der skulle skrives bogstaver, så det måtte duksene – nogle store piger – klare i frikvarteret. Det gik ikke helt stille af, når tavlerne blev delt ud, og det tør nok antydes, at det heller ikke var tilfældet, når vi med griffelen skulle nedfælde bogstaver med flot skønskrift eller prente tallene i regnestykker.

Tanken om, hvordan arbejdsroen, der altid herskede i klasseværelset, kunne blive afbrudt af et skingrende hvin fra en griffel, der fik et forkert drej, kan endnu give mig kuldegysninger.

Tavlerne skulle vi selv gøre rene, og dertil medbragte eleverne små flasker med vand. Essensflasker, hvori der havde været romessens eller frugtfarve, var helt idelle, så fik vandet samtidig en indbydende kulør eller behagelig duft. Endvidere medbragte vi små klude, som ikke mindst pigerne gjorde en del ud af at pynte med broderier osv. Drengene gik selvfølgelig ikke så meget op i den slags ting, og i min erindring var lidt spyt og så et par strøg med ærmet lige så effektivt, men måske knap så hygiejnisk.

I slutningen af fyrrerne kneb det noget med at skaffe grifler, og jeg husker endnu, at jeg en dag cyklede en tre-fire km til en købmand, der boede i Lilleby og der havde en lille blandet landhandel. Købmanden hed A. Nørlund, og ganske som jeg havde tænkt, havde han et lille restparti af grifler liggende, og dem solgte jeg så stolt til lærer Albrechtsen den næste dag.

Når talen er om skriveredskaber, må også nævnes pen og penneskaft. Begge dele kunne opnås, når man havde opnået visse færdigheder i den ædle skrivekunst, og det var en stor dag, når man blev stillet over for det svære valg at vælge et penneskaft. De var i alle farver, og den dertil hørende pen med kongens kontrafej fuldendte indtrykket.

Begejstringen dalede dog betydeligt, når man skulle have pennen til at udrette et ordentligt stykke arbejde, for den kunne kradse, og var uheldet ude, kunne den sprøjte indtil flere blækklatter ud over en ellers antagelig side skønskrift og dermed ganske spolere helhedsindtrykket. Når lære-

rens æske eller kasse med penneskafter var tom, rakte læreren den højt op i vejret og alle elever rakte ivrigt fingeren i vejret for at blive ejer af kassen. Uvist af hvilken grund blev den aldrig tildelt mig – ikke engang kassen med skolens sidste grifler.

En gang om året tog hele skolen på udflugt. Vi glædede os i lang tid til denne begivenhed. Hvorhen turen skulle gå betød egentlig mindre, men det at vi skulle ud med madpakke og saftevang og lege samt have det sjovt – det var sagen.

Min første udflugt gik til Laugesens Have. En kæmpestor have med blomster og græsplæner, men næsten endnu bedre en legeplads med gynger og vipper samt en restauration, hvor man kunne købe slik og is. Laugesens Have lå ca. 10 km fra skolen, og turen dertil skulle foregå med hestevogn – eller rettere sagt to hestevogne, hvoraf den ene var en gammel stivvogn og den anden en mere moderne med gummihjul. Den sidste var der selvsagt stor rift om at få lov til at køre med. Vi havde en pragtfuld dag, og dengang var det altid godt vejr, når man tog på skoleudflugt.

Et andet år gik turen til Himmelbjerget og deri indbefattet en sejltur med »Hjejlen« på Silkeborgsøerne. Men min beretning om denne tur falder helt igennem, når den sammenlignes med, hvad Svend Larsen i Hodsager har fortalt mig, at han oplevede, da han i sin skoletid var på skoleudflugt til Himmelbjerget. Hans beretning lyder således – »Vi startede tidligt om morgenen ved 3-4 tiden med hestevogn til Herning. Videre derfra med tog til Silkeborg og med Hjejlen til Himmelbjerget, hvor dagen gik med en travetur til toppen, men så begyndte genvordighederne. Da læreren kaldte til samling, manglede vi en elev. Ligemeget hvor meget man råbte og kaldte, var og blev han borte, så der var ikke andet at gøre end påbegynde hjemturen uden ham. Det viste sig i øvrigt senere, at den forsvundne elev var gået sine egne veje og var kommet om på den anden side af Himmelbjerget, og han dukkede først op i Hodsager to dage senere, sendt hjem af folk, der havde taget sig af drengen og givet ham husly. Resten af gruppen nåede velbeholden til Herning og påbegyndte den sidste del af turen med hestevogn til Hodsager. Undervejs faldt et af børnene af vognen, men alle var åbenbart så søvnige, at ingen opdagede det, og eleven selv var også så søvnig og udmattet, at hun blot sov videre liggende på jorden, indtil hun blev fundet den næste dag«. Se, det var noget af en udflugt.

I sidste klasse gik turen som regel til København, hvor vi skulle bo på det hæderkronede gamle skib »Fregatten Jylland«. For manges vedkommende var det første gang, at man prøvede at sejle med noget så stort som en Storebæltsfærge, og det betænkelige ved situationen stod præget på manges ansigtstræk, da vi gik om bord. Jeg stod ved siden af Bent, og vi var så småt ved at være herre over situationen, da færgen pludselig gav sig til en manøvre, hvorved vandet fossede og brusede ved den ende, hvor vi stod. At færgen var ved at vende, havde vi ingen anelse om, men da jeg efter få øjeblikke var kommet lidt til hægterne, bemærkede jeg, vel nok for at skjule min egen usikkerhed – til Bent – »Nå, du troede nok, vi var ved at synke?« – Men Bent var stadig slået af rædsel og stammede forpint. »Det tror jeg endnu!«.

København var selvfølgelig en stor oplevelse for os provinsbørn, der aldrig før havde været i hovedstaden og kun kendte københavnere i form af nogle blege, tynde børn med et skilt om halsen, som skoleinspektør

Østrup i København hvert år sendte til provinsen for at blive fedet op.

Den første aften skulle vi efter planen hvile os efter rejsens strabadser, men vi fik overbevist vores lærer om, at vi nok kunne klare en tur i biffen, og hele flokken indtog så et par rækker i en flot biograf, der hed »Palladium«. Det var noget andet end biografen i Ørnhøj, hvor man for en børnebillet til 35 øre kunne få lov til at sætte sig hvor som helst, og hvis man var lidt smart, kunne man snuppe en forestilling, der var forbudt for børn. Filmen vi så i Palladium var intet værd, men da Mogens Kilde dukkede op af gulvet og samtidig spillede kinoorgel gjorde vi store øjne. Det gjorde vi i øvrigt ofte i de kommende dage, da vi med en student som vejviser så en masse af Københavns seværdigheder.

I Abildå skole var der ingen grund til at udlevere en timeplan til eleverne, for undervisningsmønstret var med få variationer den samme hver dag. Morgensang og -bøn – alle eleverne stod ved deres plads og sang af karsken bælg, om der så var 12 vers i salmen. Engang imellem spillede læreren til på violin, og det lød meget smukt. Men endnu smukkere lød det engang, jeg havde lejlighed til at høre lærer Graversen i Hanning skole synge morgensang med sin klasse. Jeg var på besøg hos dem og overnattede i et værelse ved siden af klasseværelset. Først sang man en morgensalme, hvortil lærer Graversen spillede på violin og dernæst fulgte en dansk sang – denne morgen »Velkommen Lærkelil« – jeg har aldrig hørt den kønnere.

Apropos morgenbøn hører en erindring om en bestemt morgen, da jeg skulle starte min karriere som vinterlærer, til en af den slags, jeg er lidt flov ved at fortælle. Jeg var kendelig nervøs ved situationen, knap sytten år – og havde aldrig prøvet at undervise før, men det pinte mig, om jeg skulle gå i stå midt i Fadervor. Jeg øvede mig, skrev en lille snydeseddel, jeg kunne ty til, hvis det formastelige skulle ske, og selvfølgelig skete det. Da jeg havde »givet os i dag vort daglige brød« i hvert fald et par gange, gik jeg uhjælpelig i stå, snydesedlen var væk, gode råd var dyre, men der var brug for en rask beslutning, hvis denne debut på katederstolen ikke skulle sætte sine spor i forholdet til eleverne i resten af sæsonen. Den unge vinterlærer løftede blikket og spurgte med høj røst: »Plejer I ikke at be' morgenbøn i kor?« – »Nej«, kom det forsagte svar fra klassen – »Det gør vi fra nu af«, lød lærerens »myndige« røst, og med disse ord startede vi alle forfra og nåede »frelst« igennem. Men tilbage til min egen skolegang, så kommer vi ind på mit vinterlærerembede senere.

Jeg husker en morgen, da vi – min søster og jeg – var kommet for sent i skole. Det burde ellers ikke kunne finde sted, for skolen lå kun 50 m fra Abildaa mejeri, hvor vi boede. Men det skete altså alligevel. Da jeg dukkede op i gangen foran klasseværelset med den lukkede dør, stod min søster der allerede med foldede hænder ved døren, så hun kunne høre morgenbønnen i klassen.

Første time stod der ufravigelig »Bibelhistorie« på timeplanen. Det drejede sig nu ikke om bibelhistorie alt sammen, idet første punkt som regel var overhøring af salmevers. Der er sagt meget om at lære salmevers, måske mere førhen, for nu lærer vel ingen salmevers udenad mere. Vores lærer var meget moderat med hensyn til at lære salmevers. Det var salmer, som vi sang regelmæssigt, og der var ikke urimelig mange linjer i dem, men det kunne selvfølgelig knibe med at huske et vers engang imellem for nogen. At der ved nogle skoler dengang blev terpet

Hele skolens elevhold omkring 1949-50. Dengang var der mange børn på ejendommene på landet.

salmevers, så det forslog noget, har jeg et eksempel på, idet jeg overværede, hvordan min fætter ihærdigt forsøgte at indprente sig otte linjer af en ret ukendt salme med en snørklet og indviklet tekst. Så er vi gået i den anden grøft.

Jeg har haft fornøjelsen af at have min egen datter til kristendomskundskab, og de havde salmevers for, og der var i hvert fald ingen tvivl om, hvor 2.b stod placeret under den fælles morgensang, når der blev sunget en salme, klassen havde lært som salmevers. Hvor mærkeligt det end lyder i dag, har jeg ikke nogen erindring om, at de havde spor imod at lære salmevers – tværtimod.

Uden sammenligning var et salmevers på nogle få linjer og med et par rim for intet at regne mod de kvaler et skriftsted kunne volde – og skriftstederne skulle kunnes udenad. Heldigvis var der nogle få lette imellem – det var selvsagt ikke uoverkommeligt at lære »Jeg er en lygte for din fod og et lys på din sti« udenad, men der var alt for mange, der var både lange og indviklede og fyldt med underlige gammeldags ord, man ikke kendte betydningen af. Jeg nærede i hvert fald ingen tvivl om, at alle de mærker og pletter, der kunne være på bladene i Luthers katekismus, stammede fra tidligere elevers tårer.

En af eleverne på det ældste hold i den store klasse vakte engang min store beundring, da han uden vaklen kunne fremsige, hvad de forskellige afsnit i Bibelen bestod af.

Han var så sikker, at det ikke skulle undre mig, om han stadig kan dem udenad. Jeg kan i hvert fald selv på remse sige de danske forholdsord angivet i den lille sproglære »ad, af, bag, blandt osv.«

Det at høre bibelhistorie var fantastisk interessant, for vores lærer var en virkelig god fortæller, som kunne gøre det så levende for os, at vi faktisk kunne forestille os skikkelserne, og vi levede med i beretningerne og afleverede dem næste dag i hold på fire, men da var det knap så fascinerende, og den sidste rest fortonede sig i hvert fald, når hold nr. 5 genfortalte den samme historie. Da vores lærer i 2. kl. fortalte om Jesu korsfæstelse, måtte jeg simpelt hen give op. Jeg græd, så tårerne trillede ned ad kinderne, men at lærerens fortælling var årsagen dertil, kunne man selvfølgelig ikke sige af prestigehensyn, så da de andre noget forundret kiggede på mig, pegede jeg tårevædet på en af mine kindtænder, samtidig med at ansigtet ikke forsøgte at skjule den smerte, en tandpine kunne volde. Forklaringen blev godtaget af alle, for i et lille landsbysamfund langt væk fra tandlæger, var ingen ukendt med de pinsler, en tandpine kunne fremkalde.

»Myrebogen« – en saga blot – som ABC i det danske skolebogssystem, men for os i 1. klasse en realitet, som det gjaldt om at få sat sig godt ind i. Hvorfor vi i vores skole svigtede »Ole Bole« skal jeg ikke kunne sige, men måske ud fra det gamle ordsprog »Gak til myren og bliv vis«. Jeg har i øvrigt aldrig set bogen siden, selv om jeg har gjort mig mange anstrengelser for at få fat i den. Efter Myrebogen fulgte læsning i nogle små hefter, der startede med hefte 0 og indeholdt en masse fortællinger og små historier. En af dem læser jeg engang imellem, når jeg støder på hefterne i min bogreol, nemlig fortællingen om »Nissen, der kom på besøg i skolestuen« Når man nåede længere frem i hefterne, konstaterede nogle elever til deres rædsel, at flere af stykkerne var skrevet med gotisk skrift »krøllede bogstaver«, som om det ikke var vanskeligt nok i forvejen at lære at læse. Engang imellem læste læreren en historie for os, opfordret af et taktfast kor, der råbte »Be' om en historie«.

Enten gav han sig eller blev lidt stødt over den aggressive tone, og så fik vi dansk analyse i stedet, så det gjaldt om ikke at overspille, for at få analyse. Sætte x under grundled, bolle under udsagnsled var ikke en disciplin vi sværmede for. Engang vidste vi på forhånd, at den sidste time ufravigeligt stod på analyse. Tanken om den kedelige time, der ventede os, fik en af eleverne, der hed Knud, til at fremkomme med det løfte, at han højt ville sige sætningen »Moster syr en strikket trøje«, hvis det var tilfældet, at læreren fandt analysebogen frem. Det håbede vi faktisk alle, efter at Knud havde fremsagt sit løfte om at være så fræk at sige en så provokerende sætning. Han var vist også selv ved at blive lidt betænkelig ved alt vovemod, men et ord er et ord. Sætningen blev sagt, og vi ventede andagtsfuld på lærerens reaktion, men han lo hjerteligt, og Knud levede højt længe på den episode.

I den lille klasse husker jeg især lærerens oplæsning af bogen om »Lille Gut« – det var sagen. Vi grinede og morede os lige så kongeligt som Lille Gut, da han besøgte kongen på slottet.

I den store klasse drejede historien sig som regel om en klassisk roman, og læreren havde den nederdrægtige vane altid at stoppe på det mest spændende sted, så vi havde ham mistænkt for netop at have beregnet dette i forvejen.

Når vi havde skriftlig dansk, kom læreren for alvor på arbejde. To hold skrev diktat, andre skrev genfortælling eller stil, og når der skulle rettes opgaver ind i mellem, er der ikke noget at sige til, at han nok kunne virke noget udmattet efter en sådan time.

Diktaten øvede man sig på i kladdeform dagen i forvejen, men genfortællingerne og stilene blev igangsat efter et meget sindrigt system, som gik ud på, at man til selvstudium fik udleveret nogle kort med små historier. Efter at man havde sat sig ind i teksten, afleverede man kortet igen, og så var det bare med at komme i gang, for bordet fangede. Man kunne ikke få udleveret kortet igen med mindre, man havde en rigtig god undskyldning parat. Den første opgave var naturligvis meget let og handlede i øvrigt om en lille kat, men efterhånden som man arbejdede sig frem i systemet, kunne man nok komme på arbejde. Ikke mindst når opgaverne drejede sig om at besvare nogle spørgsmål ud fra en tekst i en bog, man havde læst i forvejen.

Læreren var meget kritisk med, at svarene ikke på nogen måde lignede bogens tekst, og han kunne drive en til fortvivlelse, når man blev sendt retur til skolebænken en – to – tre gange med besked om at forbedre teksten betydeligt.

Undertiden var han lidt under mistanke for, at arbejdspresset i timen, var en væsentlig faktor, når man blev beordret tilbage, så læreren bedre kunne få tid til at koncentrere sig om sine to diktathold, der måske havde siddet uvirksomme i nogle minutter. Hvis læreren havde fordybet sig i rettelsen af en speciel opgave, kunne køen på begge sider af hans katederstol – drengene til venstre – pigerne til højre – vokse til betænkelige dimensioner, som, når han endelig rettede sig op og kastede et vue ud over klassen, kunne forårsage en kraftig kritik for at sige det mildt.

Disse køer kunne også opstå i regnetimerne, hvor der blev regnet på livet løs efter Chr. Hansens system. Den første bog i serien var gul med en globus på forsiden, den næste blå med samme udsmykning. Bog nr. 3 har jeg ikke nogen klar erindring om, da ikke ret mange nåede så langt som til den. Hvor meget man nåede i regnetimen var nemlig individuelt, idet vi ikke fulgtes ad, og det var tilladt at regne hjemme, hvad jeg tit benyttede mig af og engang serverede jeg 73 fradragsstykker til behagelig retning. Læreren lurede noget, men det behøvede han nu ikke, for de fleste af os havde en facitliste derhjemme. Det var noget, man gik meget stille med og et rigtigt facit til eksempelvis stk. nr. 10, når det skulle have været til nr. 11, blev taget meget unådigt op.

Det kan synes helt ula'siggørligt efter moderne undervisningsprincipper at have ca. 30 elever til at regne på lige så mange forskellige steder i regnebogen, men det gik egentlig ganske udmærket. Vi benyttede et genialt system med, at alt uden nogen særlig forklaring blev sat på en brøkstreg, og den kunne være lang, men så var det til gengæld en fryd, når man møjsommeligt havde fået tallene strammet an – såvel over som under brøkstregen – at gå i gang med at forkorte.

For at sikre, at vi alle havde forstået de enkelte regnearters finesser, blev der givet opgaver på den store tavle, som vi så blev kaldt op til og fik besked om at løse. Det var en stor ære at få stykket længst til højre på tavlen, og det var noget, der blev lagt mærke til, ikke mindst ved den årlige eksamen, hvem der blev tildelt dette stykke. Det foregik efter frivillighedens princip, men ikke mange turde tilbyde sin medvirken til denne

opgaves løsning, der kunne give panderynken selv hos nogle af skolekommissionens medlemmer, der sad på rad og række bagest i klasseværelset.

Et medlem af skolekommissionen ved en skole i Vestjylland har engang fortalt mig, at han under eksaminationen af eleverne i regning, og hvor alt gik som efter en snor, kom med følgende bemærkning til en elev på bageste række »Det er I ellers dygtige til«, og så fik dette svar »det er nu ikke så svært, for vi havde alle stykkerne i går«.

Eksaminationen fandt som regel sted i april måned, og optakten var et besøg i skolen af sognepræsten i dennes egenskab af formand for skolekommissionen. Han medbragte en protokol, hvori der blev noteret, hvad der skulle eksamineres i. Som vinterlærer oplevede jeg denne procedure, og jeg husker endnu den elskelige pastor Sørensen i Grønbjerg, der imødekommende spurgte mig, om jeg havde et forslag til et emne. Da jeg i bibelhistorie foreslog beretningerne om Josef, noterede han det promte med bemærkningen om, at det vist var et godt sted i bibelhistorien, for det samme havde også været genstand for eksaminationen de foregående to år.

Jeg havde i øvrigt selv udtænkt et genialt system, som jeg havde aftalt med en klasse skulle træde i kraft, hvis der skulle dukke nogle af elevernes fædre eller mødre op til en forældredag på skolen. Hvis jeg stillede et spørgsmål, og man kendte svaret, skulle man række højre hånd i vejret. Hvis man ikke kunne klare opgaven, skulle man alligevel række hånden i vejret, men i dette tilfælde venstre hånd. Ingen kunne være i tvivl om, at man stod over for en virkelig aktiv klasse, hvis intelligens var noget over gennemsnittet, og det var jo også hensigten. Mig bekendt kom systemet aldrig i brug, men hvis man ellers kan huske koden, skulle den være praktisk ufejlbarlig og ikke efterlade nogen tvivl om lærerens duelighed.

Min første eksamen som vinterlærer gik i øvrigt ikke helt efter beregningerne, idet to af pigerne, Anne Grethe og hendes søster kom for sent, og det bragte nogen forstyrrelse i eksaminationen. De havde ikke kunnet starte bilen, forklarede hendes mor ulykkeligt, da de omsider dukkede op. Et passende langt frikvarter fik mig på ret køl igen, og børnene var rigtigt i deres es, da vi i næste afdeling af overhøringen fordybede os i de danske gudesagn og sluttede af med nogle fikse eksempler, så eleverne kunne få demonstreret deres regnekunst. Jeg husker f.eks., hvordan de sølvpenge, der blev fundet i sækkene, som Josefs brødre bragte med fra Egypten, blev delt efter alle kunstens regler.

Gymnastiktimerne i Abildå skole var egentlig noget af en parodi, idet vi hverken havde gymnastiksal eller boldbane. I de mindste klasser praktiserede vi engang imellem noget, der gik under navnet klassegymnastik. Øvelserne foregik på, ved, over eller under skolebordet og havde vel egentlig ikke så meget med gymnastik at gøre, men det kunne nu godt kalde sveden frem på panden, når der blev »savet brænde« med sidekammeraten. Sidste øvelse var som regel »affyring af raket«, og en mistænkelig duft kunne brede sig i klasseværelset, når »raketterne« ved affyring røg ca. 1/2 m i vejret, så der var som regel frikvarter umiddelbart efter. Ikke langt fra skolen lå sognets forsamlingshus, og de større klasser fik undertiden gymnastiktimer her, men det var nu engang imellem en blandet fornøjelse, særligt når der havde været bal om lørdagen. Så virkede gulvet ikke alt for indbydende, og det skete ikke

sjældent, at vi vendte om, efter at læreren havde inspiceret lokalerne. Vi var ikke klædt om, for det var simpelthen umuligt, da salen i forsamlingshuset aldrig var varmet op, og i min erindring står tydeligt billedet af en gymnastiktime med læreren i pænt jakkesæt og halstørklæde stående ved forsamlingshusets store kakkelovn og med sin fløjte markerende takten, ikke ved at blæse i fløjten, men ved at slå takten med fløjten imod kakkelovnen. En lidt anden form for gymnastik blev drevet, når vi fik overtalt læreren til at komme ud at lege på skolens legeplads i en skoletime. Så var der system i tingene, og vi havde nogle pragtfulde timer, hvad enten der blev leget »stå-trold«, »to mand frem for en enke« eller spillet rundbold.

Fag som fysik, sløjd, håndgerning eller biologi var der ikke plads til på timeplanen, først og fremmest fordi lokaliteter ikke forefandtes og det samme var tilfældet med f.eks. udstoppede fugle, reagensglas osv.

Det var jeg egentlig noget handicappet af, da jeg senere kom i mellemskolen og hverken kendte blomsternes navne eller vidste hvad en støvdrager var. Til gengæld kunne vi så tingene til bunds, og vores almenviden var der heller ikke noget at udsætte på, for selv om man havde gået i den stråtækte, behøvede man jo ikke at have halm i ørerne.

Når man nu om dage ser lærerne gå til time bevæbnet med en båndoptager, eller man ser en anden lærer med sin klasse på vej til skolens video eller filmapparat, kommer jeg uvilkårligt til at tænke på den eneste gang, jeg husker, vi hørte skoleradio i en undervisningstime. Lærerens private radio var anbragt i skolestuen, antennen fastgjort til en sprosse i vindueskarmen, og så sad vi ellers der og nød denne lidt afslappede form for undervisning.

Et andet indtryk, der står klart i erindringen, var en dag, skolen fik besøg af et par gøglere, der bl.a. medbragte en hest, der kunne tælle og regne. Jeg husker ganske tydeligt, hvordan vi skrev lette regnestykker som 5 + 2 på en tavle, og hvordan så hesten ganske tydeligt med hoven bankede syv slag i gulvet. Men selv om vi var imponeret, var det dog for intet at regne imod, hvad vi et par år senere overværede i forsamlingshuset. Ursus – den stærke mand, gav opvisning og demonstrerede bl.a. sine enorme kræfter ved med de bare hænder at rive telefonbøger over, og det var ikke af den tynde slags som idag. Opvisningens højdepunkt var alligevel, da han stillede sig op på et stillads, der var bygget op på den måde, at en hest kunne stå på en afsats under ham. Med tove og bælter over skuldrene skulle Ursus løfte hesten samt underlaget. Det var ikke tom snak, der stod på løbesedlerne i Brugsen, for minsandten, om han ikke klarede den fantastiske opgave. Sådanne begivenheder var der ikke mange af i vort lille samfund på den tid, men til gengæld kunne man så leve længe på de, der var.

Efter nogle års skolegang i vores lille kommuneskole blev jeg tilmeldt realskolen i Holstebro. Det vil sige, man kunne nu ikke uden videre blive optaget. Man skulle først bestå en optagelsesprøve i skriftlig dansk og regning. Det var dog ingen hindring, selv om jeg ikke lige i hovedet kunne klare hvad 12 x 11 var – vi havde ikke lært den lille fidus i Abildå skole, hvordan man let og elegant ganger med elleve.

Det var en noget kompliceret skolegang, der nu begyndte. Først en cykeltur til Ørnhøj på ca. 6 km, og derfra med skinnebussen til Holstebro. Men ikke nok med det, for billetten gjaldt kun til Sydbanegården, så der var

stadig et godt stykke at gå til Danmarksgades skole eller løbe for den sags skyld. Da der en overgang var gået panik i pigerne, der rejste med toget, spænede de hele vejen, idet en af dem kørte med deres tasker på cykel. Det blev de nu snart trætte af, men så hævnede drengene sig selvfølgeligt ved at gennemføre akkurat den samme taktik, indtil freden var genoprettet.

Vi var ret så mange, der skulle i mellemskolen i Holstebro, og gruppen satte sit præg på atmosfæren i toget – ikke så meget om morgenen, for da havde vi travlt med at læse lektier, men om eftermiddagen på hjemturen og ikke mindst om lørdagen kunne det godt gå hedt til, særlig en tid da vi havde fundet på at spille fodbold i den afdeling af toget, hvor ind- og udstigningen fandt sted. Målene var ved dørene, hvor et trin ned udgjorde et fortrinligt mål, idet der ingen tvivl kunne herske om, hvorvidt der var mål eller ej, når tennisbolden lå i hullet.

Togpersonalet havde vi et godt forhold til, og der var sjældent klager over os, så vi nød godt af visse fordele som at få lov til at sidde foran ved togføreren, og engang imellem var det os, der gennem højttaleren annoncerede, at den næste station var f.eks. »Vennevold«. Det med at sidde foran i toget var som sagt et privilegium, og det lod sig heller ikke gøre altid. En bestemt kontrollør tillod det i hvert fald ikke, det forlød at han havde været med ulykkestoget et par år tidligere, hvor der havde været et togsammenstød mellem Vind og Ørnhøj. Ved den lejlighed blev i øvrigt to drenge fra Ørnhøj og Grønbjerg dræbt, og de havde netop opholdt sig ude foran hos togpersonalet.

Jeg fik aldrig mellemskoleeksamen fra Holstebro, idet jeg i 3. mellem flyttede skolegangen til Skjernegnens præliminærkursus. Det var ikke fordi, det gjorde skolevejen lettere, for nu var der 10 km at cykle til Videbæk og derfra med toget eller »Grisen«, som det blev kaldt, til Skjern, hvor undervisningen fandt sted på Kirkeskolen.

Ved at tage præliminæreksamen kunne jeg spare et år i forhold til realeksamen, og det gjorde jeg så. Jeg husker, at den gamle skoleinspektør Agersø i Holstebro var noget betænkelig ved det, da jeg sagde farvel til ham, og det tør også nok antydes, at det blev en anden måde at gå i skole på. Ikke blot var skoletiden fra 12.00 – 18.00, men eleverne var ligeledes en del mere modne, end jeg var vant til i mellemskolen, og den ældste var 25 år. Det kan nok være der blev hældt visdom på os, idet vi jo faktisk på to år skulle gennem det samme pensum, som andre til realeksamen havde fem år til. Det var til tider en drøj skolegang – ikke mindst turen fra Abildå til Videbæk – kun de 4 km af de 10 var på asfaltvej.

En overgang havde jeg fået anskaffet en knallertmotor, som drev cyklen frem ved at gå direkte på dækket. En frostdag kunne det få cyklen til at skyde en utrolig fart, men så lige så sejt kunne det være, hvis det var fugtigt eller værre, hvis der var faldet bare en lille smule sne. En vinter var vejen næsten ufremkommelig, og jeg boede så en overgang hos min familie i Rækker Mølle. De havde en gård, der lå kun ca. 300 m fra jernbanen, men ca. 3 km fra stationen. På en rigtig vinterdag var det ikke umuligt at få »Grisen« til at stoppe ude på banelinjen, og det lykkedes mig et par gange at overtale togføreren til denne manøvre, og jeg løb så tværs over markerne til gården. En gang dette havde fundet sted, har jeg nok alligevel virket noget forkommen, da jeg dukkede op, for jeg husker tydeligt, hvordan min rare moster tog

begge mine hænder og »muflede« dem rigtig godt igennem.

At få præliminæreksamen var ensbetydende med, at man måtte indstille sig på, at pensummet til eksamen var alt, hvad man havde fået gennemgået begge år, og censorerne til eksamen begge var beskikkede, og ikke engang ens egen lærer i faget havde adgang til eksaminationen, i hvert fald kun som tilhører. Det var lige ved at gøre det af med mig i faget fysik, hvor et par strikse herrer havde deres opfattelse af, hvordan forsøgene skulle demonstreres, og jeg husker, hvordan den ene sarkastisk spurgte, da jeg forsøgte at illustrere mit spørgsmål om diverse faldlove med en tegning, om det skulle forestille en saks. Belønningen for præstationen eller mangel på samme var et »tg« og den karakter pyntede jo ikke ligefrem på eksamensbeviset.

I en alder af 16 år og i året 1954 var jeg så præliminarist, og hvad det så gav adgang til. Det gav i hvert fald mulighed for at søge et vinterlærerembede ved Nr. Omme skolevæsen. Vinterlærerordningen var et specielt vestjysk fænomen og bestod i en ordning, hvor skolerne fik ansat en vinterlærer fra oktober til april eller maj måned, idet børnene i den periode følgelig gik længere tid i skole, og der var så ikke lærerkræfter nok til at varetage den ekstra undervisning med de fastansatte lærere.

I Nr. Omme kommune skulle der bruges en vinterlærer ved såvel Ørnhøj som Grønbjerg skole. Jeg søgte faktisk kun stillingen ved Ørnhøj skole, idet jeg sådan set kendte denne skole bedst og ligeledes cykelturen dertil, men jeg fik altså stillingen ved Grønbjerg skole, fordi førstelæreren der, Bonde Nielsen mente, at det var bedst, at jeg kom under hans vingers skygge, og det kom jeg aldrig til at fortryde. Han hjalp mig på alle måder og var helt igennem en stor personlighed og et fint menneske. Da jeg senere som lærer ved Aulum Byskole fik en realklasse blev bekendtskabet fornyet, idet jeg fik lov at sende bud efter ham som censor i faget dansk. Det havde vi begge megen fornøjelse af.

Jeg må i løbet af min skoletid have cyklet mange km og slidt adskillige dæk, og det fik heller ikke ende, da jeg blev ansat ved Grønbjerg skole. Der var ganske vist en lille lejlighed på skolen til rådighed for vinterlæreren, men jeg valgte alligevel at bo hjemme og så tage de fem km frem og tilbage hver dag. Jeg har fortalt om min debut i min 3. og 4. klasse, som altså gik i skole i én klasse og fik den samme undervisning. Det var en fantastisk god klasse med nogle ualmindelig søde og velopdragne børn, og vi havde nogle dejlige timer sammen. Med hensyn til disciplin mindes jeg ingen problemer, selv om der selvfølgelig kunne være småskærmydsler, men det var ikke mere end vi selv kunne klare uden indblanding fra hverken førstelærer, forældre eller kommunale instanser.

Undervisningsplanen var stort set den samme, som jeg selv havde haft under min egen skolegang, så jeg kørte frem efter de kendte principper. Vi sang meget, og det betød ikke så meget, at min stemme ikke var den allerbedste – jeg skulle bare synge for og passe på, at vi ikke fik begyndt på en for lav tone, så klarede klassen selv resten. Jeg husker tydeligt, hvordan vi i klassen dramatiserede en historie fra vores danskbog »Prinsessen, der ikke kunne sove« og så inviterede resten af skolen som publikum. Det blev en overvældende succes – jeg havde fået en bekendt til at skrive et par sange på kendte melodier, så de blev indlagt på passende ste-

der i stykket. Størst lykke gjorde nu alligevel Bernhard, der som en af bejlerne skulle snakke hurtigt. Det mestrede han til fuldkommenhed i forvejen, så han var som skræddersyet til rollen, og spillede den så førstelæreren lo, så tårerne trillede.

Knap så stor en succes havde jeg i min undervisning en eller to gange om ugen, hvor jeg havde alle drengene fra 3. kl. til og med 7. klasse til biologi og gymnastik. Der fik jeg brug for alle mine evner, men det var nu ikke altid de slog til. Særligt kneb det i biologitimerne. Et par af de store drenge blev engang idømt at skulle skrive 25 gange »jeg skal huske at læse på biologi«. Måske ikke særlig pædagogisk, men alligevel ganske effektivt, troede jeg da. Senere har jeg fået at vide, at de 25 skrevne linjer blev brugt flere gange, fordi jeg naivt ikke sørgede for at få dem inddraget, men blot konstaterede, at ordren var udført.

Det blev en lærerig vintersæson i Grønbjerg skole, som jeg med glæde tænker tilbage på, og jeg lærte en masse, som jeg har kunnet drage fordel af senere hen som lærer. Selvfølgelig begik jeg pædagogiske bommerter, men ingen værre, end det altid kunne genoprettes – følte jeg da. I hvert fald forlod jeg vinterlærerembedet med den overbevisning, at jeg ville være »rigtig« lærer.

Oskar Krogsgaard
Ledende skoleinspektør
Rugvænget 17
7490 Aulum
Født 1937 i Bølling sogn

Nå, det tøws do!

Af Jørgen Østergaard

»Do ska' et spies te awten føst«, blev der sagt i forlængelse af en invitation til min kone og mig om at komme på lørdag aften. Underforstået, selv af tilflyttede fynboer, at vi ikke bare skulle have en kop kaffe, men en bid brød først. Og da vi allerede havde erfaret, hvad en bid brød på vestjysk betød, spiste vi naturligvis ikke til aften hjemme. Men da klokken var henad ti, var vi sørme godt sultne. Først da var de sidste af familiemedlemmerne fra oplandet kommet, men så kom der også mad på bordet og rigeligt af den. Da stiftede vi bekendtskab med den vestjyske halve time, der kunne være betydeligt mere end dobbelt så lang som det berømte akademiske kvarter.

Nu er det 30 år siden; vi var netop kommet til Herning, sådan lidt ved en tilfældighed. Jeg havde brug for et job, og det var der på Herning Folkeblad. Der fik jeg blandt andre opgaver landbruget som stofområde, fordi jeg var vokset op i landbruget og selv havde tjent bønder, før jeg slog over i journalistik, jeg måtte altså formodes at vide lidt om det. Efter ni år der fik jeg tilbudt at blive landsdelsredaktør for Landsbladet, landboforeningernes blad, som jeg har været knyttet til siden, først i en del år med Ringkøbing, Ribe og Vejle amter som arbejdsområde, de senere år foruden Ringkøbing også Viborg Amt, herunder det gamle Thisted Amt. Så der har været rig lejlighed til at komme på nært hold af vestjyske bønder.

Nu dumpede jeg ikke helt uden forudsætninger ned i det, nogen kalder det mørke Jylland. Forud havde jeg et par år været medarbejder med Vejle Amts Folkeblad, og tidligere havde jeg både været en vinter på en jysk højskole og tjent på en gård i Sønderjylland. Det gjorde det jo nok lidt lettere at finde sig til rette blandt og snakke med vestjyske bønder, at man har prøvet at svinge en møggreb, véd hvad en foderenhed er og kan malke. Så har man et naturligt forhold til og respekt for håndens arbejde.

Ja, det gjorde det måske endda nemmere netop at være kommet fra det østjyske med det lidt større hartkorn og dermed tilbøjelighed til ligefrem at sige DE til folk endda måske tiltale med hr. og efternavn, og så komme til mere jordnære folk, hvor man bare skulle bemærke sig, at proprietærer er sjældne i Vestjylland, at husmænd har betydeligt mere jord end andre steder og så videre.

Sproget har egentlig aldrig været det store problem, det er vist sjældent, jeg er plumpet i. Kun en enkelt kneb det mig at forstå, men det var jeg ikke flov over, for det kunne mine jyske kolleger ejheller, ærgeligt nok i øvrigt,

for Jens Hauskov i Ulfborg kunne være vældig lun, når han for eksempel fortalte om bygmarker så gode, at en kat kunne gå ovenpå uden at falde igennem.

For at vende tilbage til den vestjyske halve time, kunne det jo nok virke trivielt, når man som referent satte pris på at være i hvert fald nogenlunde præcis. Man måtte og kunne dog vænne sig til det, og alt for givet kunne man heller ikke tage det. Da et mejeri i oplandet havde jubilæum og holdt fest på Højskolehjemmet, kom jeg til tiden og så da til min forbavselse, at man var ved at gå til bords. Du skal se, de har nok inviteret andelshaverne til klokken seks og os til klokken syv, sagde jeg i et forsøg på at være morsom til min kollega fra Herning Avis, der eksisterede dengang. I det samme kom formanden og hilste: »Goddag og velkommen. Ja, vi tænkte, at hvis vi inviterede de andre til klokken seks og jer til klokken syv, kom det nok til at passe!«

Da jeg første gang skulle referere den store landbrugsuge i Herning først i januar, tænkte jeg: Nå ja, vestjyske bønder og så klokken to, så jeg kom slentrende nogle minutter over. Da stod landboforeningens formand, forstander K. Møller, Hammerum, allerede på talerstolen. Er du allerede ved at blive vestjyde, spurgte han. Han var jo ikke selv vest-, men sønderjyde, så det var nu nok mere, fordi han var skolemanden, der begyndte til tiden. Men alle vidste det, og de var der. K. Møller lærte jeg at sætte stor pris på, han kunne godt være håndfast og kontant. Landboforeningen holder hvert år sommermøde på Hammerum Landbrugsskole. Før det første af dem, jeg skulle til, ringede Møller: Før mødet er der kaffe i privaten til taleren og pressen. Ja tak. Nu har jeg sagt det, fortsatte Møller, vil du så nok være så venlig at huske det i de kommende år!

Når møder kom silde i gang, kunne det jo også være, man ventede på nogen, en taler for eksempel. Engang sad vi ved et husmandsmøde i det berømte Nummer 2 på Højskolehjemmet. Tiden gik, omsider spurgte en: Skal vi ikke se at få begyndt? Jo, men vi venter på manden fra Herning Folkeblad. Jamen jeg var da den første, der kom.

Og så skal det endelig siges, at nu kan også vestjyske landmænd komme præcist. For få

På øerne er der kun et par dyrskuer tilbage, i Jylland stadig 35 hver sommer, flest i Nord- og Vestjylland. Det har nok ikke alene noget at gøre med, at jorden der er egnet til afgrøder for kvæghold, men lige så meget med jyske bønders mentalitet. Her æsker jeg en kvægavlskonsulents mening om dyrenes kvalitet på et mindre jysk skue.

Den store halvrunde trappesten, ragende langt ud på fortovet i Østergade, var det mest pompøse ved Herning Folkeblads bladhus i de år, jeg var medarbejder på bladet.

år siden holdtes et landboforeningsjubilæum i Herning med over 300 deltagere. 12 minutter over seks var alle mødt, og vi kunne gå til bords.

Møder kan trække ud i Vestjylland. Endnu mindes jeg generalforsamlingen i Hammerum Herreds Kartoffelsektion om sommeren for 30 år siden. Den skulle holdes klokken to på Clasonsborg traktørsted; damerne var inviteret med, de skulle gå en tur i den frodige park og så komme at drikke kaffe med os andre klokken tre, og så skulle man ellers ud at se kartoffelmarker. Men der var vedtægtsændringer på dagsordenen, den slags kan tage tid, især når der som her ikke var helt enighed om de foreslåede nye paragraffer – og hvis folk bliver lidt drillevorne. Blandt andet stod der i forslaget noget om, at der var pligt til at tilbyde Sajyka kartoflerne, men var der ikke svar inden for en rimelig frist, måtte man sælge til anden side. Men hvad er en rimelig frist, blev der spurgt. Det affødte mange forslag, lige fra »to timer« til »ti år«. Bestyrelsen troede at have garderet sig ved at medbringe en ung, ganske vist indfødt, landsretssagfører til ordstyrer. Han kunne selvfølgelig sine paragraffer, men brænder det virkelig på, er det en kunst at være en god ordstyrer. I reglen er det jo såre let, men det kan være påkrævet at kunne

skære igennem og som her kunne affeje sådanne forslag med, at de da vist ikke var alvorligt ment. Men de blev alle noteret ned og sat under afstemning – og så blev folk måske endnu mere drilagtige. Vi var færdige en kvart i otte, da travede damerne utålmodigt ude på vejen, godt stramme i ansigterne. Formanden nedlagde i øvrigt bagefter sit mandat, forlod kartoffelsektionen og oprettede sin egen.

Allerede som barn lærte jeg hjemme i det østfynske, at der nok var forskel på folk, efter hvor de kom fra i landet. Helt bevidst havde far altid en jysk fodermester, helst fra Nord- eller Vestjylland, til roligt og sindigt at tage sig af køerne; en sjællandsk forkarl, der rask fulgte hestene i marken, og så havde den opløbne fynske andenkarl bare at følge med. Så kan man lægge det i det, man vil.

Den vestjyske halve time, man først faldt over ved at flytte mod vest, kan nok tages som udtryk for det sindige. Rolig eftertanke, vil nogen sige venligt, eller andre lidt drillende vil hævde, at der er lang lunte. Men sindighed skal man da ikke laste folk for, ja måske ikke engang stædighed – hvis de da ikke ligefrem sætter en ære i det. Uhøjtidelighed og uimponerethed er let at komme til rette med, og kommer nogen for højt op, kan det være velgørende, når et vestjysk: Nå tøws do det! bringer tingene ned på jorden igen – hvis det da ikke netop er en selv, det går ud over. Men heller ikke alle er da så jordbundne som på en gård, hvor jeg med en Herningfabrikant skulle ind at se nogle af hans maskiner i arbejde. Vi stiller lige bilen her bag gavlen, sagde fabrikanten, manden tåler ikke godt at se en Mercedes!

Særligt svært var det altså ikke at virke som bladmand blandt vestjyderne, kanske var de lidt mere forsigtige, når de stod overfor en journalist, end de er i andre egne. En ting gik stærkt igen hos næsten alle, man skulle tale med, især hvis man skulle skrive om dem og deres bedrift. Det måtte endelig ikke lyde pralende. Hvad ville naboerne ikke sige. Så her kom man næppe ud for, som jeg gjorde engang på Sjælland at få bebrejdelser af en mand, hvis søn jeg havde skrevet nekrolog over, at jeg ikke havde skrevet nok og rost mere. For, som han sagde, det ville have glædet ham i hans sorg. Næh, her skulle man være forsigtig med store ord; heldigvis tror jeg at kunne sige, at de fleste snart kendte mig godt nok til at vide, at den slags journalistik lå mig fjernt.

Men derfor kunne man da godt skrive sig bag øret, at folk jo altså er forskellige og derfor ikke har samme syn på tingene. Blandt andet var der på egnen en landboforeningsformand på ikke de ringeste jorder, der altid var temmelig behersket optimist, for nu at sige det mildt. Om solen skinnede, når den skulle, og regnen kom i tide og passende mængde, så var han alligevel forbeholden, for hvad kunne der ikke komme. Uden at han dog ligefrem snakkede om, hvor meget bindegarn, der ville gå til i en god høst, eller hvor voldsomme huller, store roer kan lave i en mark. Medens en anden landboforeningsformand, Anders Olesen på nogle af de magreste sandjorder i Simmelkjær, ikke var at kue, om solen så brændte, og det ikke regnede i måneder. Nå ja, sagde han, vi har jo prøvet det før, det skal nok gå. Var det da manipulation at ringe til den, hvis indstilling passede bedst i den reportage, man var ved at begå? I øvrigt vil jeg her føje til, hvad en konsulent af sjællandsk oprindelse efter mange års virke på Herningegnen sagde i et interview med mig: Hedebønder kan have en

meget vid horisont. Det kunne forstås på to måder, og det skulle det.

Nu skal man da også passe på ikke at overdrive påstanden om den vestjyske sindighed og den reservation, der måske vises en fremmed lige i begyndelsen, og som nok bunder lidt i mentaliteten. Jeg tænker for eksempel på for mange år siden en vinterdags bygningstur i Hammerum Herreds Landboforening, hvor stemningen nærmest var som en pigeskoleklasse på skovtur. Og hvem har nogensinde set Therkel Hansen fra Gødstrup, først kasserer og siden formand i en årrække for Hammerum Herreds Landboforening, ikke være i godt humør? Af de mange, jeg med glæde har lært at kende i mine vestjyske år, har jeg lyst at nævne netop ham som bedste bevis på, at man ikke bare kan tale om den vestjyske bonde som type. Hvor han er med, er der altid liv i en forsamling på grund af hans altid sprudlende humør og optimisme uden klynken over for den modgang, en bonde ikke kan undgå, altid positiv og optaget af, hvad der sker. Som journalist kunne man ligefrem blive misundelig på ham, der så at sige altid havde et spørgsmål til dagens taler – ikke bare for at spørge, den type kan sikkert andre end journalister blive godt trætte af – men fordi der skal udbytte med hjem. Og altid spørgsmål lige i plet, så taleren kløede sig i nakken, og en politiker ville sige, at det er et godt spørgsmål. Den viden, han hentede, blev også brugt, man kan vist roligt på vestjysk maner sige, at hans bedrift var slet ikke så helt ringe endda.

Alligevel dukker forskellen hyppigt op. Nogle gange har min kone og jeg været med nogle vestjyske kvægavlere på flerdages studieture til nabolande; mange var med flere år i træk, så vi kendte hinanden godt. Da talte vi

En vestjysk bonde, når han er bedst, altid optimist, altid positiv og altid i godt humør, kort sagt: Therkel Hansen på Højgård i Gødstrup.

om, at havde det nu været fynske kvægavlere, ville stemningen have været på højdepunktet fra starten for efterhånden at matte af, her steg den lige så stille for at nå et højdepunkt på trediedagen.

Aldrig har jeg egentlig mærket det svært for fremmede at komme med i kredsen, kon-

sulenter, journalister eller hvem det kunne være. Da jeg begyndte at komme i Hammerum Herreds Landboforening, var der mellem de vestjyske bønder en dame, hvis læbestift, neglelak og sprog hurtigt røbede københavneren, men dog blev behandlet som en af deres egne, endda før det blev almindeligt som nu, at kvinder dukker op til landbrugsmøderne. Man fortalte mig, at det da var Elna, der var kommet til egnen og blev gift med en gårdmand, som desværre døde ret hurtigt efter. Hans familie så gerne, at hun drev gården videre, og da hun måtte erkende ikke at have særlig meget forstand på landbrug, begyndte hun at gå til landbrugsfaglige kurser sammen med de unge og til møder med de etablerede landmænd. Hun var afholdt af alle, familie, venner, naboer og hendes medhjælpere var meget glade for at være på gården hos hende.

En nabo fandt, at hun gjorde det godt og fik forfatteren Niels Anesen til at skrive en artikel om hende i Landsbladet. Den læste en godsejer på Fyn og udbrød: Det er sørme hende. Han havde rejst i toget med hende og fået en rigtig hyggelig snak, dog havde hun ikke villet røbe, hvem hun var. Men nu blev det afsløret, kontakten genoptaget, og hun blev godsejerkone på Fyn. Godsejerfrue ville man nok sige østpå. Og så sagde alle hendes venner i landboforeningen: Nu vil vi til Fyn på sommerudflugten og se, hvordan Elna har fået det. Hun sagde velkommen og gav kaffe – til alle 500!

Undertiden var jeg med, når en sådan udflugt blev prøvekørt af formand, kasserer og sekretær for i Herning Folkeblad forud at kunne beskrive, hvad man skulle se på turen. Netop fra den prøvetur, der altså gik til Fyn, husker jeg et par vestjyske bemærkninger. Blandt andet talte vi i bilen om, hvordan de fynske bønder hægede lidt mere om gårdens omgivelser og de pyntelige haver – det var dengang der endnu var tid til den slags – og de brugte ikke det store maskinhus nær så meget. Jow, sagde en i bilen. A kan da godt se det, men når nu det ét ligger for wos!

Senere på dagen stod vi for at aftale et besøg på den store herregård Ravnholt, da formanden, Sigurd Lindholt på Store Asbjerg i Sinding, nikkede op mod den ganske statelige hovedbygning og spurgte: Nå, er det så æ stuehus? Godsinspektøren fattede sig hurtigt og nikkede, men gav få øjeblikke efter bolden tilbage, da formanden spurgte, hvem godsejeren egentlig var gift med. Åh, lød det henkastede svar, såmænd med sin søster. Da var det Sigurds tur til at fatte sig. Det var rigtigt nok. Godsejerens far og fruens moder havde begge været gift, førend de giftede sig med hinanden, og siden giftede deres børn sig altså.

Sigurd Lindholts jævne ord kunne ellers godt gøre sin virkning. Da man i de jyske landboforeninger ved et delegeretmøde i Århus skulle vælge mellem Århus og Herning som ungskueby, talte først viceborgmesteren i Århus, en professor, der med velvalgte ord fremhævede, hvad Århus kunne byde på af fordele. Så kom formanden for Hammerum Herreds Landboforening, Sigurd Lindholt, der skulle tale Hernings sag. A er ikke så veltalende, sagde han. Men A vil bare sig, A tøws, I skulle komme til Herning med ungskuet, for vi vil da så gerne have jer. Så valgte man Herning til ungskueby. Viceborgmesteren forlod lidt småsur mødet.

Tingene kan sættes på plads med stilfærdige ord, hvorfor da bruge de store. Som da Lambreth Jensen, den stoute bonde på gården Nørholm i Hernings nordlige udkant, havde solgt jord til byen til ungskueplads, og

Som landbrugsmedarbejder på Herning Folkeblad tilbragte man om vinteren en betydelig del af sin tilværelse på Højskolehjemmet i Bredgade, hvor i årenes løb holdtes tusinder af landbrugsmøder. Her er de to sale fyldt ved det omtalte mejerijubilæum – med Herning Folkeblads mand ved en bordende til højre i billedet.

en nabo, som nok syntes, at den jord var blevet godt betalt med skatteyderpenge, lidt mundrapt sagde: Nå, nu er du jo så bløven millionær, Lambreth! Lambreth Jensen målte ham fra top til tå og svarede: Bløwn?

Lambreth Jensen var i en menneskealder formand for Herning Eksportmarked. Da landbruget i 1961 satte et leveringsstop ind i forhandlingerne med regeringen, skulle det ske på en tirsdag, der var markedsdag, så jeg ringede til formanden og spurgte, om markedet lukkede. Nej, det kan vi ikke, det er offentligt marked, lød svaret. Det undrede mig lidt, om Lambreth Jensen ikke skulle være solidarisk, så tirsdag morgen tog jeg min cykel og spurtede ned på eksportmarkedet. Der stod Lambreths store dollargrin med nummerpladen Ø 500, kendt af alle, stillet lige midt i indkørslen til markedet. A tint et, der var nogen, der skulle ind, sagde han.

Eller jeg hørte om den tidligere minister Jens Sønderup, der modtog gratulanter til en fødselsdag på gården i Nr. Vium. En gæst ytrede noget om, at han vel ikke burde sætte sig for bordenden, det var jo nok Jens Sønderups plads. Sæt dig kun, kom det fra Sønderup, bordenden er der, hvor A sidder.

Blandt andre gode folk, jeg har mødt, mindes jeg også med taknemlighed gamle Augustinus Dinesen, tidligere gårdmand i Lind,

som pensionist boende på Vejlevej i Herning. Med ham havde Herning Folkeblad en aftale om at komme ind, når der var marked i byen, og fortælle, hvor mange heste der var tilført, og hvad de kostede. De sidste år kunne han blot berette, at markedet kun var tilført honningkager. Men ind kom han alligevel, det var blevet en tradition, at han, uanset hvor travlt der var, skulle have en cerut og en snak, og det var aldrig gammelmandssnak, omend han var godt på vej mod 90. En dag, da netop tasterne dansede på skrivemaskinen, kom Augustinus rokkende med sin egestok: Skønner do å, at solen skinner? var hans hilsen. Næh, det måtte jeg indrømme, det havde jeg været for forjaget til. Jamen det ska' do! Den tog jeg til mig. En god livsfilosofi at blive gammel på.

Må jeg have lov at fortælle en historie af typen: jyde, sjællænder og fynbo. De så et hølæs, der stod stærkt hældende på grøftekanten. Sjællænderen stillede sig med skrævende ben midt på vejen og udbrød: Ded var dow masendes så det las dow hælder. Jyden mumlede: Jen får jo ta' et bette nøk, og gik om og satte ryggen for. Men fynboen sagde med et smørret grin: Ska' vitte prøv' og gi' et lille skub? En historie, nuvel, men den siger måske alligevel lidt om forskellen på landsmænd. Jeg tænkte på den, da bestyrelsen for svinekontrolforeningerne forud for et årsmøde i Herninghallen besøgte den da nye andelssostald i Gødstrup med dens meget lange murstensmur uden et eneste vindue. Den fik en fynbo i bestyrelsen til at udbryde: Jammen, hvor ku' det dog bli' køint, hvis I planter stokroser langs den væg. Andelssostaldens formand, Jens Birk, Helstrup: Nå tøws do! Så snakkede man ikke mere om det.

Jovist er der forskel, ikke bare på hvad man siger. Hvert år holder kreatureksportforeningerne årsmøde i Herning. Når jyderne da drysser sukker og kanel på den stuvede spidskål til den sprængte oksebryst, så vil jeg nu gerne bede om peber. Jeg studsede også, da vi kom til delegeretmøde i Lemvig og på byens pæne hotel skulle spise til middag, der begyndte med, at kaffekanderne kom på bordet – det var suppen, bollerne kom på fade ved siden. Eller da jeg fik æbleflæsk på en gård, den ret kender jeg – men har aldrig før fået den med hvid sovs og kartofler til.

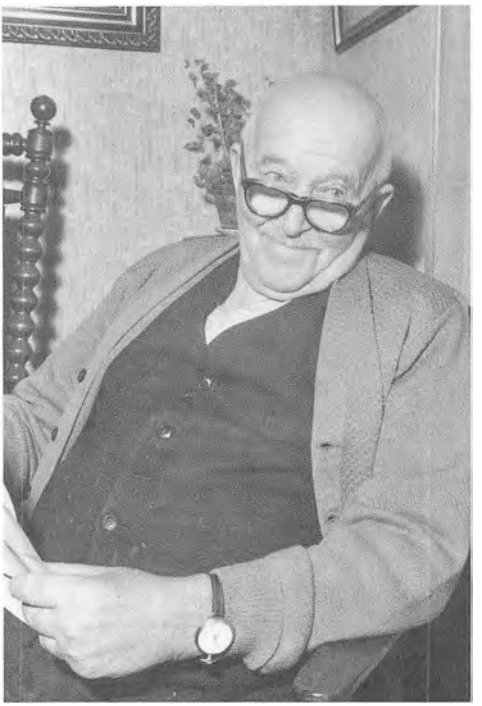

Skøn på, at solen skinner, var visdomsord, den stoute gamle vestjyske bonde Augustinus Dinesen lagde mig på sinde. Her er han fotograferet til en samtale, jeg havde med ham i anledning af, at han fyldte 85.

For ikke at tale om min første generalforsamling i Hammerum Herreds Landboforening, hvor vi til kaffen som ved utallige andre kaffeborde fik boller med smør, kringle og flødeskumslagkage. Men det var første gang, jeg fik brændevin til. Landboforeningen fik siden ny formand, der kunne lide likør. Det var kun et enkelt år, så var brændevinsflasken atter på bordet. Jeg kommer fortsat til en landboforeningsgeneralforsamling hver vinter, hvor vi begynder om formiddagen og alle helt naturligt drikker postevand til middagsmaden; gudsfrygt og nøjsomhed er stadig ikke glemt. Men så slutter jeg vinterens række af generalforsamlinger et sted inde på højderyggen, der drikker vi så absolut ikke postevand.

Men lad mig slutte med en sang. Ved mangt et landbomøde, og andre med for den sags skyld, synger jyder meget gerne og med appel Blichers dejlige vise »Jyden han æ stærk og sej«. En god sang med en rask melodi af en fynsk komponist. Den giver udtryk for noget andet end fynboernes nationalsang: »Fo ajle di små blomster, dæ dov æ te i år«! Der var den igen den lille forskel – som også dukker op, når enhver jyde tager det som en selvfølge, at alle, øboer iberegnet, synger med på Blichers lovprisning af den stærke seje jyde, mens de så afgjort ikke kan klare Fo ajle di små blomster. Men selvfølgelig – hvis det nu »ikke ligger for wos«.

Jørgen Østergaard
Redaktør
Rugvænget 41
7400 Herning
Født 1924 i Frørup sogn, Fyn

Indhold i tidligere udkomne Hardsysselfolk

Hardsysselfolk I: *Livet i Byen*

Gunnar Jespersen, Herning:
Den gamle manufakturhandel og den travle fabrik

Henry Bailum, Holstebro:
Med Vinderup i bakspejlet

Finn H. Lauridsen, Århus:
Om det, der længst har været. Barndom og ungdom i Struer i 1920rne og 1930rne

Ane Christensen, Lemvig:
Barndom under afholdsstjernen – et hjem i Lemvig

Søren Thygesen, Ikast:
Leverandør til jyske uldkræmmere – fabrikant og borger i Ikast

Niels Lyhne Jensen, Århus:
Herning – barndommens hinterland

Elias Nielsen, Holstebro:
Et liv med tobak – 55 år i Færchs fabrikker

Jens Nørkjær, Aulum:
Mekanik og musik – et langt liv i Aulum

Niels Peter Holm, Ringkøbing:
Julen i Ringkjøbings gamle boghandel – før første verdenskrig

Kristen Antonius Kristensen, Vinderup:
Vinderup i begyndelsen af århundredet

Niels Chr. Petersen, Vildbjerg:
Udvikling og livsvilkår omkring Vildbjerg

Hardsysselfolk II: *Gamle vestjyske erhverv*

Michael Jensen, Tjørring:
En uldkræmmer ser tilbage

Karl Hansen, Sdr. Resen:
Fra vandmøllens sidste tid – Hulbæk Mølle, Haderup sogn

Anders V. Langer, Lemvig:
Redningsmand på Jyllands vestkyst

Jessie Lund, Holstebro:
Jamen, alle kender da fru Lund! – »Postgården«s servitrice gennem næsten to menneskealdre

Emmanuel Gregersen, Vildbjerg:
Vildbjerg Mølle – 125 års udviklingshistorie

Margrethe Hagelskær Rasch Akselsen, Ringkøbing:
Jordemoder i hjemmefødslernes tid

Alfred Pedersen, Struer:
Bedstemand på Limfjordens småskibe

Gustav Nørgaard, Vinderup:
Et liv i tørvemosen

Chr. Isen, Kølkjær:
Hverdag og vilkår i brunkulslejerne

Ole Peter Nielsen, Bording:
Et år ved mergelbanen

Hardsysselfolk III: *Mennesker og hændelser i Vestjylland*

Mogens Bendixsen, Herning:
Singapore faldt, men Sdr. Felding holdt – Da »Sognets ungdom værnede forsamlingshusets ære«

Jørgen Helgesen, Vinderup:
Da forsamlingshuset brændte

Svend Vium, Struer:
Dansk kreatureksports ukronede konge. Ivar Lundgaard, set fra et skrivebord

Carl-Johan Nielsen, Aulum:
Da Aulum fik sit friluftsbad

Johannes Munck Jepsen, Vildbjerg:
Landstrygernes præst – Johannes Munck og Møltrup

Svend K. Nielsen, Holstebro:
1934 – det år Vestjylland blev opdaget. Erindringer om Vestjydernes Udstilling i Holstebro

Maja Mortensen, Vinderup:
Ærens ry, det aldrig dør. Landsbylægen Thorgrim Grill

Mogens Bendixsen, Herning:
Et dobbelt livsværk. Storindustrimanden Frederik Lausen fra Århus, der blev hedeopdyrker, og som lærte landmændene at handle med kartofler

Anders V. Langer, Lemvig:
Harboøre-ulykken 1893

Bent Bågøe Anthonisen, Ringkøbing:
Da russerne overgav sig ved Røgind Kro

Tage Lier Hansen, Hammerum:
En plantningspioner på heden. Skovrider S. G. F. Jenssen-Tusch, Feldborg Plantage

Sven Nielsen, Ikast:
En tekstilarbejderkonflikt i tredivernes Ikast

Hardsysselfolk IV: *Ung i Vestjylland*

J. Chr. Charles, Herning:
Lykken var en kælketur på hovedgaden

Tage Lier Hansen, Hammerum:
Landsbyungdommen og den fritidsaktiviteter

Gunner Fomsgaard, Ringkøbing:
Arbejdets glæde giver livet værdi

Svend Steenstrup, Holstebro:
Nej, nej! Det er jo Steenstrups søn!

Jens Peder Hedegaard, Sevel:
Min grundtvigske ungdom

Ellen Bjørnestad, København:
I ubekymrethedens lune dalstrøg

Nikoline Jensen, Venø:
Fiskerpige fra Venø

Poul Erik Uldum, Ikast:
Steder og mennesker i min ungdoms Ikast

Jacob Riis, Herning:
Jeg glemmer aldrig den tid

Thøger Jensen, Lemvig:
Ved fjorden, under bjerget

Chr. Thøgersen, Ikast:
Ung under besættelsens vilkår i Ikast

Margrethe Tjagvad, Vildbjerg:
Ung i århundredets begyndelse

Arne Munk, Vedersø:
Hvornår, hvorlænge og hvordan er man ung?

O.B.L.